

СТУДИЈА ЗА МЛАДИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2013

СТУДИЈА ЗА МЛАДИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2013

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

ИНСТИТУТ ЗА
СОЦИОЛОШКИ И
ПОЛИТИЧКО
ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА

Издавач:

Фондација Фридрих Еберт, канцеларија Скопје
www.fes.org.mk

Автори:

Доц. д-р Марија Топузовска Латковиќ
Проф. д-р Мирјана Борота Поповска
Доц. д-р Елеонора Серафимовска
Доц. д-р Анета Цекиќ

Лектура:

Инда Савиќ Костова

Дизајн и печатење:

Контура

Тираж:

1000 примероци

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“,
Скопје

303.43-053.6(497.7)(043.7)

СТУДИЈА за младите во Република Македонија / [автори... Марија
Топузовска Латковиќ... и др.]. - Скопје : Фондација „Фридрих Еберт“,
Канцеларија во Македонија, 2013. - 132 стр. : табели, граф. прикази ;
24 см

Автори: Марија Топузовска Латковиќ, Мирјана Борота Поповска,
Елеонора Серафимовска, Анета Цекиќ

ISBN 978-9989-109-73-7

1. Топузовска Латковиќ, Марија [автор] 2. Борота Поповска, Мирјана
[автор] 3. Серафимовска, Елеонора [автор] 4. Цекиќ, Анета [автор]

а) Млади - Социолошки истражувања - Македонија

COBISS.MK-ID 95316234

Печатените изданија на Фондацијата Фридрих Еберт не смеат да се користат
за комерцијални цели без предходно писмено одобрување од Фондацијата.

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	5
ВОВЕД	7
КОРИСТЕНА МЕТОДОЛОГИЈА	9
ДЕМОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ	12
ЖИВОТЕН СТИЛ И СЛОБОДНО ВРЕМЕ	14
УБЕДУВАЊА И ПРИПАДНОСТ	27
СЕМЕЈСТВО И ОПШТЕСТВО	40
ГРИЖИ И АСПИРАЦИИ	54
ОБРАЗОВАНИЕ И ВРАБОТУВАЊЕ	68
ПОЛИТИКА И ДЕМОКРАТИЈА	95
УПРАВУВАЊЕ И РАЗВОЈ	115
НАЦИЈАТА И СВЕТОТ	123

ПРЕДГОВОР

По распадот на Југославија, земјите во регионот се соочуваат со големи политички, општествени и економски промени и превирања. Во периодот на транзиција и формирање на независни национални држави, градење на сопствени идентитети и демократски вредности, овие земји се стремат кон интеграција во Европската Унија. Македонија уште од 2006 година е носител на кандидатскиот статус, како и Србија и Црна Гора, додека Хрватска, оваа, 2013 година, стана земја-членка на ЕУ.

По сите овие случувања и промени, со цел да се измерат ставовите, желбите и очекувањата на младите во земјите на поранешна Југославија, Фондацијата „Фридрих Еберт“ иницира спроведување на студија за млади во земјите од регионот. Идејата произлегува од познатата студија на Шел, која во Германија се спроведува редовно уште од 1953 година, на секои три до четири години, и која покажува дека младите можат да бидат показател на идните тенденции во општеството и долгорочните перспективи на една земја. Затоа, соработник на студиите за млади во регионот е проф. др. Клаус Хурелман, професор на Hertie School of Governance и раководител на дел од Шел студиите во Германија. Со негова помош студијата е веќе спроведена во Хрватска, Албанија и Косово, а се очекува набргу да се спроведе и во останатите земји од регионот. Сите истражувања се спроведени со иста методологија, што овозможува натамошни споредбени анализи на резултатите.

Во Македонија, истражувањето го спроведе Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Студијата покажува дека младите во Македонија најмногу доверба имаат во членовите на потесното семејство, роднините и пријателите, а најмалку им веруваат на политичките и религиозните лидери.

Најголем дел од младите живеат со своето семејство, најмногу од практични причини или затоа што тоа, едноставно, се смета за „нормално“. Во иднина посакуваат да стапат во брак, на возраст меѓу 25-28 години и да имаат, главно, две деца.

Влијанието на семејството е очигледно и во процесот на носење одлуки, каде што таткото сè уште го има најголемото влијание, иако постои одреден процент на млади кои можат да носат одлуки самостојно.

Постои ниска вклученост во волонтерски активности, и висок степен на хомофобичност во поглед на хомосексуалноста и различни етничитети, што укажува на нискиот степен на отвореност кон различностите.

Кај младите постои незадоволство од финансиската состојба, што расте пропорционално со возраста. Економската состојба дури 71% ја оценуваат како

лоша или многу лоша и имаат негативни прогнози за истата во следните години. Од тука произлегува фактот, кој е особено загрижувачки, дека половина од младите размислуваат да ја напуштат земјата, најмногу од финансиски причини, а третина од нив не би се вратиле никогаш.

Најпосакувано работно место кај младите е јавната администрација, а работното место сметаат дека се добива со помош на пријателски и политички врски.

Силната ориентација кон семејството е изразена и во поглед на политичките убедувања, кои кај голем дел се слични со оние на родителите. Постои голема заинтересираност за политичките случувања во земјата, но не и за случувањата во регионот, Европа и светот.

Сепак, и покрај недовербата и постои одреден степен на оптимизам во поглед на евроинтеграцијата на Македонија, каде што гледаат надеж за економски и политички прогрес на земјата.

Нита Старова
Проект координатор
Фондација Фридрих Еберт – канцеларија Скопје

Основната цел на оваа студија е да ги измери, опише и објасни главните ставови, верувања и вредности на македонската млада популација во однос на: општеството, економијата, образованието, вработувањето, политиката, интеграцијата во Европската Унија, религијата, семејството, социјалниот живот и преференците за животниот стил. Студиите за младите отсекогаш биле, и сè уште се предмет на голем интерес, но идејата и иницијативата за ова истражување доаѓа од страна на ФЕС во вистинско време, бидејќи младата македонска популација, како и младата популација ширум светот, припаѓа на генерацијата позната во светот како Милениумска генерација, или Генерација Y (родени во периодот од 1981-1999 година). За младите од оваа генерациска група се верува дека поседуваат многу специфичен и уникатен сет на вредности, карактеристики и преференци, бидејќи овие млади луѓе се сведоци на многу општествени и економски трансформации во нивното неодамнешно минато и се генерација која е израсната во период на иновациско-технолошка кулминација.

Особено младите од Балканот, или поконкретно, од земјите на поранешна Југославија, се сведоци на повеќе драматични и впечатливи настани: граѓански војни, колапс на федеративната држава и сепарација во помали независни држави, премин од комунизам во капитализам, долг процес на транзиција, приватизација на општествената сопственост, визна забрана и визна либерализација, промена на домашните и странските валути, висока стапка на невработеност и сиромаштија - наспроти инстант-збогатување, мноштво политички и владини промени. Од друга страна, пак, во исто време се одвиваше ерата на иновација на компјутерите, мобилните телефони и Интернетот, што претставуваше своевидна револуција и почеток на нов, модерен начин на живеење, по што се карактеризира 21. век.

Свесни сме дека иднината е во рацете на младите, кои имаат потенцијал да бидат агенти на промена и подобрување на економијата и демократијата, а истовремено, тие се следната генерација на: лидери, политичари, едукатори, вработени и работодавачи, граѓани на Европска Унија и светот. Поради тоа, оваа истражувачка студија е многу значајна, бидејќи нејзини примарни цели се да ги објасни и опише: менталниот склоп, тенденциите, вредносните системи и однесувањето на младите луѓе.

Можеби уште позначајна ја прави тоа што е користен современ и напреден методолошки пристап и идентичен истражувачки инструмент како и во другите студии (во Албанија, Косово, Хрватска), што нуди можности за идни компаративни анализи на податоци кои можат да бидат употребени за креирање и развој на стратегии и политики, како на национално, така и на регионално ниво.

Исто така, резултатите можат да послужат за потпомагање и забрзување на процесот на интеграција во ЕУ, преку идентификување на точките на совпаѓање

и разидување помеѓу македонскиот (балканскиот/југоисточниот) и европскиот идентитет на младата популација и очекувањата за иднината.

Би сакала да им се заблагодарам на колегите од експертскиот тим на ИСППИ за ентузијазмот, професионалноста и посветеноста во изработувањето на студијата, на претставниците на ФЕС за соработката и укажаната доверба, и на проф. д-р Клаус Хурелман за придонесот во процесот на дефинирање на истражувачките постапки и јасно поставените очекувања од истражувањето.

Доц. д-р Марија Топузовска Латковиќ
Координатор на проектот за ИСППИ

КОРИСТЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Истражувачката методологија за студијата е утврдена во договор помеѓу одговорните лица од ФЕС, членовите на експертскиот тим на ИСППИ и консултантот д-р Клаус Хурелман, препознатлив по Шеловите студии за младите во Германија.

Временска рамка

Активностите од сите фази на изработката на „Студијата за младите во Македонија - 2013“ се одвиваа во: септември, октомври и ноември, 2013 година.

Методолошки пристап

За потребите на истражувањето е употребен комбиниран пристап од квантитативни и квалитативни техники и постапки. Спроведено е анкетно истражување (лице в лице) на репрезентативен примерок на младата популација, како и длабински полуструктурирани интервјуа со типични и нетипични претставници на младата популација.

Дизајн на примерокот

- Вкупниот број на млади луѓе на возраст од 15 до 29 години во Република Македонија изнесува 465.002¹ или 23% од вкупното население.
- Како најсоодветен за специфичните потреби на истражувањето, беше дизајниран квотен примерок, според процентуалната застапеност на младата популација, во осумте статистички региони на територијата на Република Македонија, и поединечно, на ниво на општините, во секој од регионите.
- Вкупниот број на испитаници, избрани по случаен пат, се очекуваше да биде N=1065 (ниво на доверливост = 95%, интервал на доверливост = 3). Теренското истражување имаше успешен одсив, со стапка од 96,34% на пополнети прашалници. Финалниот вкупен број на испитаници кои учествувале во истражувањето е N=1026.
- Запазени се општите демографски карактеристики на популацијата, па така: од урбаните средини примерокот го сочинуваат 59% од испитаниците, а од руралните средини, 41%; 52% од испитаниците се од машки пол, а 48% се припадници на женскиот пол; 31% од испитаниците се на возраст од 15-19 години, 36% на возраст од 20 до 24 години, а

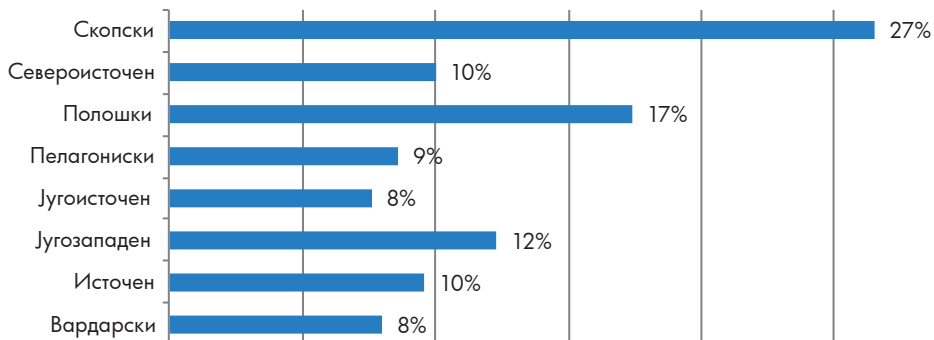
¹ Користени се официјални податоци на Заводот за статистика на Република Македонија, со последните проценки на населението од 31.12.2012 година, бидејќи последниот попис на населението во РМ е направен во 2002 год.

33% на возраст од 25 до 29 години; младите од македонската етничка припадност се застапени со 67%, младите Албанци со 25%, а 8% од испитаниците припаѓаат на останатите етнички групи (Турци, Срби, Роми, Власи, Бошњаци).

Опис на примерокот

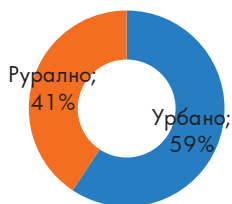
Испитаници според регионот

(N=1026)

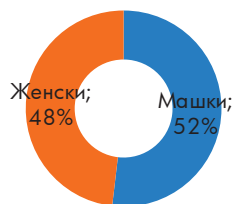
Испитаници според местото на живеење

(N=1026)

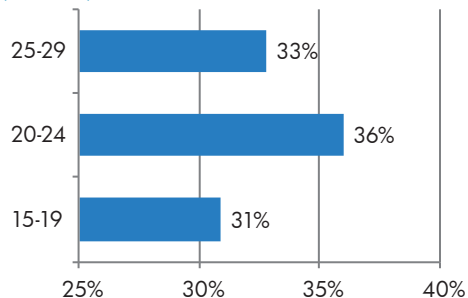
Испитаници според полот

(N=1026)

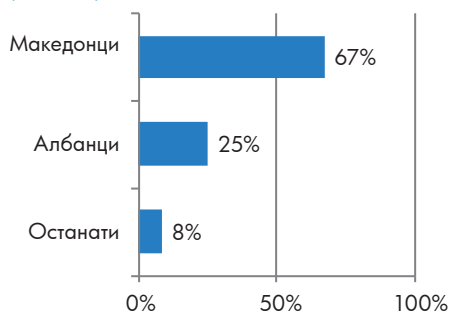
Испитаници според возраста

(N=1026)

Испитаници според етничката припадност

(N=1026)

Истражувачки инструмент

За истражувањето е користен прашалник кој во 90% е идентичен со прашалникот кој е употребен во студиите за младите, поддржани од ФЕС, во Косово, Хрватска и Албанија, што обезбедува дополнителна можност за компаративна анализа на резултатите со другите земји.

Прашалникот, покрај демографските податоци, е составен од прашања поделени во осум тематски целини:

- Животен стил и слободно време
- Убедувања и припадност
- Семејство и општество
- Грижи и аспирации
- Образование и вработување
- Демократија и политика
- Управување и развој
- Нацијата и светот

Анализа на податоците

Добиените податоци беа анализирани на:

- Униваријантно ниво (преку општа фреквенција и средни вредности);
- Биваријантно ниво (преку кростабулација, споредба на средни вредности, корелација);
- Мултиваријантно ниво (ANOVA).

Проверката на статистички значајните разлики помеѓу различните категории е направена, главно, преку проверка на Хи-квадратот, како и преку Independent T Test и Duncan's Post Hoc Test.

Претставување и интерпретација на резултатите

• Квантитативна компонента

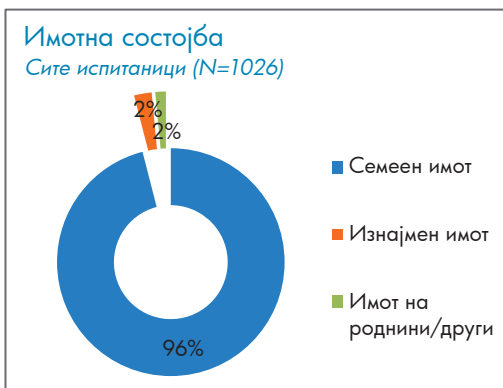
Во текстот се претставени добиените резултати со општата дистрибуција на одговори и случаите во кои е потврдено постоење на статистички значајни разлики, кои во 95% важат за младата популација (ниво на значајност $p < 0.05$).

• Квалитативна компонента

Во посебно означени делови во текстот се распределени цитати од спроведените усни интервјуа, соодветно темата која е предмет на анализа. Неопходно е да се има предвид дека од квалитативните податоци не може да се генерализираат заклучоци за младата популација.

ДЕМОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

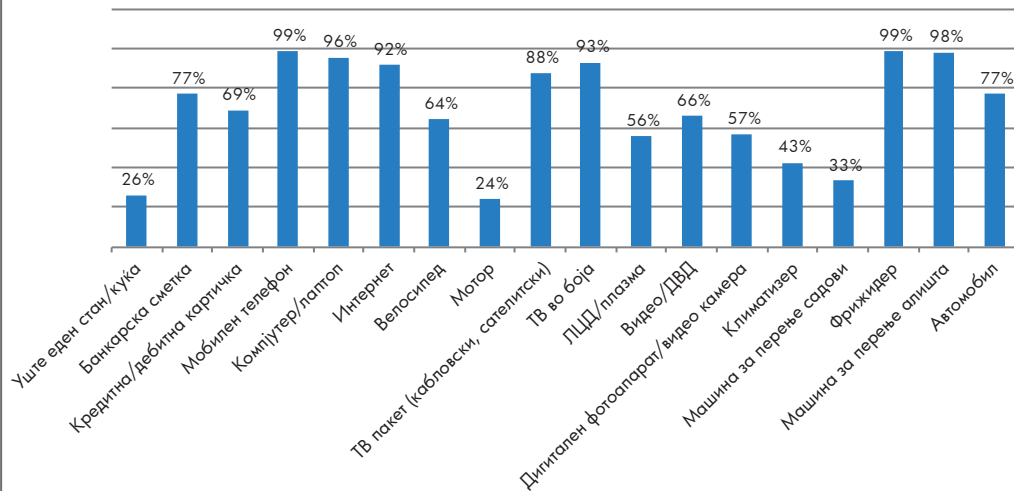
Младите во Македонија, генерално, живеат во дом којшто е во нивна приватна сопственост (семеен имот), но во однос на членовите на домаќинството се случува едно домаќинство да брои до 15 членови, а бројот на соби може да биде и 20. Најчесто, во една заедница живеат четиричлени семејства, во трисобни или четирисобни станови/куќи.

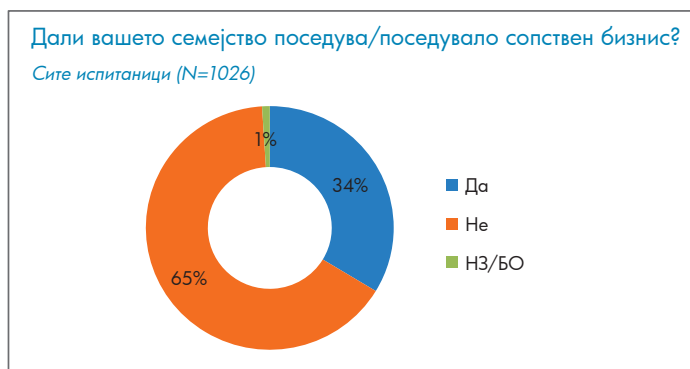
Скоро една четвртина од младите и нивните семејства (26%) поседуваат уште еден стан или куќа, а скоро сите семејства поседуваат: мобилен телефон, компјутер, интернет, телевизор и ТВ пакет (кабловски или сателитски), фрижидер и машина за перење на алишта.

Семејна материјална сопственост

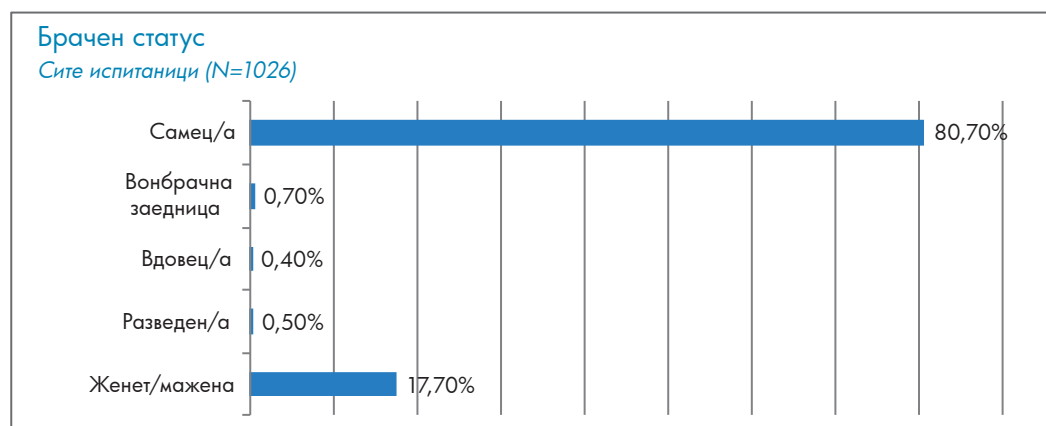
Сите испитаници (N=1026)

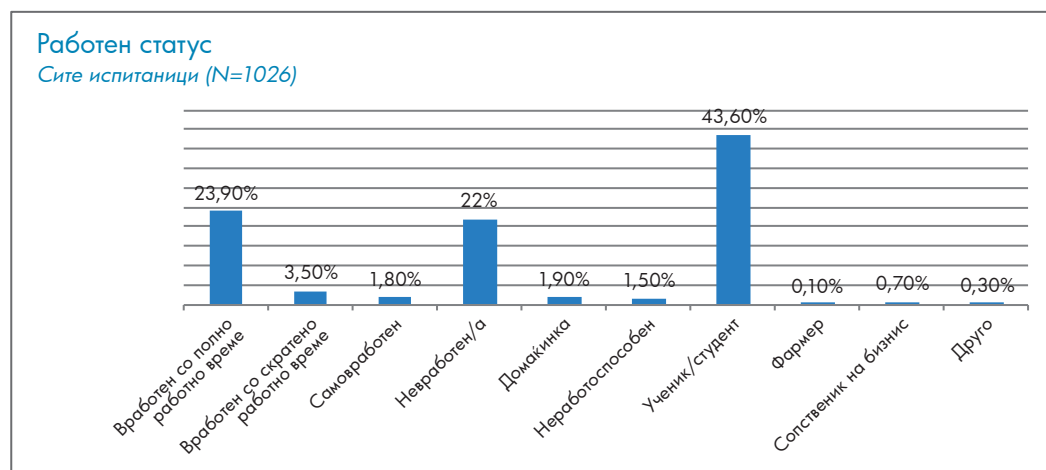
Една третина од семејствата (34%) поседуваат, или поседувале, сопствен бизнис.

Само 17,7% од младите се во брак и од тоа, 20,5% од девојките и 15,2% од момчињата, најчесто во брак е категоријата на возраст од 25-29 години.

Младите на возраст од 15 до 29 години, во најголем дел (43,60%) сè уште се вклучени во некој од образовните системи, 23,90% се вработени со полно работно време, а невработени се 22%.

ЖИВОТЕН СТИЛ И СЛОБОДНО ВРЕМЕ

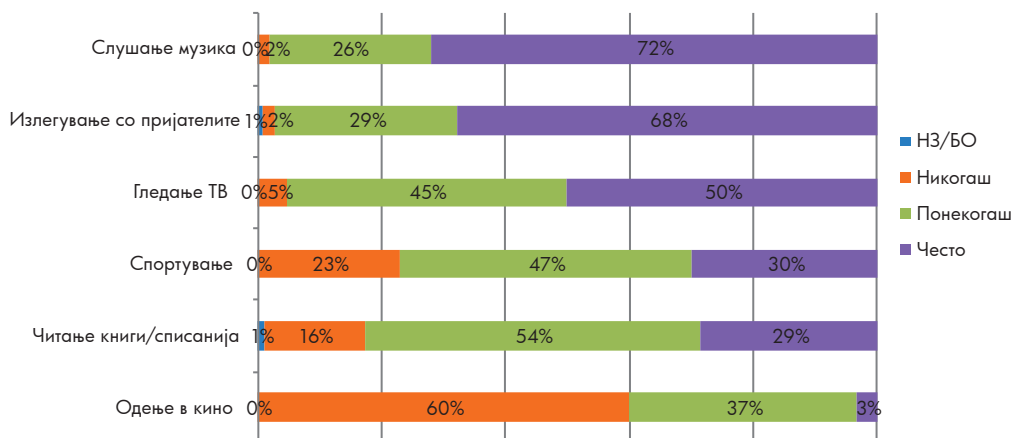
Беа поставени повеќе прашања со цел да се добие општа слика за животниот стил на младата македонска генерација, главно преку осознавање на активностите на кои младите најчесто го посветуваат слободното време, трендовите коишто важат за модерни помеѓу младите, навиките во сексуалниот живот и нивните консумирачки навики.

Што прават младите во слободното време?

Од одговорите дознаваме дека младите во Република Македонија во своето слободно време најчесто слушаат музика (72%), што, се разбира, е покарактеристично за помладите од возрастната категорија од 15 до 19 години; излегуваат со пријателите (68%); или гледаат телевизија (50%); додека најретко од сè, практикуваат да одат в кино (3%), а овој процент претежно го сочинуваат младите коишто живеат во урбаните средини. Според начинот на којшто младите го трошат слободното време, се забележуваат одредени разлики во однос на полот, па може да се каже дека момчињата почесто излегуваат со пријателите и спортуваат, отколку девојките, коишто, пак, за разлика од момчињата, почесто читаат книги.

Колку често ги извршуваш следните активности?

Сите испитаници N=1026

„Во слободното време секогаш се занимавам со читање на некоја книга, се трудам да се информирам што повеќе за мојот најомилен тим Manchester United, да бидам во тек со случувањата, слушам музика, ќе закажам со друштвото да излеземе и да поминеме некое време заедно.“ (Ермира, 24, Тетово)

„Ние сме генерација на макијато и „кафиќи“, несигурни што ќе не снајде кај шефот утре и дали ќе добиеме отказ. На оваа сиромаштија сите сме во кладилница и вртиме муабет за илјадници евра“. (Атанас, 28, Делчево)

„Кога сум нерасположена, сакам да бидам сама и да читам книга, а кога сум расположена, сакам да бидам со моите најблиски, да одам во „шопинг“ и да се забавувам“. (Виолета, 29, Куманово)

„Тинејџерите во нашата земја сакаат само да си уживаат додека се млади, да излегуваат, да прават работи што нема да можат да ги прават кога ќе завршат факултет, кога ќе се вработат. За забава најчесто сакаме ноќен живот, излегувања, журки....“. (Миле, 23, Кавадарци)

„Ромите не се забавуваат многу, освен за време на свадбите.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

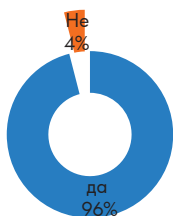
Колку време поминуваат младите пред ТВ и на Интернет?

Позитивен е податокот дека дури 96% од испитаниците одговориле дека користат Интернет. Драстични разлики според полот и местото на живеење не се регистрирани, единствено во однос на етничката припадност се појавува очекувано понизок процент на припадници на ромската етничка група коишто имаат пристап на Интернет, односно 84,2%, во споредба со 97,8% кај Македонците и 94,1% кај Албанците.

Младите беа прашани колку часа дневно, во просек, издвојуваат за гледање на телевизија и користење на Интернет, при што беа добиени следните податоци: припадниците на младата македонска популација на овие активности посветуваат, во просек, вкупно 7 часа на ден, од кои 3 часа се пред телевизорот, а 4 часа на Интернет.

Дали користиш Интернет?

Сите испитаници
N=1026

Кои се главните причини поради кои користиш Интернет?

Само оние кои користат Интернет N=983

Од графиконот може да се види дека младите најчесто го користат Интернетот за неформална online комуникација, односно за „чатување“ со пријателите/роднините (92%) и користење на социјалните мрежи, како facebook и twitter (91%), или, пак, за пребарување различни видови информации (86%) и гледање видеа/слушање музика (86%). Помеѓу првите пет активности се вбројува и читањето на online вести/новости (76%). Податоците укажуваат дека машките почесто го користат Интернетот за играње игри и тоа колку што се помлади, толку поголемиот дел од нив го прават тоа.

„Единствено позитивно во нашето време е тоа што имаме повеќе можности да бидеме во допир со целиот свет, особено преку Интернетот и социјалните мрежи.“ (Елена, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Забавата кај нас, генерално е сведена на ноќното излегување за време на викендите, тогаш и претежно се одржуваат контактите помеѓу познаниците. Ретко се спортува, речиси целото слободно време се користи за Интернет. Повеќе се затвораме дома.“ (Зулем, 28, Струмица)

„Додека студирав, мојот цимер беше по 10 часа дневно на facebook“. (Дарко, 26, Прилеп)

Што е модерно за младите во Македонија?

Во прашалникот на младите им беа понудени повеќе алтернативи за кои требаше да посочат дали ги сметаат за модерни или надвор од мода, лично за нив, независно од општата популарност што ја поседуваат одредени вредности кај младата генерација во целост. Добиените податоци се особено интересни и во голема мера типични за младата популација. Главен приоритет младите му даваат на изгледот, поконкретно 81% од испитаниците се изјасниле дека е модерно „добро да изгледаш“. Но, дека кај младите постои потреба и тенденција за достигнување зрелост преку личен придонес и осамостојување, потврдуваат податоците дека како втора вредност се посочува „имањето кариера“ (80%), па веднаш потоа, на трето место, е избрана вредноста „да се биде независен“ (79%). Интересно е сознанието дека колку што е модерно за младите да се облекуваат во добро познати брендови, што е очекувано и карактеристично за возраста, во идентична процентуална застапеност од 78% се смета за модерно „завршувањето на универзитетските студии“. За лојалноста (кон партнерот, работодавачот, пријателите) како модерна карактеристика се изјасниле 60%, додека дури половина од младите, или попрецизно 49%, сметаат дека е надвор од мода или не е толку модерно „да бидеш оженет/омажена“. Секој трет испитаник, или 35% од испитаниците, сметаат дека е модерно „да се биде вклучен/а во политика“, а истото важи и за „учеството во граѓанските иницијативи“ (31%). Како нешто што не е толку модерно или надвор од мода, се смета пушењето марихуана, односно само 15% изјавиле дека е модерно.

Што е модерно за тебе?

Сите испитаници N=1026

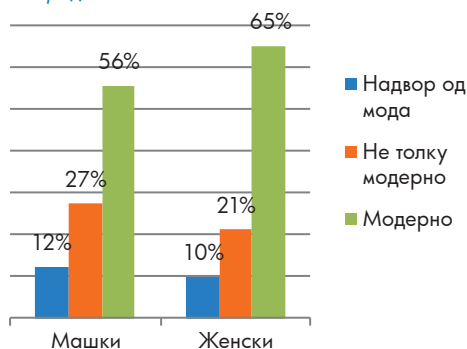

„За нас младите е битно да имаме добра облека, пари за секое излегување, дечко/девојка. Се споредуваме со нашите врсници, ако не ги следиме трендовите ќе ни се смеат и нема да не прифатат во друштво. На пример, ако не пушам, не пијам, немам секс на моја возраст, ако се облекувам старомодно, немам нов модел на мобилен, ќе ме избегнуваат.“ (Марија, 18, Куманово)

За да се утврди дали постојат разлики во ставовите за тоа што се смета за модерно кај младите во земјата, направени се крос табулации со повеќето социјални белези, односно демографски податоци. Може да се констатира дека постојат одредени статистички значајни разлики, во однос на: полот, возраста, степенот на образованието и етничката припадност. Па така, може да се забележи дека на девојките им е побитно добро да изгледаат (84%), за разлика од момчињата (77%), и во поголема процентуална застапеност веруваат дека е модерно да се биде лојален кон партнерот и пријателите (65%), во споредба со момчињата (56%).

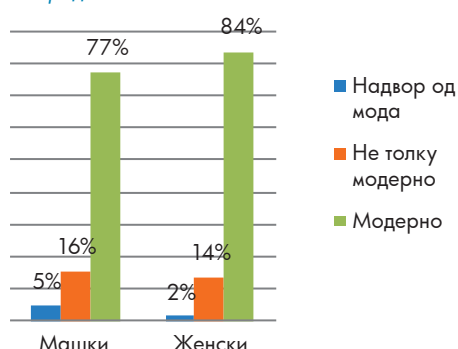
Став за лојалноста

Според полот

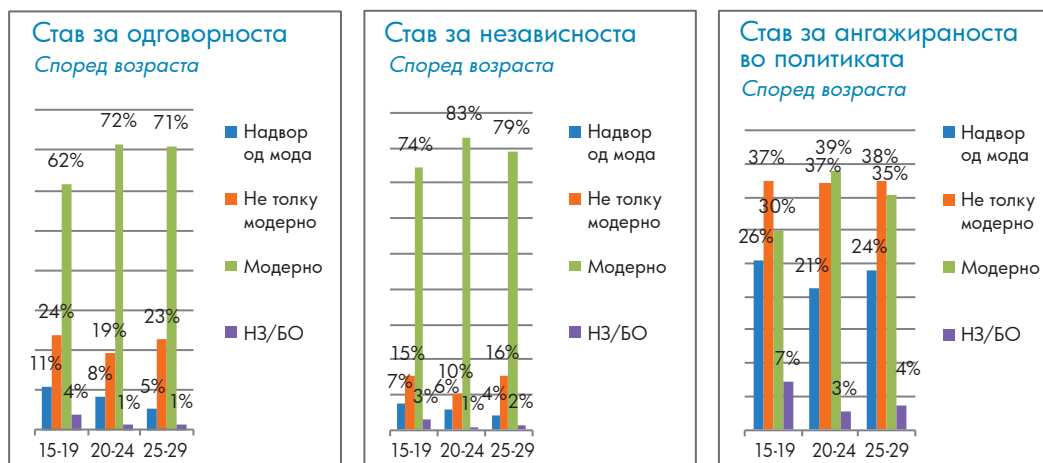

Став за изгледот

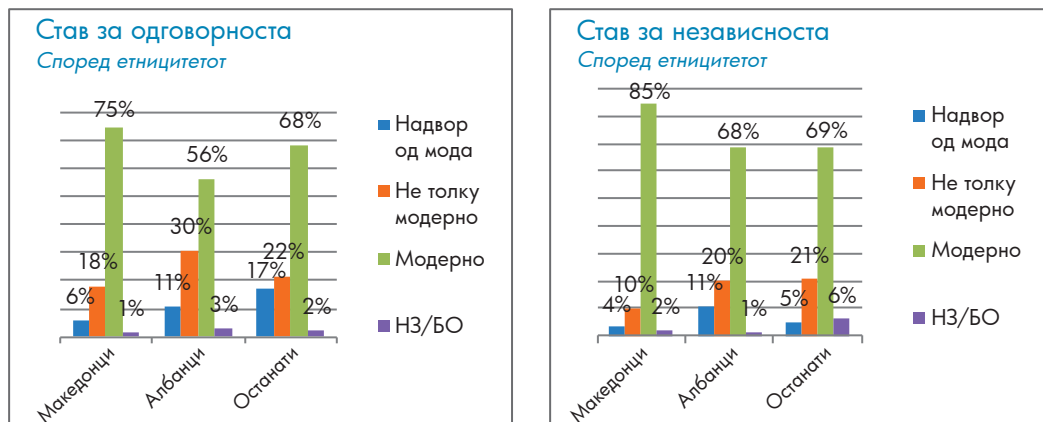
Според полот

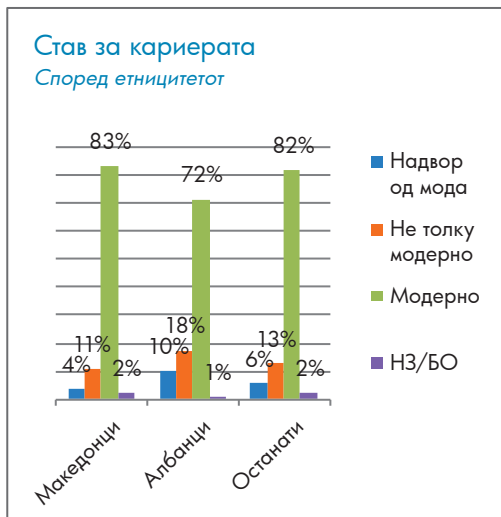
Во однос на возраста, може да се забележи дека одговорноста се смета како помалку модерна кај најмладата возрасна група од 15 до 19 години, а истото важи за независноста, којашто, пак, се смета за најмодерна кај возрасната група од 20 до 24 години, што е и очекувано, ако се земе предвид дека тоа е популација којашто или има завршено средно образование и не продолжила со студиите, или студира и е при крај со студиите, се обидува да го најде своето место во деловниот свет или неодамна е навлезена во него, а како следен чекор ѝ претстои и процесот на одвојување од досегашниот соживот во домот на најблиското семејство. Младите од возрасната група 20 до 24 години покажуваат најголем интерес за учество во политиката (39%), а најмал интерес забележуваме кај возрасната група од 15 до 19 години, со 30% од испитаниците.

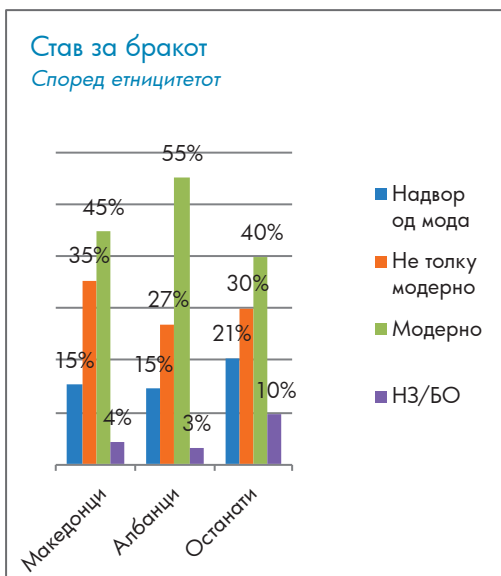
Значителни разлики се добиени со вкрстување по етничка припадност, при што се добиваат сознанијата дека младите Македонци во 75% сметаат дека е модерна „да се биде одговорен“, додека кај албанската млада популација процентот изнесува 56%, а кај останатите етнички групи, 68%. Младата македонска популација во 85% од одговорите смета дека е модерна „да се биде независен“, додека процентот кај младите Албанци е 68%, и кај останатите етнички групи, 69%.

Младите Македонци во 76% од одговорите сметаат дека е модерно „да се завршат студиите“, за разлика од младите Албанци кои за истото се изјасниле со 64%, а процентот кај останатите етнички групи изнесува 72%. Дека е модерно „да се има кариера“ сметаат 83% од Македонците, во споредба со 72% од Албанците, и 82% од другите етнички групи.

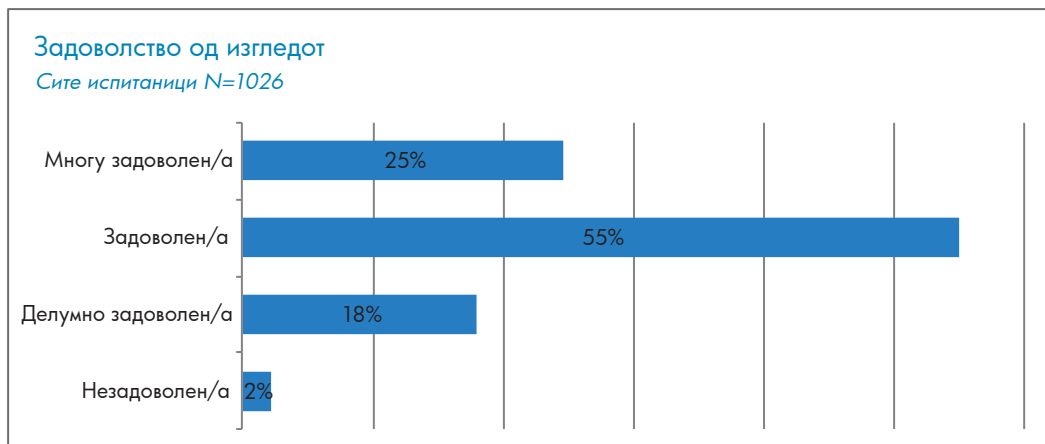

Кај младите Македонци се регистрира најмала популарност на активното граѓанство, односно 28% од испитаниците сметаат дека е модерно „да се вклучиш во граѓански иницијативи“, во споредба со 34% кај албанската популација и 31% кај другите етнички групи. Разлики според етничката припадност се забележуваат и во однос на ставот за бракот, или поконкретно 55% од младите Албанци веруваат дека е модерно „да се биде оженет/омажена“, за разлика од младите Македонци (45%) и останатите етнички групи (40%).

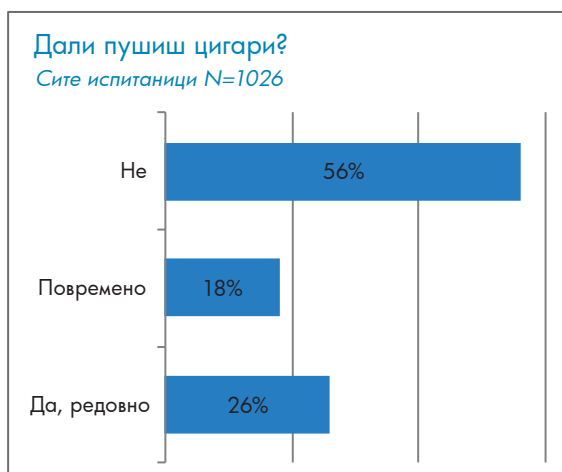
Колку се задоволни младите од својот изглед?

Како надоврзување на горенаведениот приоритет за младата популација „добро да изгледаш“, може да се додаде дека младите во поголемиот дел, вкупно 98%, се задоволни од својот изглед, или поконкретно, 25% сметаат дека се многу задоволни од тоа како изгледаат; 55% се задоволни, 18% делумно задоволни, а само 2% се незадоволни од својот изглед.

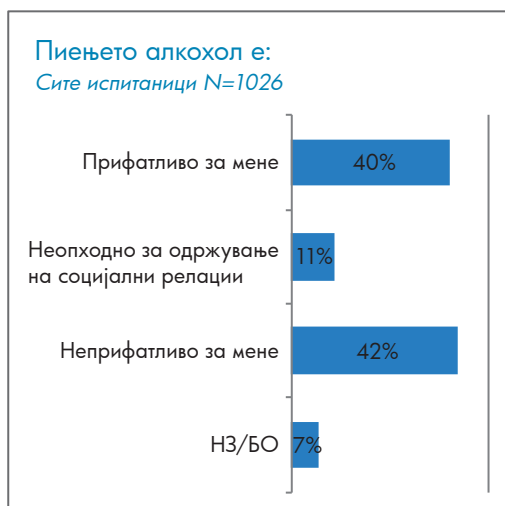
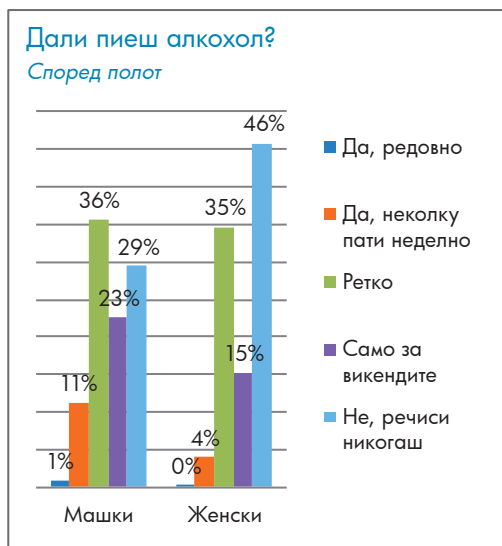

Какви консумирачки навики имаат младите?

Во продолжение младите беа прашани дали пушат цигари, дали пијат алкохол и во која мера сметаат дека тоа е прифатливо за нив самите, со цел да се стекне увид во нивните консумирачки навики. Повеќе од половината, или 56% од младите, одговориле дека *воопшто не пушат цигари*, 18% одговориле со *повремено*, а *редовно* заокружиле 26% од младите. Добиени се статистички разлики со вкрстувањето според полот, при што се забележува дека редовното консумирање на цигари е позастапено кај момчињата (32%), отколку кај девојките (19%).

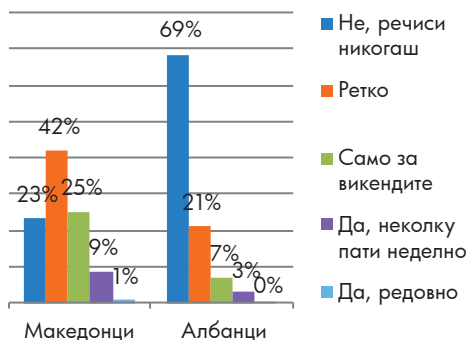
Во однос на навиката за консумирање алкохол, се добиени следните податоци: 38% од младите се изјасниле дека *скоро никогаш не пијат алкохол*, 35% одговориле дека *ретко* пијат алкохол, 19% од младите пијат *само за време на викендите*, 8% консумираат алкохол *неколку пати неделно*, а 0,6% пијат *редовно*.

Според вкрстувањата по полот, за пиењето алкохол може да се констатира дека станува збор за повеќе „машка“ карактеристика, отколку „женска“, а според вкрстувањата по етничката припадност, значително позастапена навика е кај македонската млада популација, отколку кај албанската.

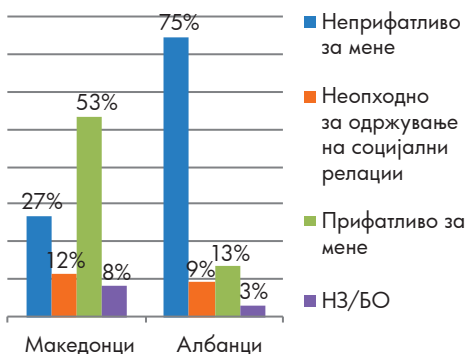
Дали пиеш алкохол?

Според етницитетот

Пиенето алкохол е:

Според етницитетот

„За викенд знам да правам друштво со алкохолот. Но, само друштво. Една до две чаши за цел викенд.“ (Александар, 22, Велес)

„Сите работи се добри доколку се консумираат во одредени количини. Сметам дека секој треба да проба за да знае дали е добро или не е за него. А, во врска со дрогата... легализирајте ја марихуаната! Ј“ (Дина, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Не пушам, не се дрогирам, а алкохол пијам многу ретко, само кога сум излезна со пријателите и тоа во многу мали количини.“ (Виолета, 19, Куманово)

„Пушам од 15 години, пијам алкохол кога сум со друштво, но се кријам од родителите“. (Марија, 18, Куманово)

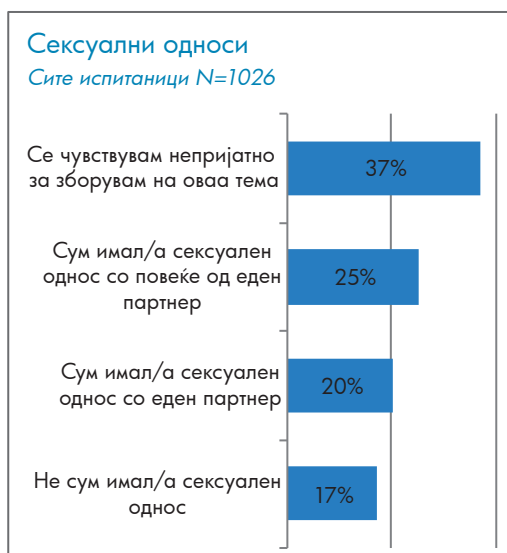
„Алкохолот и дрогата даваат чувство на релаксираност во овие тешки времиња, можност да се побегне барем на кратко од реалноста.“ (Зулем, 28, Струмица)

„Младите сакаат побрзо да пораснат, а возрасноста ја бараат во пороците.“ (Елена, 19, Скопје, нетипичен претставник)

Навики во сексуалниот живот на младите

Во Република Македонија, во 21. век, младите сè уште се чувствуваат непријатно кога разговараат на темата секс/сексуални односи, или вкупно 37% од испитаниците, што ја прави еден вид табу-тема. Дека имале односи со еден партнер, се изјасниле 20% од младите, а 25% одговориле со *повеќе од еден партнер*. Во слика од вкрстувањето според полот, се потврдува дека оваа тема е понепријатна за разговор помеѓу девојките, коишто одбиле да дадат одговор во 46%, за разлика од 29% кај момчињата. Исто така, има значително големи разлики кај одговорот *повеќе од еден партнер*, при што 40% од момчињата ја избрале оваа опција, за разлика од девојките (10%). Може да се констатира дека младите момчиња во земјата водат поактивен сексуален живот, во

споредба со девојките, ако се земат предвид и одговорите на припадничките на женскиот пол, кои во 22% се изјасниле дека сè уште немале сексуален однос, за разлика од припадниците на машкиот пол, кај кои овој процент изнесува 13%. Статистички значајни разлики се регистрирани во однос на возраста, при што, сексуалната активност расте пропорционално со годините, како и во однос на етничката припадност, при што се забележува поголема сексуална активност кај младите Македонци, од кои 30% одговориле дека имале сексуални односи со повеќе од еден партнер, за разлика од младите Албанци, што истото го изјавиле со 13%, како и 11% од Македонците кои се изјасниле дека немале сексуални односи, споредено со 30% од Албанците за истиот одговор.

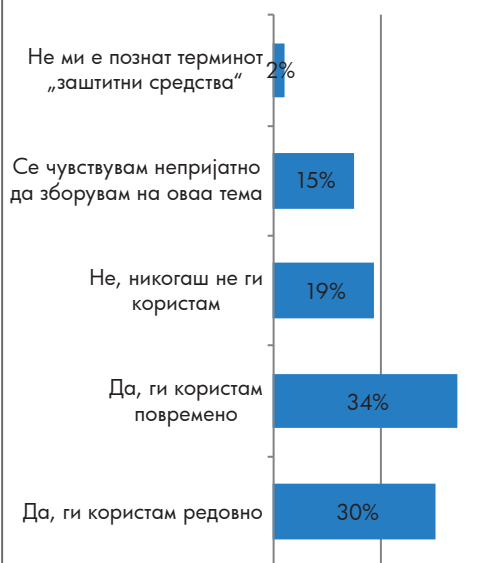

„Па, ние сме позатворен народ, отколку, на пример, американскиот, кога е во прашање сексот. Кај нив е нормално да се разговара за било што на таа тема со пријатели, роднини, познати и непознати. Кај нас не е така, кај нас тоа е една многу незгодна тема.“ (Горјан, 23, Скопје)

Младите практикуваат често (30%) или повремено (34%), да користат заштитни средства во сексуалниот живот, при што не е за запоставување процентот на испитаници кои одговориле *никогаш не користам заштитни средства* или, поточно, 19%, додека на 2% од младите не им е познат терминот „заштитни средства“. Од сликата се забележува дека момчињата во поголема мера (вкупно 71%), се одговорни за употребата на заштитни средства, за разлика од девојките (вкупно 53%).

Користење заштитни средства

Сите испитаници N=1026

Користење заштитни средства

Според полот

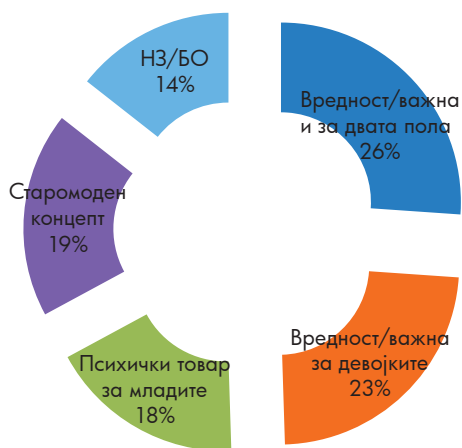

Во денешно време, девственоста е...

Во продолжение се претставени ставовите на младите во однос на девственоста/невиноста, за што може да се забележи дека постојат поделени мислења, односно 26% сметаат дека девственоста е битна доблест за двата пола, 23% сметаат дека тоа е значајно единствено за девојките, 18% имаат став дека девственоста претставува психички товар за младите, а 19% одговориле дека девственоста претставува застарен или старомоден концепт. Висок е процентот на испитаници кои немаат определен став по ова прашање (14%). Од податоците добиени со вкрстување според етничката припадност, се забележува дека невиноста и за двата пола е особено значајна кај младите Албанци (44%), наспроти одговорите добиени кај младите Македонци (19%) за истиот став. Местото на живеење, исто така, во голема мера влијае врз формирањето на ставовите за девственоста кај младите, па така, значајни разлики се забележуваат помеѓу испитаниците од урбаните и руралните средини, или поконкретно, само 14% од младите кои живеат во село веруваат дека девственоста е застарен концепт (31% веруваат дека е вредност и за двата пола), за разлика од 22% од младите кои живеат во градовите.

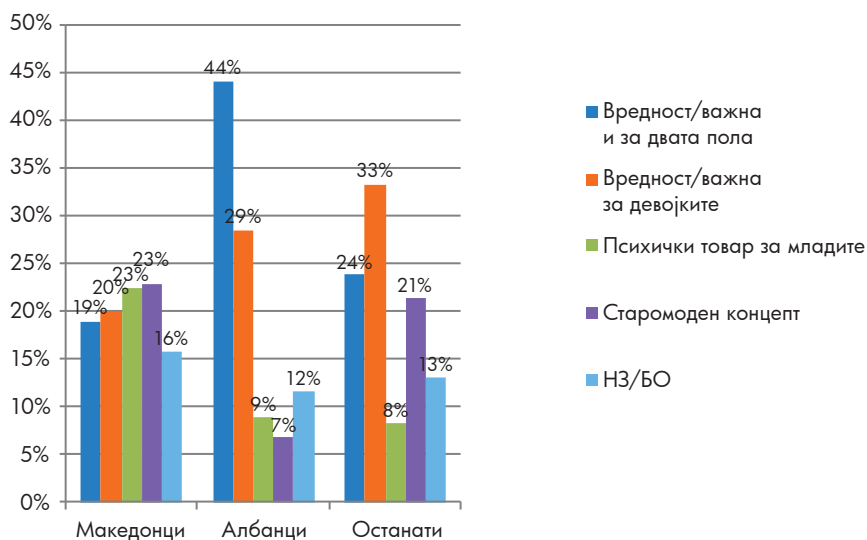
Став за девственоста

Сите испитаници N=1026

Став за девственоста

Според етницитетот

„Девственоста е старомоден концепт, но во нашето место е голем товар посебно за девојките, зашто сè уште се внимава каква е девојката, пред да ја земе некој за жена“. (Тома, 26, Крушево)

ЗАКЛУЧОЦИ

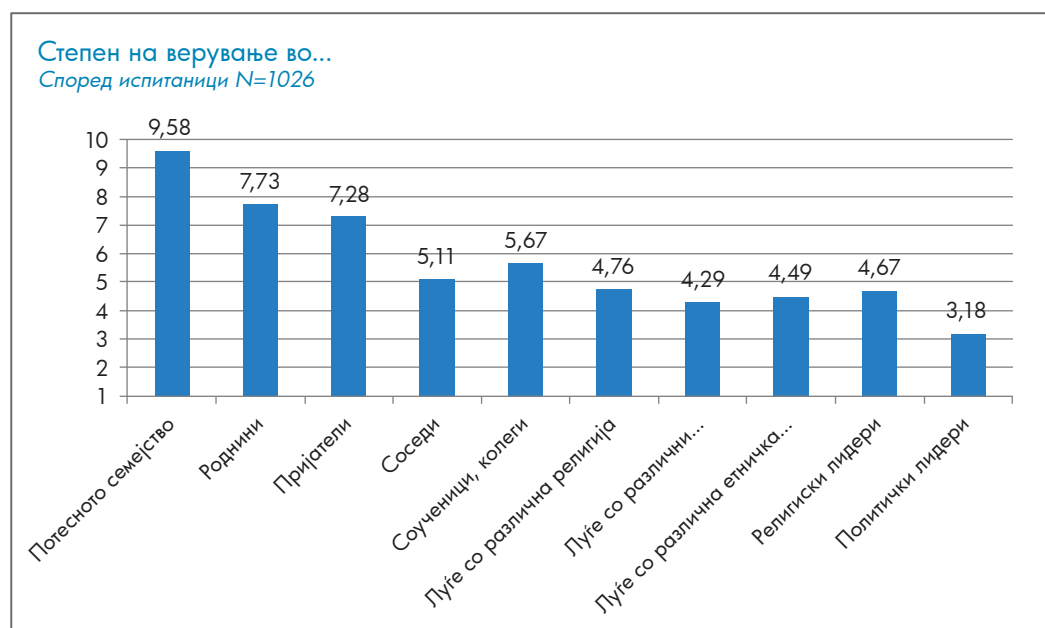
- Младите во слободното време најчесто слушаат музика или излегуваат со пријателите. Момчињата почесто излегуваат со пријателите и спортуваат, отколку девојките, коишто, пак, почесто читаат книги, за разлика од момчињата.
- Во Македонија младите луѓе немаат навика да одат в кино. Само 3% од младите од урбаните средини одговориле дека одат в кино.
- Местата каде што вообичаено се собираат и забавуваат младите, се кафулињата и дискотеките.
- Младите по 4 часа на ден се на Интернет, а 3 часа пред ТВ.
- Интернетот, главно, се користи за facebook и „чатување“, но, исто така, и за „сурфање“, гледање/слушање видеа/музика и читање online новости.
- На младите најбитно им е добро да изгледаат, но исто така, многу битно им е да имаат кариера и да бидат независни. Помеѓу главните трендови се и носењето брендирана облека и завршувањето студии.
- Младите Македонци имаат попозитивен став во однос на одговорноста и независноста, за разлика од младите Албанци.
- Дури половина од младите мислат дека бракот е „демоде“.
- Од младите луѓе не може да се очекува претерана лојалност (кон партнерот, роднините, работодавачот), при што, за девојките лојалноста претставува позначајна вредност, отколку за момчињата.
- Одговорноста се смета како помалку модерна кај најмладата возрасна група од 15 до 19 години, а истото важи за независноста, којашто, пак, се смета за најмодерна кај возрасната група од 20 до 24 години.
- Во политика, или во граѓански иницијативи, би се вклучил секој трет млад човек.
- Скоро сите млади се задоволни од својот изглед.
- Една четвртина од младите консумираат цигари и алкохол.
- Пушењето и пиењето алкохол се покарактеристични за момчињата, отколку за девојките, а според етницитетот, помодерни се кај Македонците отколку кај Албанците.
- За младите, „сексот“ е табу-тема, но се практикува од рана возраст и активноста расте пропорционално со годините. Одговорноста за употреба на заштитни средства е поголема кај момчињата, додека 20% од младите воопшто не користат заштитни средства во сексуалните односи.
- Девственоста за неког е многу битна, а за неког застарен концепт и психички товар. Особено е значајна за младите Албанци и за младите во помалите/руралните места.

УБЕДУВАЊА И ПРИПАДНОСТ

Овој дел од прашалникот се однесуваше на неколку важни сегменти од животот на младите, а тоа се: довербата што ја имаат младите во другите (кому веруваат), колку се отворени за поединци со: различна етничка, географска, сексуална, социјална припадност, потоа причини за дискриминација врз различна основа, нивните општествени вредности, нивната вклученост во волонтерски активности, како и главните причини за таа вклученост, и на крајот од овој дел, нивната религиозна припадност и степен на практикување на религијата.

Кому му веруваат најмногу младите?

Младите учесници во студијата беа ставени во состојба да го изразат својот степен на верување во различни социјални групи во општеството на Ликертова скала од 1 до 10, при што 1 значеше дека *воопшто не им веруваат*, а 10 дека *сосема веруваат* во наведените поединци/групи.

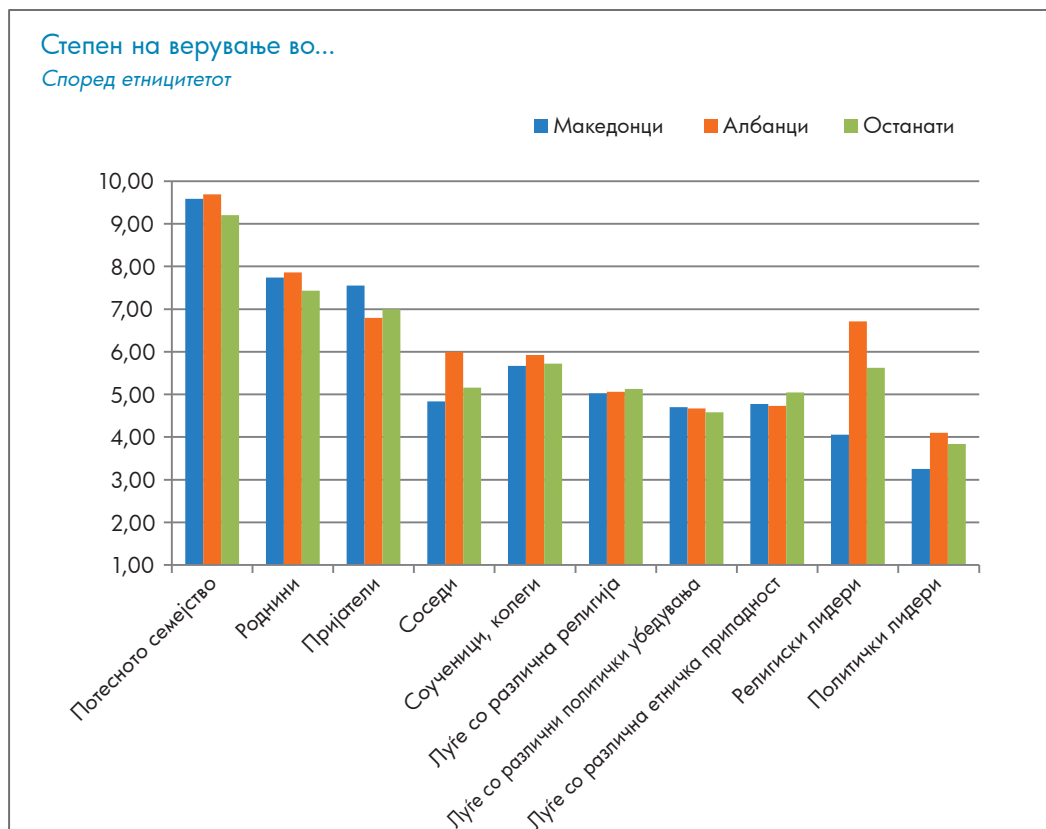

Средните вредности, донекаде очекувано, покажуваат дека младите најмногу им веруваат на членовите на своето семејство ($M=9.58$), на своите роднини ($M=7.73$) и своите пријатели ($M=7.28$). Политичките лидери и луѓето со различни политички убедувања од нивните, се оние на кои младите во Р.

Македонија најмалку им веруваат. Кон таа група на која не ѝ се верува, се „приклучуваат“ и луѓето со различна етничка припадност.

Разлики во степенот на верување меѓу младите кои живеат во различни региони во Македонија постојат, а најголемите се меѓу младите од полошкиот регион и младите од североисточниот регион. Младите од полошкиот регион, без исклучок, се во групата која покажува најголем степен на верување во сите наведени социјални групи/поединци, а младите од североисточниот регион, исто така без исклучок, се оние кои покажуваат најмал степен на верување во сите социјални групи/поединци, институции.

Тестирањето на разликите во степенот на верување меѓу младите со различна етничка припадност покажа дека разлики постојат само во 5 од понудените 10 социјални категории, и тоа, Македонците, заедно со останатите етницитети, повеќе им веруваат на своите соседи, Албанците, со останатите етницитети, повеќе им веруваат на своите пријатели и политички лидери, Македонците, исто како и Албанците, а различно од останатите, повеќе им веруваат на членовите на своето семејство. Верувањето во религиските лидери е она по што се различни трите групи според етницитетот, а при тоа, Македонците најмалку, а Албанците најмногу веруваат во своите политички лидери.

„Ние во Македонија веруваме само во Бога и во семејството, во никој друг.“ (Ана, Битола, 24)

„На моето потесно семејство целосно му верувам, со моите родители немам некаков близок контакт, но секогаш ќе ги почитувам, какви и да се.“ (Дина, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Луѓето најголема доверба имаат, се разбира, во нивната фамилија, роднини, блиски пријатели..., бидејќи знаат кога никој не сака да помогне, тука се твоите. Знаејќи колкава невработеност има во Македонија (во последно време се намалува), луѓето на некој начин се плашат од непознати, не сакаат на секој еден да се доверат, да им биде пријател.“ (Миле, 23, Кавадарци)

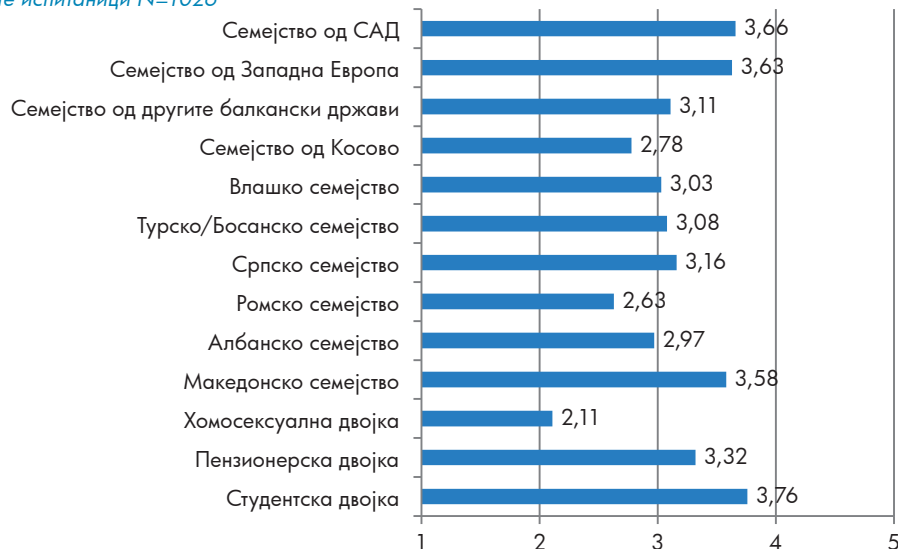
„Семејството многу ми значи и го сакам моето семејство и ним им верувам, исто и на роднините, соседите ги почитувам зошто и без нив не е добро, ќе нема со кого да си позборуваш, да си помогнеш кога треба.“ (Маја, 18 Куманово)

Како младите ги прифаќаат „другите“?

Со цел да се дознае колку младите се отворени и прифаќаат различни социјални групи, тие беа прашани како би се чувствувале ако во нивното блиско соседство се вселат поединци со различна етничка, географска и социјална припадност. Чувствата им беа мерени со петостепена Ликертова скала, при што со 1 се означуваше дека многу лошо би се чувствувале, а со 5 дека би се чувствувале многу добро.

Степен на прифаќање на различните групи

Сите испитаници N=1026

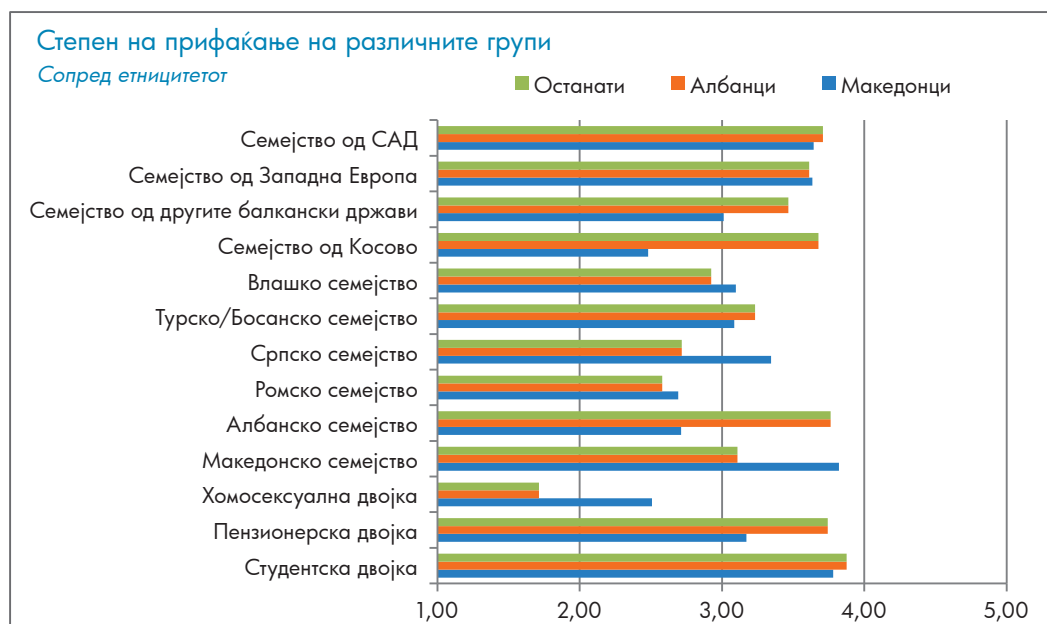
Најприфатливи за блиски соседи за младите во РМ се студентските двојки ($M=3.76$), семејствата од САД ($M=3.66$), како и семејствата од Западна Европа ($M=3.63$). Според средната вредност ($M=3.58$) тука се и македонските семејства. Најмалку прифатливи блиски соседи за македонската младина убедливо се

хомосексуалните двојки, но и ромските семејства и семејствата од Косово. Кон оваа група на „неприфатливи“ соседи (со средна вредност помала од 3) се приклучува и албанското семејство.

Доколку се анализира разликата во степенот на прифаќање на различни социјални групи од страна на младите кои доаѓаат од различни региони, може да се каже дека младите од источниот регион покажуваат најмал просечен скор на скалата на прифаќање (со исклучок за прифаќање на ромското семејство), додека младите од југозападниот регион, речиси без исклучок, се наоѓаат на онаа страна од континуумот која покажува поголема отвореност и прифаќање на групите со различна етничка, географска и социјална припадност за свои блиски соседи.

Во анализата според полот се забележуваат изолирани разлики и тоа, мажите, за разлика од жените, во поголем степен би се чувствувале лошо доколку за блиски соседи би имале хомосексуални двојки, а најмладите (од 14-19 год.) во поголем степен би се чувствувале лошо доколку во нивното блиско соседство би се доселиле пензионерски двојки, во споредба со оние од 20-24 и од 25-29 години.

Меѓу младите со различна етничка припадност постојат разлики во однос на прифаќањето на секоја група, освен за семејствата од Западна Европа и од САД, при што Македонците, споредено со Албанците и сите останати, се помалку отворени за пензионерските двојки, албанското семејство, семејството од Косово и за семејствата од другите балкански држави (Грција, Албанија, Бугарија...). Албанците се помалку отворени за хомосексуалните двојки, македонското и српското семејство. Македонците и Албанците, пак, заедно, споредени со останатите етничкитети, се помалку отворени кон: ромското, влашкото и турското/босанското семејство.

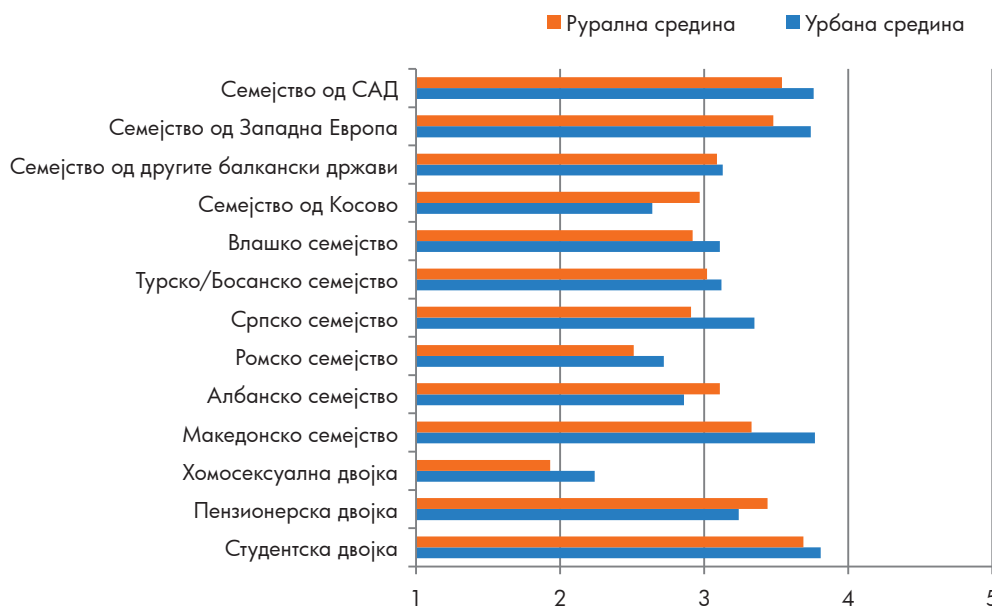
Тестирањето на разликите меѓу младите со урбано и рурално потекло покажа дека младите од урбано потекло покажуваат поголема отвореност, речиси, за сите групации.

„За соседите немам посебно мислење. Секогаш сум културна и расположена за било каков и да е муабет. Не ми смета да имам било какви соседи, макар тоа биле и хомосексуална двојка или пензионерски пар од која и да е друга земја, сè додека се фини кон мене. Но, во Македонија воопшто, постојат големи предрасуди на луѓето со различен стил на: облека, музика, сексуална ориентација, стереотипи за луѓе со различен начин на живот.“ (Дина, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Немам некои предрасуди за одредени групи на луѓе, но исто така, сум малку конзервативен кога станува збор за хомосексуална двојка, за што искрено можам да речам дека ги прифаќам, но не ги поддржувам. Во однос на: Албанци, Босанци, Грци, Власи или други различни етнички или верски групи, немам некои предрасуди и не чувствувам нетрпеливост кон нив. Во нашево убаво гратче отсекогаш постоела прекрасна хармонија во живеењето меѓу Власите и Македонците, без никакви тензии или кавги. Дури во последниве две децении не постои чисто македонска или чисто влашка фамилија, тие се мешани во поголем процент благодарение на мешаните бракови кои отсекогаш се склучувале во моето место.“ (Тома, 26, Крушево)

Степен на прифаќање на различните групи

Сопред местото на живеење

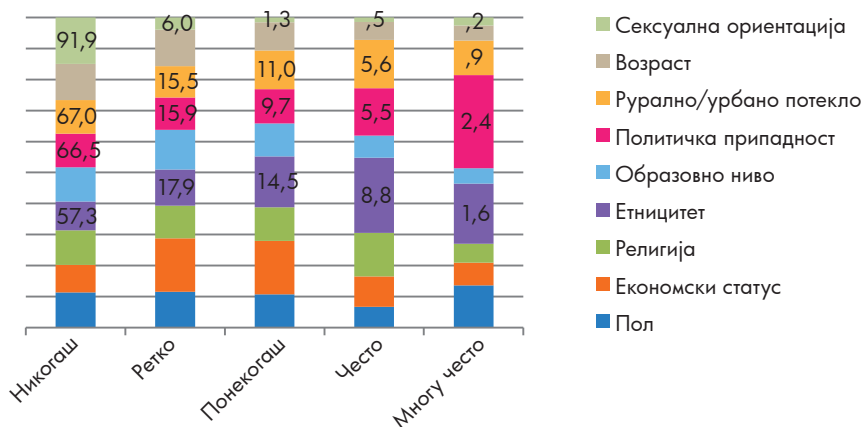
Дали младите се чувствуваат дискриминирани и заради што?

Младите, испитаници во оваа студија, беа прашани и за зачестеноста на причините за дискриминација. Од нивните одговори може да се види дека одговорите многу често и често, најчесто се даваат за политичката припадност и етницитетот како причини за дискриминација, а одговорот никогаш - најчесто се дава за сексуалната ориентација.

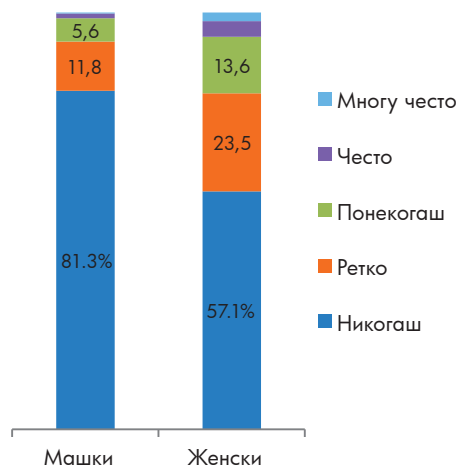
Пол, Религија, Етницитет и Место на живеење. Машките испитаници во значително поголем процент велат *никогаш* за *полот*, како причина за дискриминација; православните во значително поголем број велат *никогаш* за *религијата*, како причина за дискриминација; Албанците значително почесто велат *често*, за етницитетот како причина за дискриминација, како што тоа го прават младите од рурална средина за *руралноста* во споредба со оние од урбаните средини.

Причини за дискриминација

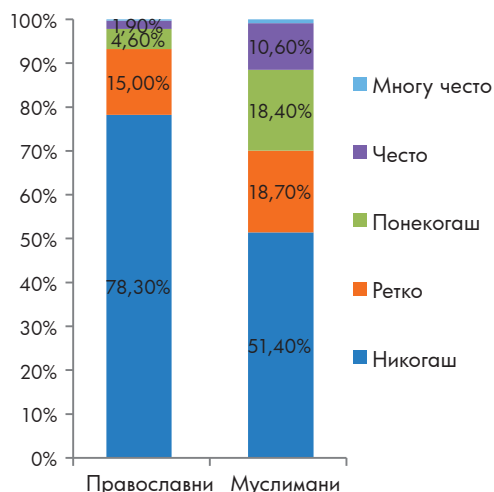
Сите испитаници N=1026

Полот како причина за дискриминација
Според полот

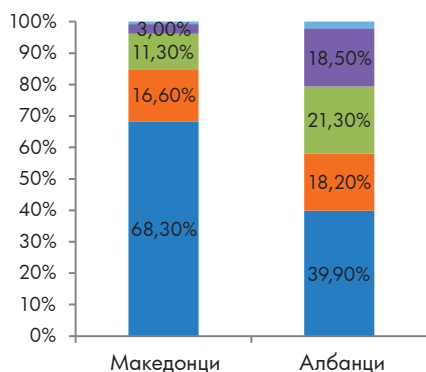

Религијата како причина за дискриминација
Според религиската припадност

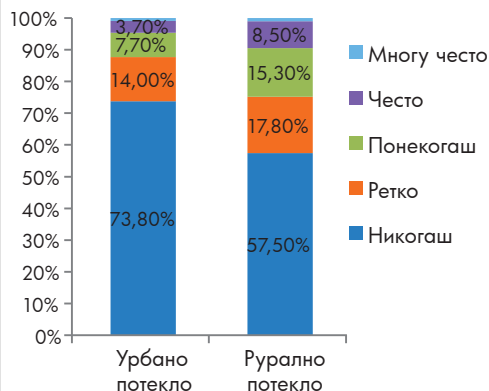
Етницитетот како причина за дискриминација

Според етничката припадност

Местото на живеење како причина за дискриминација

Според местото на живеење

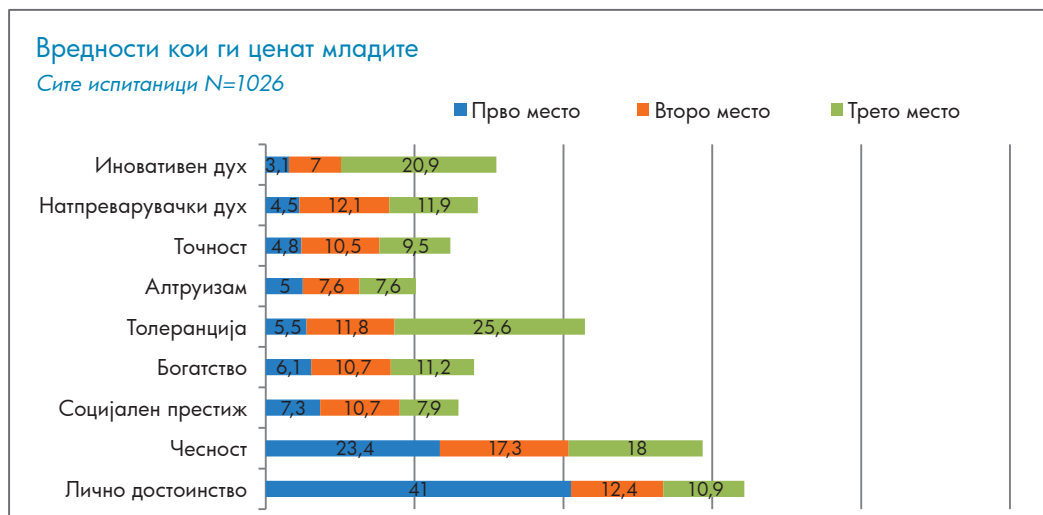
„Во Македонија постои голема дискриминација, посебно дискриминација на луѓе со различен економски статус.“ (Елена, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Ромите кога ќе одат во елитен ресторан нема да бидат послужени, иако се ретки тие што можат да си го дозволат тоа. Ако одат во дискотеки, базени, итн. нема да им биде дозволен влезот. Не дека не се пристојно облечени, како што знаат некои од Македонците да речат, веднаш по бојата ќе забележат дека е Ром, нормално. И кога овој ќе проговори на македонски јазик и ќе се уверат дека не е странец, повторно нема да му дозволат влез.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

„Дискриминација има поради етничката припадност и провинциското потекло. Јас сум Влава и често пати ми имаат давано реплики од типот ‚вие Властите сте скржави, вие Властите сте посебна категорија на луѓе‘, итн. А, неколку пати се имам почувствувано дискриминиран заради провинциското потекло, како што ми имаа речено, ‚ти си од провинција што бараш во нашиот голем град‘, итн.“ (Тома, 26, Крушево)

Кои се главните вредности што ги водат младите низ животот?

Кои вредности ги ценат младите, беше следното прашање од делот во кој се истражуваа личните убедувања и припадности на младите. Од нив се бараше, од листата од 9 понудени вредности, да изберат три кои најмногу ги ценат, а потоа на секоја вредност да ѝ доделат статус на прво, второ или трето место по важност.

Сликата многу јасно покажува дека на „натпреварот“ по важност на вредностите „победила“ вредноста *лично достоинство* и го освоила златниот медал, сребрениот медал го освоила *чесноста*, а со бронзен медал се „закитила“ *толеранцијата*. Имено, најголемиот број испитани млади (речиси 63%) го избираат *личното достоинство* како вредност која најмногу ја ценат (дури 41% од сите млади ѝ го доделуваат првото место според важноста). *Чесноста* е следната особина која најмногу ја ценат младите, а *толеранцијата* го зазема третото место по важност (речиси 43% ја избираат толеранцијата како една од трите најважни вредности, а 25,6% ја избираат како трета по важност).

Доколку се тестираат разликите во вредностите меѓу младите: со различна етничка припадност, пол, возраст, регион и место на живеење, ќе се забележат неколку изолирани разлики, и тоа: младите од урбаните средини повеќе го ценат *алтруизмот*, а младите од руралните средини повеќе го ценат *богатството*. *Богатството* повеќе се цени и во југоисточниот и североисточниот регион, за разлика од вардарскиот, пелагонискиот и скопскиот регион. *Точноста/прецизноста* најмногу ја ценат оние на возраст од 25-29 години, а најмалку средношколците (од 15-19 години). Македонците во поголем процент од Албанците го избираат *личното достоинство* на прво место по важност. *Личното достоинство* повеќе се вреднува и во вардарскиот и скопскиот регион во споредба со југоисточниот и полошкиот регион. „Сребрената“ *чесност* повеќе се цени во југоисточниот регион, а помалку во вардарскиот и скопскиот регион.

„Ние младите цениме искреност, чесност, ама не цениме кога некој не си стои на зборот. А, повеќето не си стојат на својот збор.“ (Александар, 22, Велес)

„Јас ценам искреност, несебичност и дружељубивост. А, ги цениме и парите и надворешниот изглед, а не ги цениме луѓето какви што се и што тие имаат да пренесат или со каква енергија располагаат. Штета.“ (Дина, 19, Скопје, нетипичен претставник)

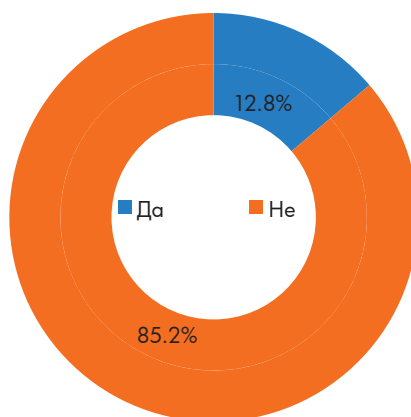
„За мене вредности кои треба да се ценат се истрајноста (точно да знам што некој мисли за мене и општо и истото да не му биде тешко да го примени), почитувањето (мислам дека треба да има поголемо почитување, сè повеќе гледам недостиг на оваа вредност, а во големи мерка и некоја извртена слика на почит), несебично помагање (сакам да помогнам и не ми претставува проблем да се најдам за некого, но многу често е злоупотребено ова несебично помагање).“ (Елена, 19 Скопје)

Младите како волонтери

И ова истражување, како и неколку до сега, го потврдија фактот за многу ниската вклученост на младите во волонтерските активности: само 12,8% од сите испитани млади одговориле потврдно на прашањето дали сте биле вклучени во некоја волонтерска активност во последните 12 месеци?

Вклученост во волонтерски активности во последните 12 месеци

Сите испитаници N=1026

Најчесто споменувана главна причина за вклучување во волонтерските активности од страна на младите, испитаници во студијата, е потребата да се чувствуваат активни/вклучени во заедницата (28% од волонтерите ја избираат оваа причина како главна), која потреба има интринзичка природа, каква што има и чувството на посветеност кон другите и желбата за практикување на професионалните знаења/вештини, кои, исто така, се избираат како

главни причини. Желбата за запознавање работодавачи од јавната сфера кои во иднина ќе можат да ги вработат е од екстринзичка природа и најретко е избрана причина за вклученост во волонтерските активности.

Вид на волонтерска активност во која најчесто се вклучува македонската младина е помош и поддршка на некои од ранливите/маргинализираните групи, како што се: сиромашните лица, старите и изнемоштените, инвалидизирани лица, децата без родителска грижа, самохраните родители... (над 45% од волонтерите се активни во овој дел). Потоа, според зачестеноста, следат градењето и одржувањето на зелените површини, како и поддршката или обуката за странските јазици.

„Волонтирањето значи да свирам без пари и нема да се вреднува мојот труд. Мојот став е мое лично пробивање во музичката уметност. Покрај ова, волонтирањето значи и експлоатација. Целата ситуација е целосно превртена околу волонтирањето.“ (Александар, 22 Велес)

„Кој има време нека си волонтира, јас немам.“ (Атанас, 28 Делчево)

„Никогаш не сум волонтирала, едноставно сум надвор од тие текови, а колку што знам нити некој од моето опкружување се занимава со тоа. Дури ќе најдеш на потсмев кај одредени кругови.“ (Зулем, 28, Струмица)

„До сега имам неколку пати волонтирано во Црвен крст, но и во други невладини организации. Имам неколкумина пријатели коишто волонтираат. Тоа е убаво чувство, навистина да се помогне некому добиваш некое задоволство дека вредиш и на некој друг можеш животот да му го направиш поубав. Ама, сепак, тоа би можела да го правам два саата во неделата. Толку да поаѓам. Каде ми се останатите саати што треба да ми бидат платени, мислам да бидам вработена некаде, да преживувам и јас. Инаку и јас ќе бидам личноста на крај која ќе барам помош како и личностите што бараат од Црвен крст.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

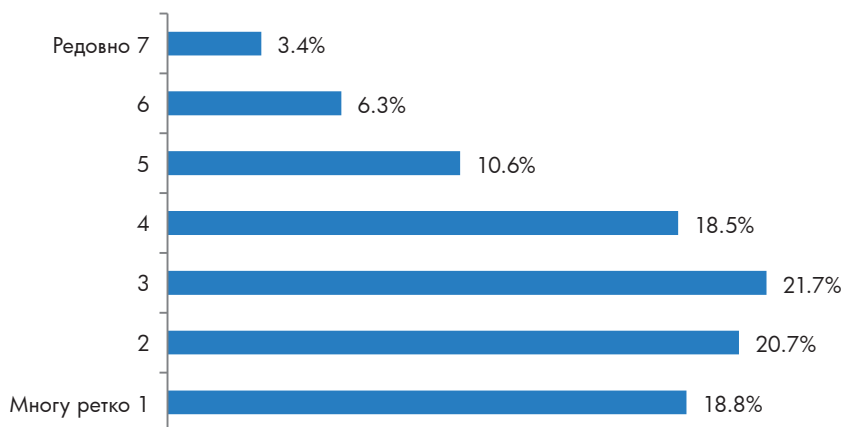
Младите и религијата: во што веруваат младите?

На прашањето на која религија ѝ припаѓате, испитаниците во 63% се изјасниле како православни, во 34,2% се изјасниле како муслимани, 04% се изјасниле како католици, 2% одговориле дека се атеисти, а останите или навеле друга религија или не дале одговор на ова прашање.

Што се однесува до практикување на религијата, младите беа ставени во состојба на седмостепена скала да го искажат степенот на практикување, при што 1 значеше дека *многу ретко ја практикуваат*, а 7 значеше *редовно ја практикуваат*.

Степен на практикување на религијата

Само оние кои припаѓаат на некоја религија N=1002

Најчесто избирано скалило на скалата од 1 до 7, е бројот 3 (21% од младите го заокружуваат бројот 3). Всушност, од 1 (многу ретко), до 4, се лоцирани најголемиот процент на испитаници (речиси 80%). Религијата редовно ја практикува само 3,4% од младата популација на РМ.

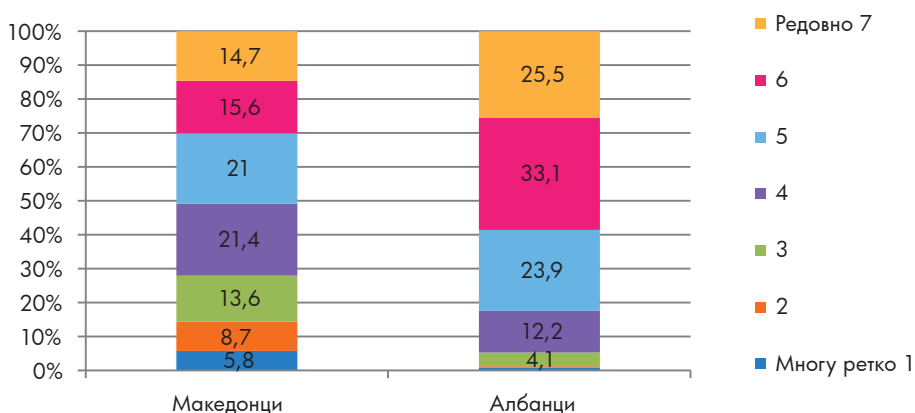
Кога се разгледуваше религиската припадност во контекст на демографските варијабли, се дојде до неколку сознанија:

- Албанците во поголем процент го избираат последното скалило - број 7 на скалата на зачестеност, што би значело дека тие во поголем степен редовно ја практикуваат религијата.

Степен на практикување на религијата

Само оние кои припаѓаат на некоја религија N=1002

Според етницитетот

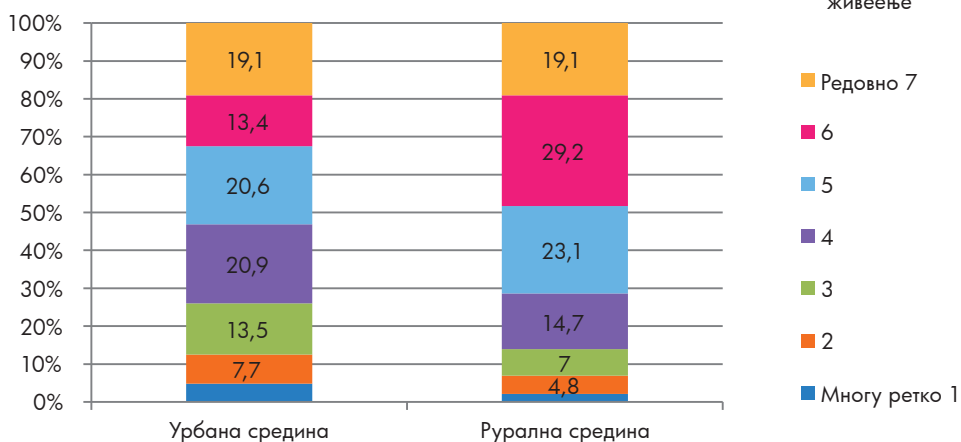

- Младите од руралните средини во поголем процент редовно ја практикуваат религијата.

Степен на практикување на религијата

Само оние кои припаѓаат на некоја религија N=1002

Според место на живеење

„Кај нас, домашното воспитување одредува каков став ќе има поединецот за религијата. Ако домашното воспитување налага посветеност кон религијата, тогаш луѓето стануваат порелигиозни. И обратно.“ (Алексадар, 22 Велес)

„Јас сум атеист, не верувам во Бог, верувам во некоја виша сила (енергија), но мислам дека секој има право на верба кон било што. За црквите не сум запозната иако мислам дека постојат како перална за пари.“ (Дина, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Јас сум православен верник, за мене религијата не претставува некоја огромна важност, едноставно негувам почит кон мојата религија. Не ја практикувам нешто посебно многу, но ги сакам празниците затоа што ги поминувам во фамилијарна атмосфера.“ (Елена, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Во цркви одам неколку пати во годината за големите христијански празници. Често се молам на Бога кога ми е тешко или кога моите блиски се болни.“ (Марија, 18, Куманово)

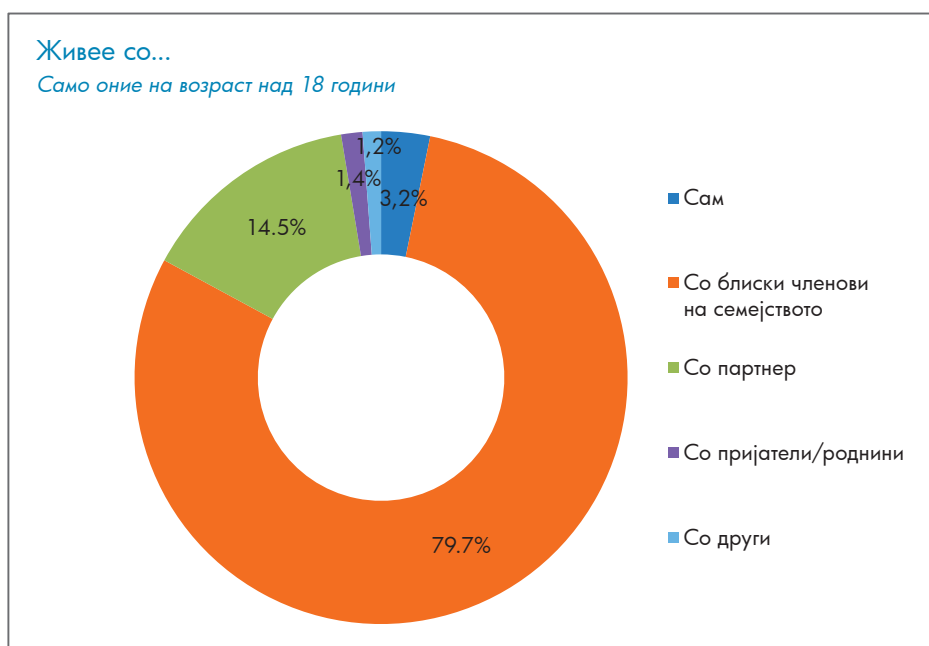
„А, во што веруваат младите ако ме прашуваш за религија, тогаш би рекла дека повторно зависи тоа од дома. Најчесто тука религијата е колективна, односно што е твоето семејство, така ќе бидеш и ти. Да се направи посебно истражување на младите за познавањето на нивните религии, сигурна сум дека ретко кој ќе знае нешто да каже за својата религија. Тие само ги почитуваат традициите и обичаите кога ги прават со своите семејства, но толку е тоа што може да знаат.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

СЕМЕЈСТВО И ОПШТЕСТВО

Во овој дел од прашалникот се содржани прашања кои имаа за цел да ги истражат односите на младите со своите семејства (родители, браќа и сестри), влијанието на семејството врз нивните важни животни одлуки, нивните проекции за иднината во однос на бракот, брачниот партнер, семејството и децата.

Со кого живеат младите и какви се нивните односи во семејството?

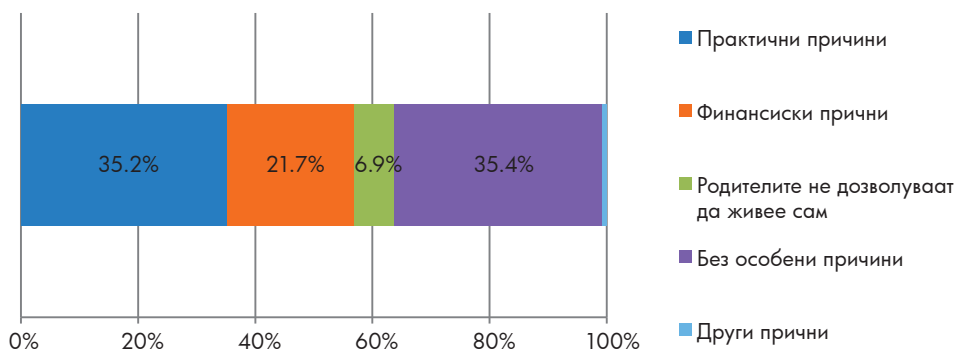
Најголем број млади сè уште живеат со своите блиски членови на семејството (родители, браќа, сестри).

Речиси 80% од младите кои имаат над 18 години сè уште живеат со своите родители. 14,5% од нив кажале дека живеат со партнер, а само 3,2% дека живеат сами. Причините, главно, се од практична природа, или, пак, нема особени причини зошто младите сè уште живеат со своите родители: 35% од испитаните млади рекле дека живеат со родителите од практични причини и исто толку не навеле некоја посебна причина за живеењето со родителите.

Причини за живеењето со родителите

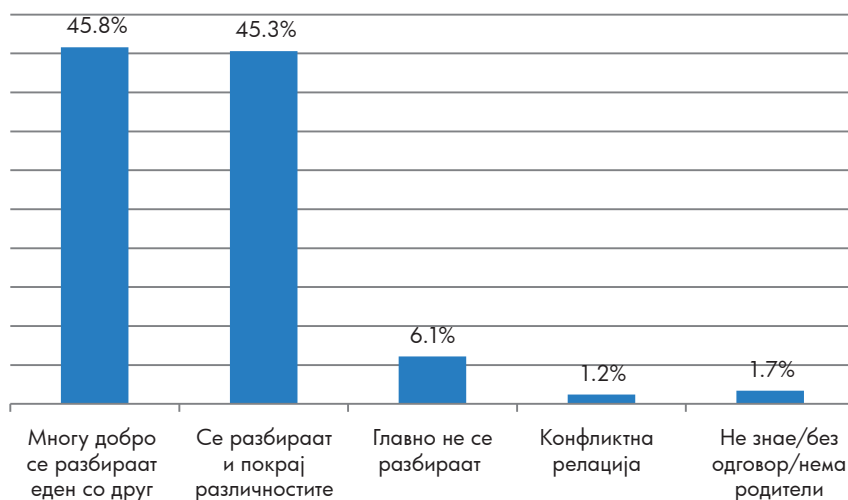
Само оние испитаници кои се над 18 год. и кои живеат со родителите

Понатаму, на младите им беа презентирани неколку тврдења, а тие имаа за задача да се изјаснат кое од тврдењата најдобро го отсликува нивниот однос со нивните родители и со нивните браќа и сестри.

Односот на младите со нивните родители

Сите испитаници N=1026

Над 90% од сите испитани млади се изјасниле дека се разбираат со своите родители, со тоа што половината од нив се разбираат многу добро, а половината се разбираат и покрај тоа што се случува за многу нешта да имаат различни погледи. Само 1,2% од младите сведочат за конфликтен однос со нивните родители.

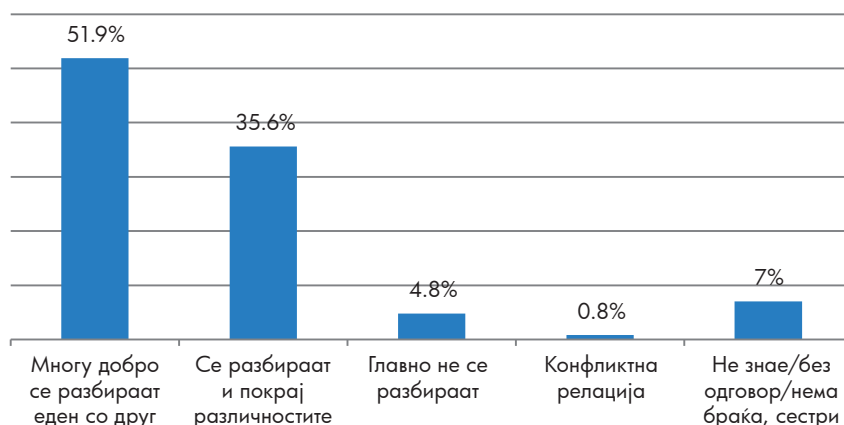
„Со моето семејство се согласувам, но имаме различни погледи на нештата. Но, бидејќи мојот избор за партнер е поразличен, драго ми е што како таков е прифатен од страна на моето семејство. Во иднина се надевам дека ќе стапам во брак со партнерка и дека ќе имам право на семејство, затоа што сметам дека ќе можам да го воспитам одлично моето дете без разлика на тоа што сум лезбејка.“ (Елена, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Со родителите сум во многу добар однос. Секогаш им кажувам со кого излегувам, каде одам, што и како ми се случило во текот на денот. И се трудам да комуницираме како и секогаш и да не ја изгубат довербата во мене.“ (Мартина, 18, Скопје)

Состојбата со односите на младите со нивните браќа и сестри е уште подобра. Речиси 52% од младите се изјасниле дека многу добро се разбираат со своите браќа и сестри, а само 0,8% пријавиле конфликтни релации со нив.

Односот на младите со нивните браќа и сестри

Сите испитаници N=1026

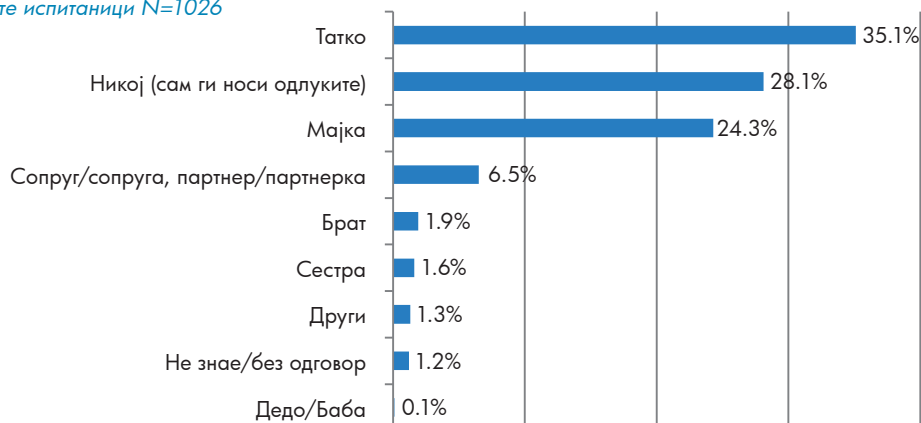
„Во нашето семејство сите добро се согласуваме. Сите си помагаме еден на друг. Двајцата мои родители се вработени и кога ќе се вратат дома си ги споделуваат домашните обврски. Јас и брат ми сме на различни факултети, но понекогаш си бараме мислење од другиот за некои теми кои се поврзани со нашите факултети. Меѓутоа, и во останатите прашања, како што ни се пријателите, доста од нив и ни се заеднички пријатели, иако немаме проблеми и да ни се различни. Мислам дека моето семејство добро се држи. За разлика со другите роднини, постои мала нетрпеливост, некаква завист меѓу роднините. Им пречи кога ќе слушнат за хармонијата во моето семејство и успехите што ги редиме. Но, сепак, ако имаме да си помагаме нешто, безрезервно го прават тоа.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

Како донесуваат одлуки младите?

Младите беа прашани и за тоа кој од членовите на нивните семејства има најголемо влијание врз одлуките што ги носат за важни работи во животот. Добиените податоци сведочат за тоа дека 35% од младите го избираат *таткото* како некој кој има најголемо влијание врз нивните одлуки. Таткото го избираат повеќе во руралните средини, во полошкиот регион, и Албанците.

Член од семејството кој има најголемо влијание при одлучувањето

Сите испитаници N=1026

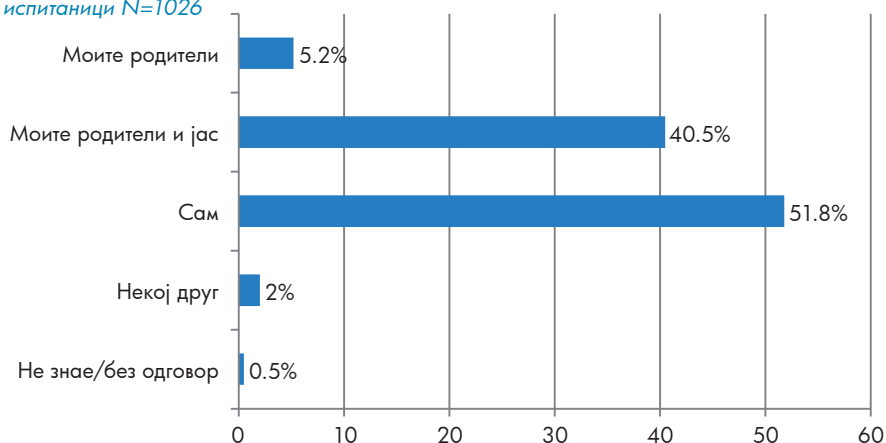

Но, близок процент со тој првиот е и процентот испитаници кои се изјасниле дека нема некој член во нивното семејство кој се издвојува по тоа што има најголемо влијание врз нивните одлуки, и дека одлуките, главно, ги донесуваат сами и самостојно - такви се 28%. Овие испитаници, главно, доаѓаат од урбаните средини, од југоисточниот дел од Македонија и се почесто Македонци. Нешто малку над 24% се оние испитаници кои ја избираат *мајката* како најважна за донесувањето одлуки и тоа најчесто се Македонците.

Освен што беа прашани кој има најголемо влијание врз одлуките што тие ги носат за важните работи во животот, младите беа прашани и како одлучуваат за важните работи.

Начин на одлучување за главните работи во животот

Сите испитаници N=1026

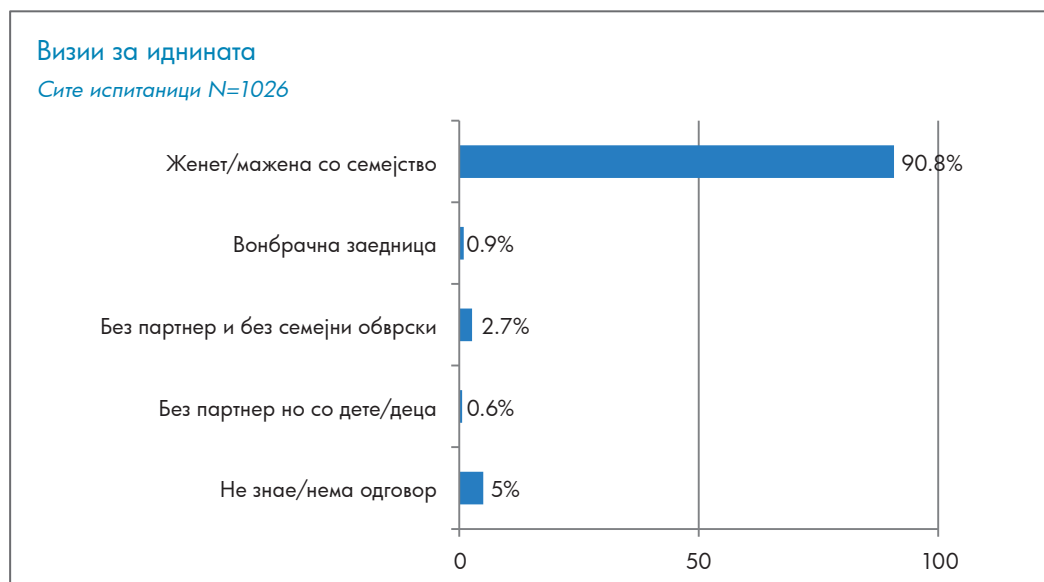

Повеќе од половината млади одговориле дека имаат слобода да одлучуваат сами (тоа се повеќе Македонци, на возраст од 20-24, а особено оние на 25-29 години, и млади од југоисточниот регион), а 40% одговориле дека одлуките за главните работи ги носат заедно со своите родители (тоа се почесто Албанци, како и млади од полошкиот и источниот регион). Само 7% од младите немаат удел во одлуките, па за нив одлучуваат или родителите или некој друг (најчесто сопругот/партнерот).

„При донесување на важни одлуки во мојот живот тоа го правам заедно со родителите кои секогаш ме поддржуваат и застануваат на моја страна. Еве, на пример, при изборот за упис во средното медицинско училиште, одлуката беше моја, а во тоа ме поддржаа родителите.“ (Мартина, 18, Скопје)

Проекции за иднината: семејство, брак, деца...

Истражувањето покажа дека младите имаат воедначени проекции за иднината, па над 90% се гледаат себеси како женети/мажени, со сопствено семејство. Да се биде без партнер и со дете, или да се биде во вонбрачна заедница, се најмалку посакуваните алтернативи за иднината на младиот човек во РМ.

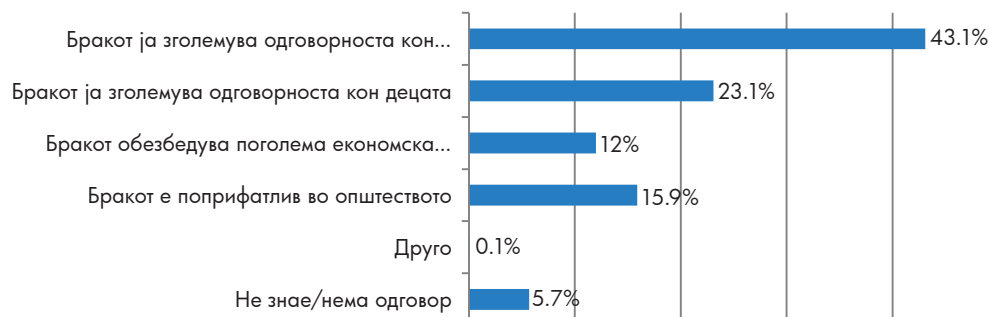

Со оглед на тоа што најголемиот број млади, во иднина се гледаат себеси во брак, интересно е да се види зошто, кои се главните предности на бракот во однос на вонбрачната заедница што ги истакнуваат младите.

„Бракот е традиција сè уште кај нас во Македонија, за да го продолжиме нашиот род и сме сигурни кога сме во брак. Мислам дека сите сè уште го почитуваме бракот и семејството, ние сме многу традиционален народ.“ (Маја, 18, Куманово)

Главна предност на бракот во однос на вонбрачната заедница

Само оние кои во иднина се гледаат женети/мажени N=929

Најголемата предност на бракот во однос на вонбрачната заедница, за најголемиот процент на млади кои себеси се гледаат во брак во иднина е тоа што *бракот ја зголемува одговорноста на партнерите еден кон друг*; 23% од младите сметаат дека бракот ја зголемува одговорноста кон децата, а 16% дека е тоа поприфатлива институција од вонбрачната заедница во македонското општество.

„Го избирам бракот пред вонбрачната заедница бидејќи партнерите имаат поголема одговорност еден кон друг, како и кон своите деца, мораат да се договараат за сè што е поврзано со нивното заедничко живеење и обврските кои ги имаат. Исто така, финансиски си помагаат еден со друг. Кај вонбрачната заедница самостојноста и независноста се големи, може секој да си води свој живот без да му се оправдува на другиот, може да ја гради слободно кариерата и да се издигнува професионално во животот. Но, јас никогаш не би избрал вонбрачна наместо брачна заедница. Во нашево гратче сè уште постојат некои традиции каде е скоро незамисливо да се живее во вонбрачна заедница.“ (Тома, 26, Крушево)

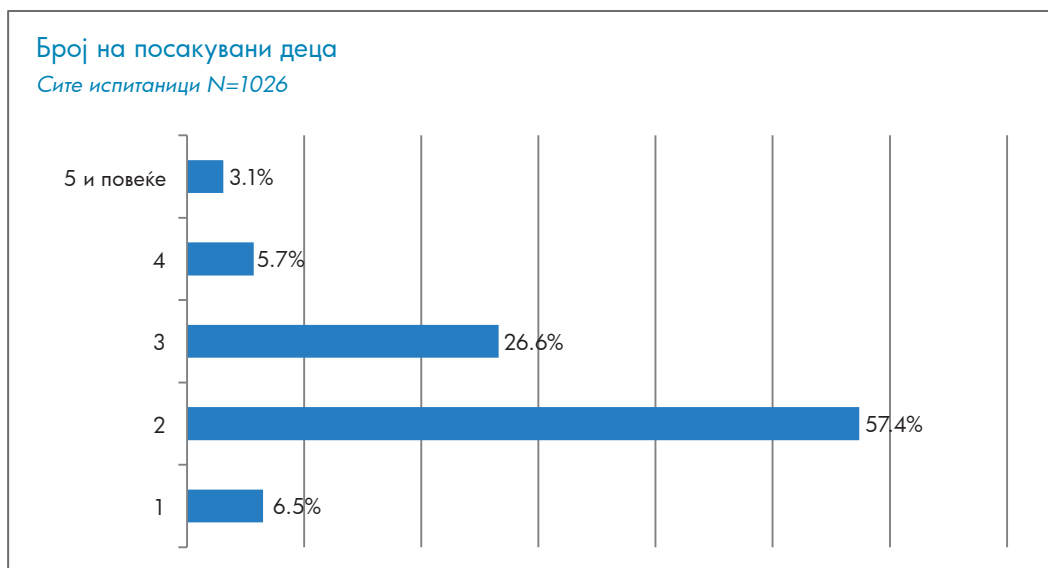
Во овој дел кој се однесува на семејството и општеството, следеа прашања за тоа кој е ставот на младите за најсоодветната возраст за мажење на девојките и најсоодветната возраст за женење на момчињата. Најфреквентно споменувана возраст за мажење на девојките од страна на младите е 25 (24,9% од младите се согласуваат со оваа бројка), а најчесто споменувана возраст за женење на момчињата е 28 (18,7% од сите испитани млади ја наведуваат оваа возраст).

		Соодветна возраст за мажење на девојките	Средна вредност за мажење на девојките	Соодветна возраст за женење на момчињата	Средна вредност за женење на момчињата
Пол	Машки	25	24.75	28	27.47
	Женски	25	25.26	28	27.87
Место на живеење	Урбана средина	25	25.34	28	27.94
	Рурална средина	25	24.50	28	27.30
Етницитет	Македонци	25	25.64	28	28.33
	Албанци	25	23.97	28	26.66

Табелата го истакна податокот дека најчесто споменувана возраст за мажење и женење од страна на младите со различна етничка припадност, пол и место на живеење е секогаш иста: 25 години за мажење на девојките и 28 за женење на момчињата.

Но, анализата на средните вредности покажа значајни разлики помеѓу машките и женските, помеѓу младите од урбана и рурална средина и помеѓу Македонците и Албанците. Женските испитаници, Македонците и младите од урбаните средини, без исклучок, сметаат дека момчињата и девојките треба да се женат/мажат подоцна, споредено со машките испитаници, младите од руралните средини и Албанците.

Што се однесува до бројот на деца што би сакале да ги имаат младите, и колку од нив би сакале да се синови, а колку ќерки, резултатите се следните:

Над половината (57%) од младите, учесници во студијата, одговориле дека би сакале да имаат 2 деца, а 26,6% се определиле за 3 деца како посакувана бројка, со што се потврди многугодишниот македонски стандард за четиричлено семејство. На 30,5% од младите не им е важен полот на децата, па нема да наведат колку синови, а колку ќерки би сакале, но на 69,5% ќе им биде важен полот, па ќе наведат колку синови, а колку ќерки би посакале да имаат. Во табелата се прикажани просечните бројки на деца, ќерки и синови, на оние на кои им е важен полот на децата.

Посакуван број на деца, ќерки и синови според полот, местото на живеење и етницитетот

		Посакуван број на деца (просек)	Посакуван број на ќерки (просек)	Посакуван број на синови (просек)
Пол	Цел примерок	2.45	1.1	1.22
	Машки	2.54	1.02	1.32
	Женски	2.36	1.18	1.12
Место на живеење	Урбана средина	2.36	1.18	1.12
	Рурална средина	2.56	1.24	1.35
Етницитет	Македонци	2.28	1.04	1.16
	Албанци	2.75	1.24	1.31

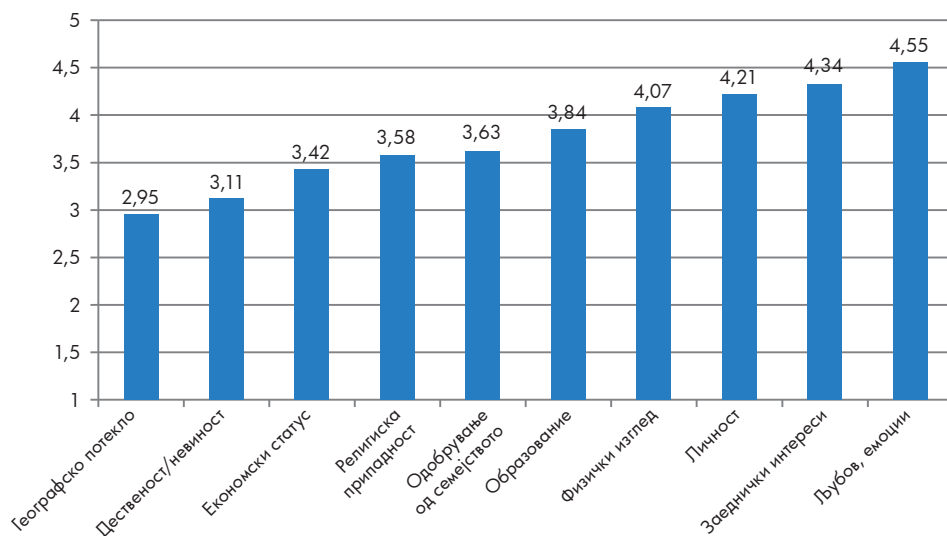
Податоците покажуваат дека машките посакуваат повеќе деца во просек, и тоа повеќе машки од женски. Женските, споредено со машките, сакаат помалку деца и повеќе женски од машки. Младите од руралните средини, споредено со оние од урбаните средини, во просек посакуваат повеќе деца (и машки и женски). Иста е состојбата и со Албанците. Споредено со Македонците, во просек, Албанците сакаат повеќе деца (и машки и девојчиња).

Како младите го избираат љубовниот партнер?

При крајот од овој дел, на младите им беше поставено прашањето за тоа колку им се значајни одредени фактори при избор на љубовен/брачен другар. При тоа, значајноста се мереше со петостепена Ликертова скала, каде 1 значеше *воопшто незначајно*, а 5 – *многу значајно*.

Фактори значајни за избор на љубовен/брачен партнер

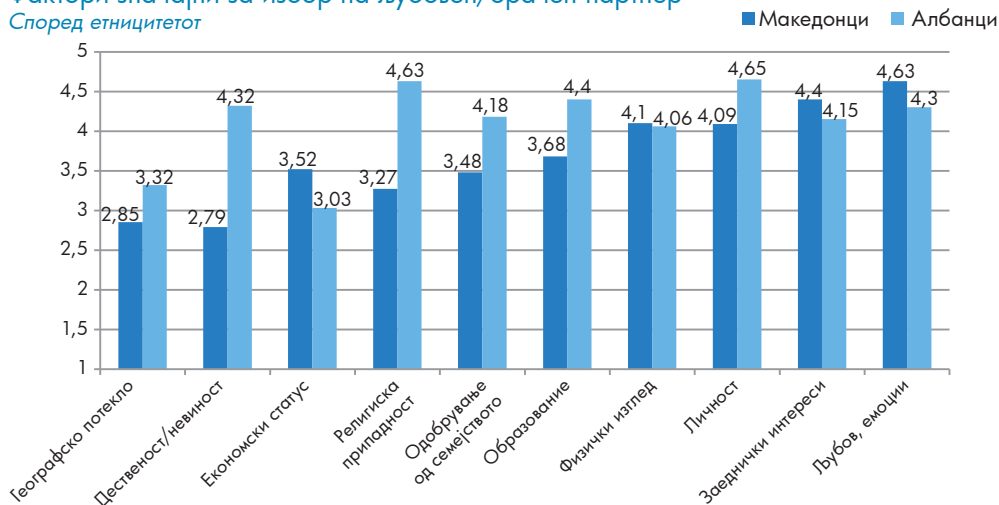
Сите испитаници N=1026

Трите најважни фактори при избор на љубовен/брачен партнер се: љубовта, емоциите ($M=4.55$), заедничките интереси со партнерот ($M=4.34$) и личноста на партнерот (средна вредност $M=4.21$). Она што на младите ќе им биде најмалку важно при изборот на партнер е *географското потекло на партнерот*. Што се однесува до разликите во факторите што постојат помеѓу младите со различна етничка припадност, пол и урбаност, може да се каже дека: нема разлика помеѓу машките и женските во однос на факторите на кои им придаваат важност при изборот на љубовен/брачен партнер; има големи разлики помеѓу Македонците и Албанците во однос на, речиси, сите фактори (со исклучок на *физичкиот изглед* и *заедничките интереси*) значајни при избор на партнер.

Фактори значајни за избор на љубовен/брачен партнер

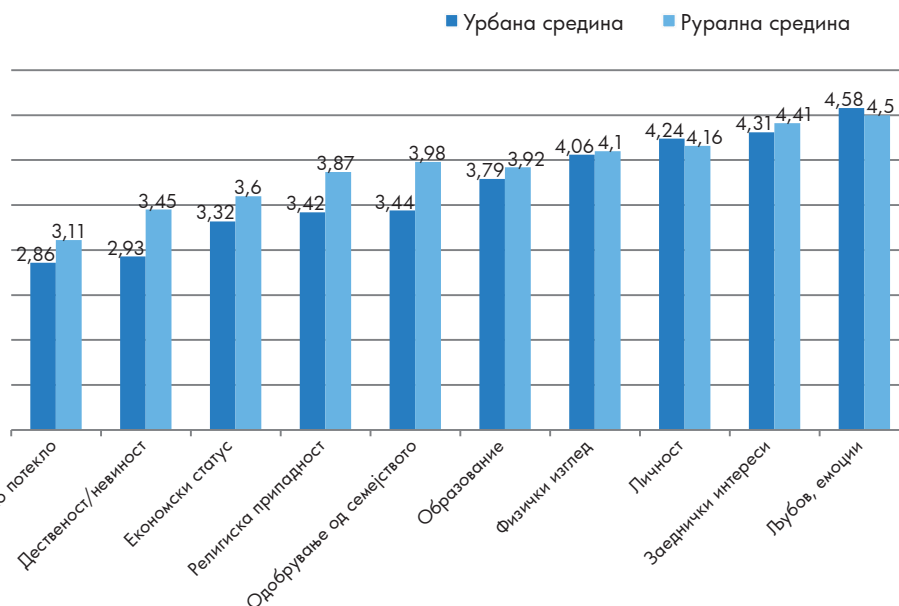
Според етницитетот

За Албанците, при изборот на партнер, поважни се: *географското потекло* на партнерот, *одобрувањето од семејството*, *образованието* и *личноста* на партнерот, а особено *религиската припадност* и *девственоста*, а за Македонците поважни фактори за избор на партнер се *економскиот статус* и *љубовта*, *емоциите*.

Фактори значајни за избор на љубовен/брачен партнер

Според местото на живеење

Младите од урбаните и од руралните средини се разликуваат во 4, од 10 фактори, при што младите од руралните средини поголема важност им даваат на: *религиската припадност*, *економскиот статус*, *одобрувањето од семејството* и *девственоста*, како фактори важни за избор на љубовен/брачен партнер.

„Физичкиот изглед на прво место, заеднички интереси, религијата на која ѝ припаѓа и образованието. За разлика од другите земји, кај нас уште се гледа партнерот да е од иста религија. Јас имав една таква врска, тој беше Турчин, но воопшто не изгледаше така, беше многу внимателен и љубезен спрема мене, но кога почнав да се заљубувам, моите родители дознаа и бев принудена да раскинам. Тие постојано ми зборуваа дека нема иднина со таков човек. Поминав доста тежок период откако раскинав, но денес кога ќе се сетам, мислам дека постапив правилно.“ (Ана, Битола, 24)

„За мене најбитни се карактерот и односот меѓу партнерите, додека, нормално, мора да има и физичка привлечност, но за многу други побитна им е финансиската состојба, колата што ја возат, хаха.“ (Дина, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Е, како се најдовме... долго време одиме и ѝ го знам сојот. Ако земеш некоја шупелка, посиромашна и од мене, што ќе ми е таква, тука некаде да сме со економскиот статус.“ (Атанас, 28, Делчево)

„При изборот на мојот животен партнер, како и секој друг и јас имам свои принципи - нормално првин како најважно нешто во албанската припадност се гледат националноста и верата, тоа важи за сите, но зависи кој како ги гледа работите и какви визији има. Нормално дека, пред сè, ми се националноста и верата, да биде Албанец и муслиман, за да немаме проблеми во иднина и за да немаме расприии во семејството, нормално после тоа доаѓа: неговиот карактер, образованието, од какво семејство потекнува, да не се занимава со лоши работи... . Овие нешта би сакала да ги знам пред да започнам нов живот. Нормално дека и економскиот статус се гледа, но тоа не ми е битно, дали е богат или сиромашен. Пред сè би сакала да е човек.“ (Ермира, 24, Тетово)

„При определувањето на животен партнер како фактори не можат да се земат одредени параметри според кои вршиме селекција. Но, најчесто е тоа флуидот помеѓу лицата и разбирањето. Различностите не треба да доведуваат до одбивности, истите треба да се надополнуваат, затоа како фактор не се земаат верските, националните, статусните разлики.“ (Маја, 24, Охрид)

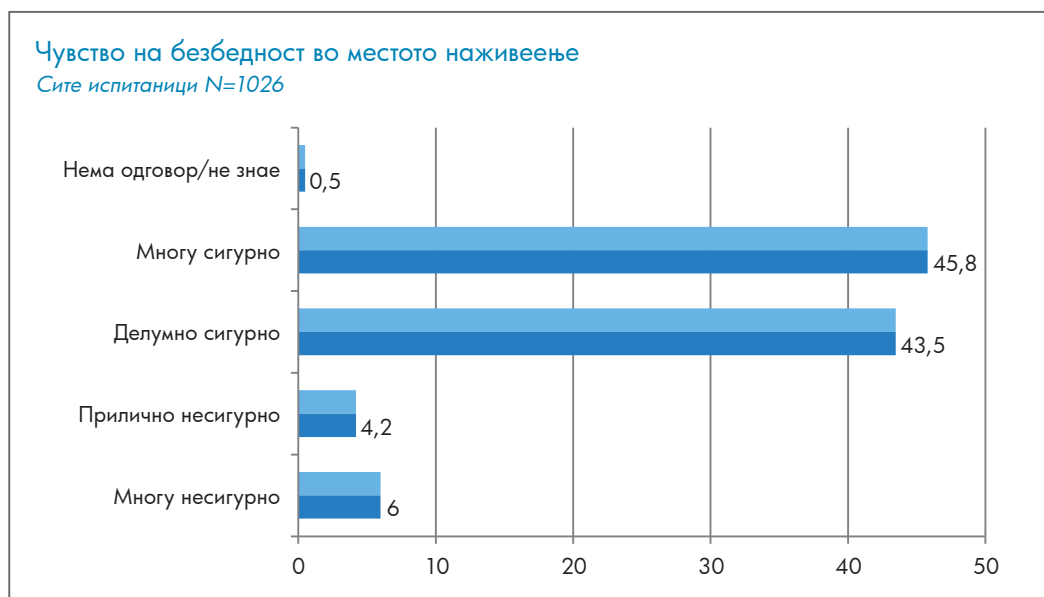
„При избор на љубовен партнер, ние младите најмногу гледаме дали е ситуиран економски (имотна состојба), од која националност е, дали родителите ќе ни одобрат, додека физичкиот изглед, карактерот, страста и љубовта се во втор план, тоа трае малку и после се гледа на егзистенцијата понатаму. Велат од љубов не се живее.“ (Марија, 18, Куманово)

„При избирањето брачен партнер важно би било да се согласуваме, да постои љубов, искреност и доверба меѓу нас, како и да имаме заеднички интереси. Физичкиот изглед мене ми е битен, но не ми е приоритетен, би ми било убаво доколку мојот избор го одобрат моите родители, но доколку не го одобрат, сигурно дека ќе им се спротивставам. Секако дека и религијата е битна, сакам мојот брачен партнер и јас да сме од иста религија.“ (Мартина, 18, Скопје)

„Според мене, најзначаен фактор при избор на љубовен партнер е физичкиот изглед, карактерот, заедничките интереси... . Економскиот статус, на пример, на нејзините родители не ми е битен, ама битно е таа да студира или да има завршено факултет, бидејќи, сепак, треба со нешто да се одгледува фамилија, колку мажот помага, толку и жената.“ (Миле, 23, Кавадарци)

Колку младите се чувствуваат безбедни?

Последното прашање од овој дел се однесуваше на чувството на безбедност во местото каде што живеат младите.

Речиси 90% од младите, учесници во студијата, одговориле дека се чувствуваат сигурно во местото каде што живеат, а при тоа нема разлика меѓу младите со: различен етницитет, пол, возраст, место на живеење и регион.

„Искрено да си кажам, живеам во Битола и се чувствувам безбедно во градот, на никој ништо му немам згрешено, па да се плашам од физички напади, киднапирања, ама од кражби да, оти многу кражби се случуваат во нашиот град. Секојдневно слушаме за тоа и од пријатели, комшии, роднини, ама и на телевизија. Мене лично ништо такво ми се нема случено, ама на мои пријатели им се има случено да ги ограбат.“ (Ана, Битола 24)

„Никогаш не се чувствувам безбедна, ниту кога сум сама, ниту кога сум со друштво, ниту на улица, ниту дома. Неколку пати сум имала ситуации кога во кафиќ ќе избие некој инцидент и тогаш бегаме кој на каде може, да спасиме жива глава, и во училиште има поголеми тепачки со тешки последици. Неколку пати нашиот дом беше обиеан и беа одземени вредни работи. Имам лоши искуства по оваа тема, не е безбедно никаде, но сепак, добро е - сè уште сме живи и здрави.“ (Марија, 18, Куманово)

ЗАКЛУЧОЦИ

- Младите најмногу им веруваат на членовите на своето семејство, на своите роднини и своите пријатели. Политичките лидери и луѓето со различни политички убедувања од нивните, се оние на кои младите во РМ најмалку им веруваат. Кон таа група на која не се верува се „приклучуваат“ и луѓето со различна етничка припадност. Верувањето е поврзано со етницитетот и регионот каде живеат младите.
- Најприфатливи за блиски соседи за младите во РМ се студентските двојки, семејствата од САД, како и семејствата од Западна Европа. Кон оваа група припаѓаат и македонските семејства. Најмалку прифатливи блиски соседи за македонската младина убедливо се хомосексуалните двојки, но и ромските семејства и семејствата од Косово. Кон оваа група на „неприфатливи“ соседи се приклучува и албанското семејство.
- Младите, испитаници во оваа студија, сметаат дека *политичката припадност* и *етницитетот* се причини за дискриминација. Во однос на дискриминацијата, женските испитаници во значително поголем процент го наведуваат *полот* како причина за дискриминација; Православните во значително поголем број ја наведуваат *религијата* како причина за дискриминација; Албанците значително почесто велат дека *етницитетот* е причина за дискриминација, како што тоа го прават младите од руралната средина за *руралноста*.
- Најголемиот број испитани млади го избираат *личното достоинство* како вредност која најмногу ја ценат, *чесноста* е следната особина која најмногу ја ценат младите, а *толеранцијата* го зазема третото место по важност.
- Ниска вклученост на младите во волонтерските активности. Главни причини за вклучување во волонтерските активности е *потребата да се чувствуваат активни/вклучени во заедницата*, *чувството на посветеност кон другите* и *желбата за практикување на професионалното знаење/вештини*. Желбата за запознавање работодавачи од јавната сфера кои ќе можат во иднина да ги вработат, е најретко избирана причина за вклученост во волонтерските активности. Што се однесува до видот на волонтерска активност во која најчесто се вклучува македонската младина, тоа е *помош и поддршка на некои од ранливите/маргинализираните групи*, како што се сиромашните лица, старите и изнемоштените, инвалидизирани лица, децата без родителска грижа, самохраните родители.
- Религијата редовно ја практикува само 3,4% од младата популација на РМ.
- Најголем број млади над 18 години сè уште живеат со своите блиски членови на семејството, пред сè родителите, а причините, главно, се од практична природа или можеби заради тоа што е „нормално“ да се живее со родителите на овие простори.

- Односите на младите во семејството (со родителите, браќата и сестрите) се многу добри, конфликтните односи се вистинска реткост. *Таткото* сè уште е оној кој има најголемо влијание врз одлуките на младите, иако од урбаните средини сè почесто доаѓаат и млади кои одлуките, главно, ги донесуваат сами и самостојно.
- Младите во иднината се гледаат себеси како женети/мажени, со свое семејство. Да се биде без партнер и со дете, или да се биде во вонбрачна заедница, се најмалку посакуваните алтернативи за иднината на младиот човек во РМ. Најголемата предност на бракот во однос на вонбрачната заедница, за најголемиот процент на млади кои во иднина себеси се гледаат во брак, е тоа што *бракот ја зголемува одговорноста на партнерите еден кон друг*.
- Најсоодветна возраст за мажење е 25 години, а за женење е 28 години. Се посакуваат, главно, 2 деца; на младите им е важен полот, па ќе наведат дека повеќе посакуваат да имаат синови, отколку ќерки.
- Трите најважни фактори при избор на љубовен/брачен партнер се: *љубовта, емоциите, заедничките интереси со партнерот и личноста на партнерот*. Она што на младите ќе им биде најмалку важно при изборот на партнер е *географското потекло на партнерот*. Нема разлика меѓу машките и женските во однос на факторите на кои им придаваат важност при изборот на љубовен/брачен партнер. За Албанците, при изборот на партнер, поважни се *географското потекло на партнерот, одобрувањето од семејството, образованието и личноста на партнерот, а особено религиската припадност и девственоста*, а за Македонците поважни фактори за избор на партнер се *економскиот статус и љубовта, емоциите*. Младите од руралните средини поголема важност им дават на *религиската припадност, економскиот статус, одобрувањето од семејството и девственоста*, како фактори важни за избор на љубовен/брачен партнер.
- Речиси 90% од младите, учесници во студијата, одговориле дека се чувствуваат сигурно во местото каде што живеат, а при тоа нема разлика меѓу младите: со различен етницитет, пол, возраст, место на живеење и регион.

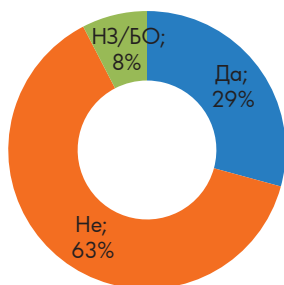
ГРИЖИ И АСПИРАЦИИ

Следуваат одговорите на прашањата кои имаат за цел да ги опишат миграционите трендови кај младата генерација и причините за напуштање на родното место и/или родната земја, како и останатите состојби кои предизвикуваат загриженост кај младите и, во голема мера, влијаат врз нивните одлуки за иднината. Во посебен дел се измерени ставовите на младите за: моралот, потребата од социјални релации, довербата, алтруизмот, хедонизмот и локусот на контрола.

Желба за живеење на друго место внатре во земјата

Скоро една третина од младите (29%) имаат желба да се преселат во некој друг град/село во Македонија. Главна причина за промена на местото на живеење, за 55% од испитаниците е *подобрување на економскиот стандард на живеење*, на второ место, со значително помал број на одговори, се *поголемите можности за вработување*, за што се изјасниле 13% од младите, а на трето место, за 9% од испитаниците, се *разновидните културни содржини*. Разлики во однос на полот не се регистрирани.

Желба за селење во друг град/село во земјата
Сите испитаници N=1026

Главна причина за преселба

Само оние кои имаат желба за иселување N=369

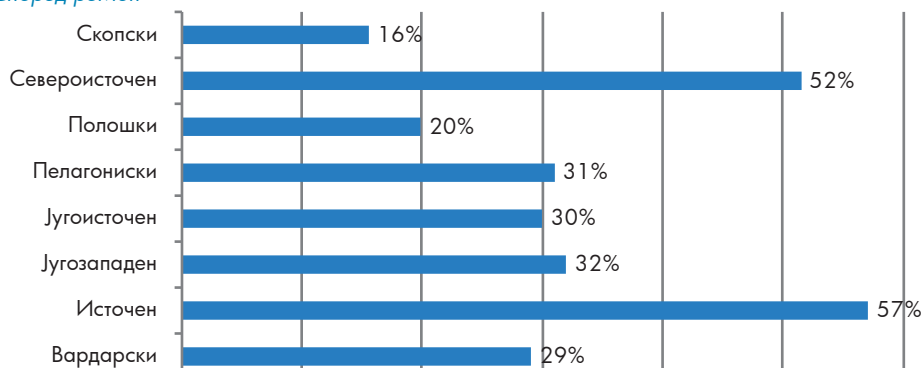

Интересни се сознанијата дека младите од источниот (57%) и североисточниот регион (52%) покажуваат најголеми аспирации за иселување на други места во земјата, при што за повеќе од 70% од младите кои живеат во овие региони главна причина за иселување е *подобрување на економскиот стандард*. Најмала желба за менување на местото на живеење имаат младите од скопскиот регион (16%), со што се потврдува трендот за внатрешна миграција

кон главниот град. Но, во истиот регион се евидентира највисок процент (6%) од младите во споредба со другите региони, кои изјавиле дека би го напуштиле местото на живеење да ги избегнат конфликтните ситуации во градот/селото во кое живеат. Младите од полошкиот регион покрај желбата за подобрување на економскиот стандард, во голема мера (20%) тоа би го сториле и поради *поквалитетно високо образование*. Младите од југозападниот регион наведуваат три подеднакво важни причини поради кои би го смениле моменталното место на живеење: *подобрување на економскиот стандард (30%)*; *поголеми можности за вработување (30%)*; и *поразновидни културни содржини (23%)*.

Желба за преселување во друг град/село во земјата

Според регион

„Скопје е најголем град и најголем центар кој нуди работа, забава, општествени и културни настани. Но, што поголем град, толку луѓето се поосамени. Немаат време и немаат можност за повеќе дружење.“ (Александар, 22, Скопје)

„Јас лично не сакам да се преселам во друг град, бидејќи сметам дека многу сум поврзана за своето семејство и не би сакала да живеам далеку од нив, но доколку се преселам во друг град, тоа би било некаде блиску.“ (Виолета, 29, Куманово)

„Мислам дека не само во Охрид, туку и во сите помали градови, младите се принудени да бараат работа во Скопје, зашто сè се случува тука.“ (Горјан, 23, Скопје)

„Веројатно не би се преселил, пред сè зашто во никој случај не би ја оставил мајка ми сама, а исто така, засега не ми е толку критична финансиската состојба и се излегува некако на крај. А, нашево убаво гратче толку го сакам што мислам и да сум последниот граѓанин кој ќе остане, не би си одел од тука.“ (Тома, 26, Крушево)

„Во Скопје, културно-забавниот живот е побогат, поразновиден, а тука немаме ништо, затоа младите се собираат по темни простории и се опиваат и дрогираат.“ (Марија, 18, Куманово).

„Би живеела во некое планинско село во Македонија, заради тоа што сум загрозувана од сето ова што се случува во градот.“ (Дина, 19, Скопје, нетипичен претставник)

Продолжување со животот надвор од земјата

Дури половина од испитаниците, или вкупно 53% од младите, размислуваат (31%) или се решени (22%) да заминат надвор од Македонија. Како најпосакувана дестинација за живеење кај младите се посочуваат земјите од Западна Европа, каде својата иднина ја замислуваат дури 55% од испитаниците (N=572), а на второ место се САД и/или Канада, со 25%. За поголемиот дел, односно за 65% од младите, како главен мотив за напуштање на матичната земја е наведена финансиската причина. Една третина од младите (33%) кои размислуваат да заминат надвор од земјата, планираат засекогаш да останат да живеат во земјите-домаќини, 15% планираат да останат повеќе од 10 години, 19% одговориле од 5 до 10 години, 11% би останале максимум 5 години, 8% би сакале да останат 2-3 години, а 14% не знаат/немаат одговор. Не постојат разлики во однос на полот.

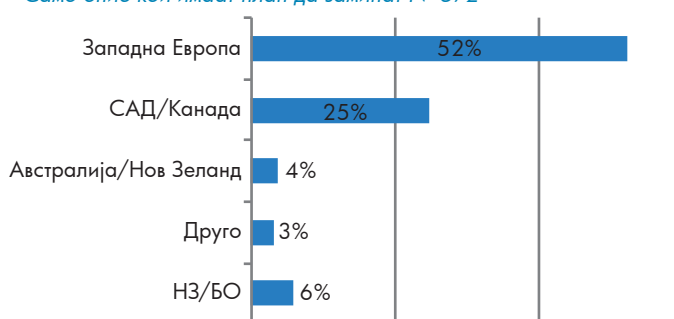
План за заминување од земјата

Сите испитаници N=1026

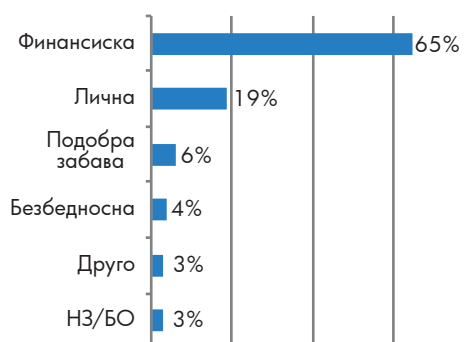
Претпочитана дестинација

Само оние кои имаат план да заминат N=572

Главна причина за напуштање на земјата

Само оние кои имаат план да заминат N=572

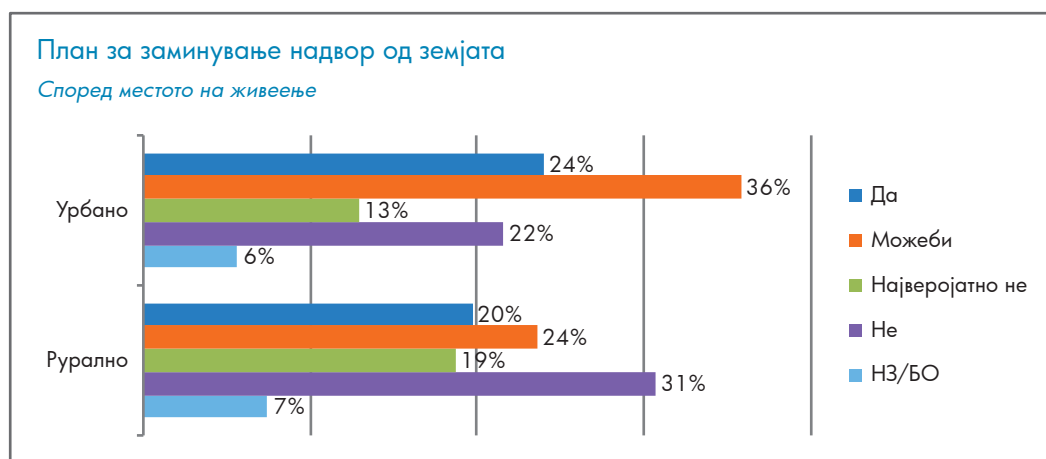
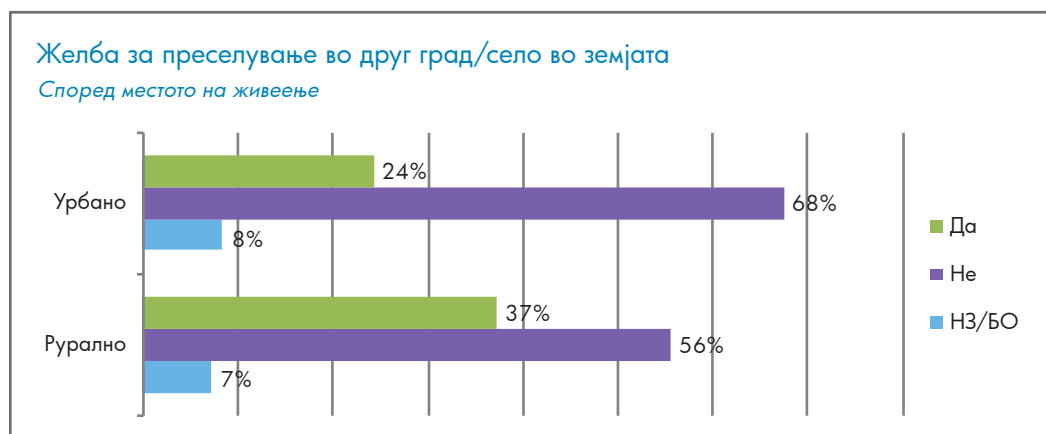

План за останување во странство

Само оние кои имаат план да заминат N=572

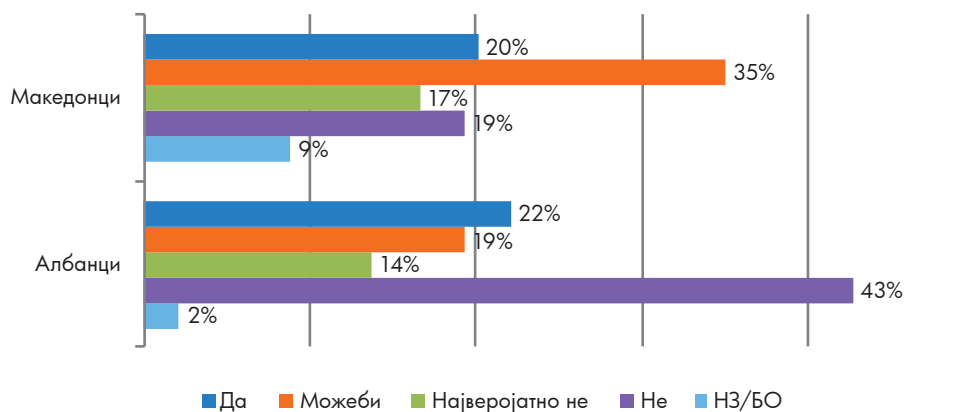
Се забележуваат различни миграциони трендови помеѓу младите од руралните и урбаните средини, како и помеѓу младите од македонската и албанската етничка припадност. Од сликата може да се забележи дека кај 37% од младите од руралните средини постои желба за иселување од местото во коешто живеат во другите села/градови во Македонија, за разлика од 24% кај младите во урбаните средини, додека, пак, за вкупно 60% од младите во урбаните средини е попосакувано да се иселат надвор од земјата, во споредба со вкупно 44% од руралните средини.

Вкупно 55% од испитаните Македонци планираат да заминат од државата, додека процентот кај младите Албанци е 41%, или може да се каже дека вкупно 57% од Албанците немаат план да заминат во странство, за разлика од 36% од Македонците.

План за заминување надвор од земјата

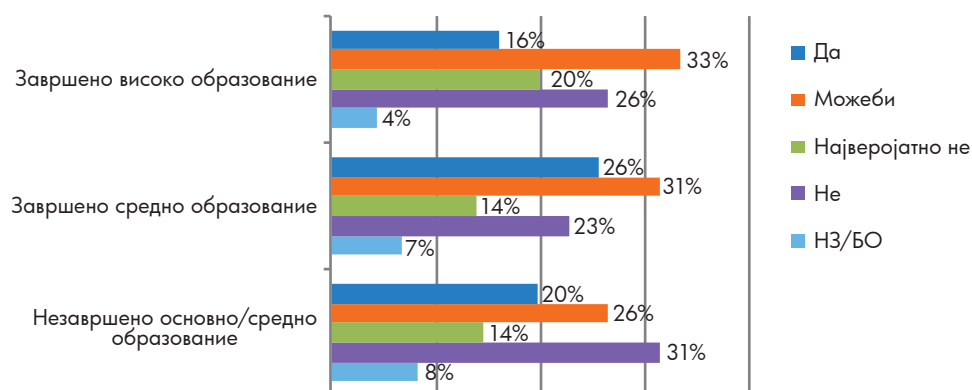
Според етничката припадност

Според регистрираните разлики во однос на степенот на образование, може да се констатира дека младите со завршено средно образование покажуваат најголеми аспирации за заминување надвор од земјата, или вкупно 57%.

План за заминување надвор од земјата

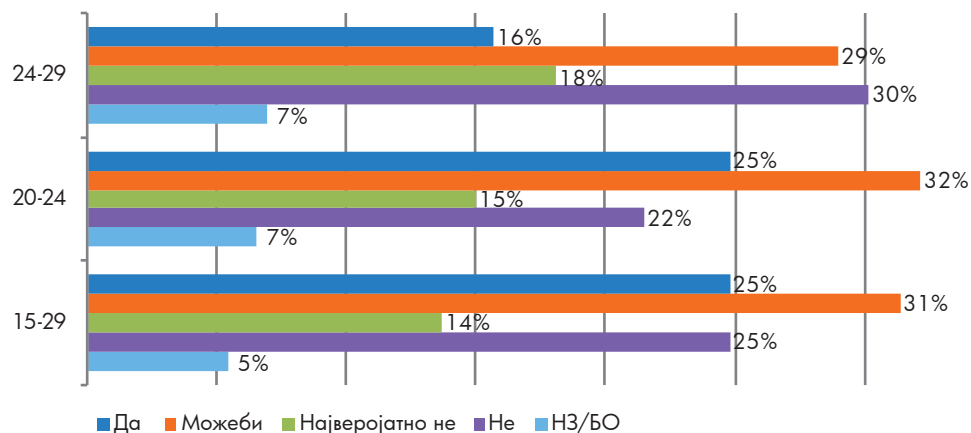
Според степенот на образование

Желбата за заминување надвор од земјата е во одредена мера позастапена кај возрасните групи од 15 до 19 години (56%) и од 20 до 24 години (57%), за разлика од групата од 25 до 29 години (47%).

План за заминување надвор од земјата

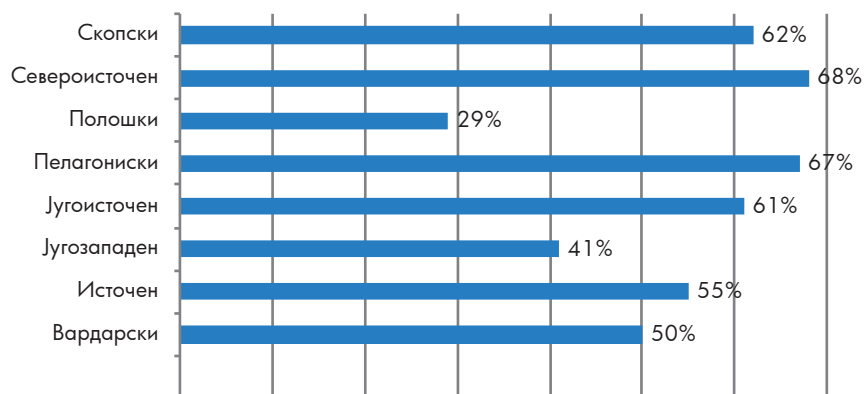
Според возраста

Постојат одредени разлики и според регионите, па така, од сликата може да се види дека младите од североисточниот регион (68%) во најголем дел размислуваат да ја напуштат земјата, но веднаш по нив се и младите од пелагонискиот регион (67%), скопскиот (62%) и југоисточниот регион (61%).

План за заминување надвор од земјата

Според регионот

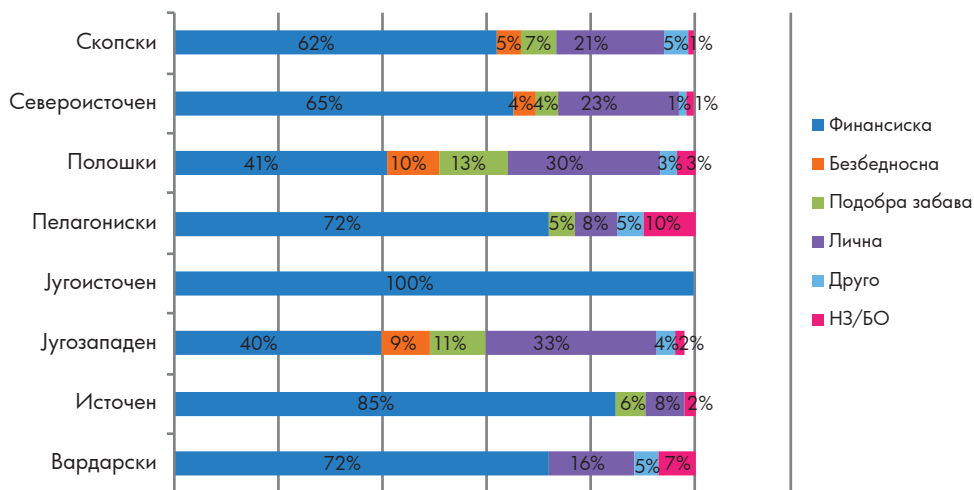

Главна причина да се продолжи со животот во друга земја за младите од сите региони е дефинитивно *финансиската*. Во полошкиот регион, 10% одговориле дека би се иселиле и заради *безбедносни причини*, како и 9% од југозападниот регион, а висок е и процентот на млади кои би заминале од *лични причини*. Интересен е податокот дека за секој млад човек (100%) што размислува да

живее во странство (N=49) од југоисточниот регион, не постои друга причина освен финансиската. Половина од младите во југозападниот регион (51%), што размислуваат да заминат надвор од земјата (N=55), би останале засекогаш да живеат во земјата-домаќин.

Главна причина за заминување надвор од земјата

Според регионот

„Не сум бил надвор од Македонија, на подолго време, а сакам да отидам. Но, ако не ми се „бендисува“, би се вратил. Во блиска иднина може да отидам некаде поради егзистенцијални причини, било каде. Во Европа, Америка... на брод. Секаде каде што може да заработам.“ (Александар, 22, Велес)

„Сакам да заминам надвор од Македонија, зашто ќе имам поквалитетно образование и поголем избор за работа, а и поголемо прифаќање на луѓето за мојот избор во врска со партнерот (од ист пол). Дестинацијата не ми е одредена, единствено се трудам да биде што е можно побрзо.“ (Елена, 19, Скопје, нетипичен претставник)

„Чекам бугарски пасош и одам во странство. Ако сакаш да заработиш пари - само надвор, да не чекаш од пензијата на татко ти.“ (Атанас, 28, Делчево)

„Јас сакам да живеам во САД, веќе подготвувам документи и со контактот што ми нуди работа таму, па се надевам дека ќе ми дадат виза. Главна причина за да живеам таму е што ми ја ценат работата, ако работиш добро ќе те унапредат, ќе ти дадат покачување и, што е најважно, за што си дојден тоа ќе го работиш. Ако кај нас се промени начинот на работа, значи да има професионализам, платата да е солидна, би останал тука. Тука ми се сите пријатели и роднини, зошто би отишол ако е добро?“ (Горјан, 23, Скопје)

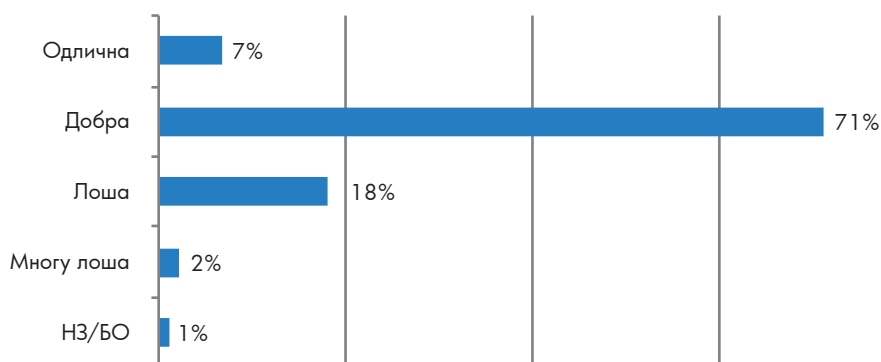
„Да, сигурно дека би сакала да одам. Да ми се укаже таква можност мислам дека со сето задоволство ќе го прифатам тоа. Дури и да бидам чистачка таму, нема да имам грижи за моето семејство, за моите деца дека нема да бидат прифатени, дискриминирани и да го трпат сето тоа што се случуваше тука со векови.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

Во какви услови живеат младите и како ја оценуваат финансиската состојба?

Контрадикторно на добиените податоци за желбата за напуштање на земјата поради финансиска причина, младите во поголемиот дел (вкупно 78%) ја оценуваат својата финансиска состојба како добра, додека една петтина (вкупно 20%) одговориле дека имаат лоша финансиска состојба. Незадоволството од финансиската состојба расте пропорционално со возраста, па така, најнезадоволни се младите од 25 до 29 години, а најзадоволни од 15 до 19 години. Македонците (вкупно 22% кои одговориле *лоша/многу лоша*) се понезадоволни од финансиската состојба, за разлика од Албанците (вкупно 14%). Статистички значајни разлики помеѓу младите од урбаните и руралните средини не се регистрирани.

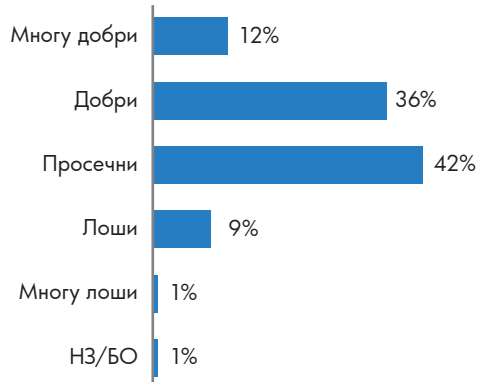
Моментална финансиска состојба

Сите испитаници N=1026

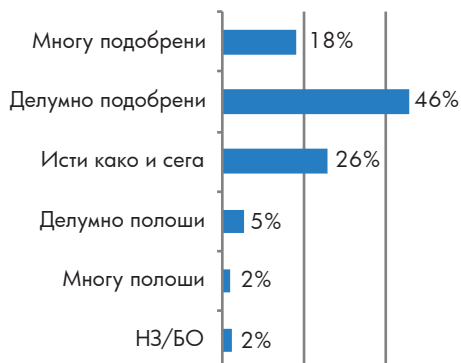

Поголемиот дел од младите, или вкупно 48%, ги перцепираат условите во коишто живеат како *добри*, додека, истовремено, висок е процентот на млади луѓе (42%) кои сметаат дека нивните услови за живот се *просечни*, а вкупно 10% од младите живеат во *лоши* услови. Во однос на предвидувањата за тоа што може да се очекува во иднина, податоците укажуваат дека кај младите постои оптимизам, или изразено во проценти, вкупно 64% од испитаниците веруваат дека нивните услови за живот во иднина *ќе се подобрат*, 26% сметаат дека условите *ќе останат исти*, а вкупно 7% веруваат дека *ќе се влошат*.

Моментални услови за живеење Сите испитаници N=1026

Услови за живеење во иднина Сите испитаници N=1026

„Да се биде тинејџер е најубаво, се знае „мамо, тато, бабо, дедо... дајте пари“, сите околу тебе се вртат. Кога ќе потпораснеш некако те оставаат сам да си го бараш решението, секако помагаат, но не е исто.“ (Миле, 23, Кавадарци)

„Со многу напор и прекувремена работа на моите родители, добра ми е финансиската состојба и условите за живеење.“ (Мартина, 24, Скопје)

„Условите за живеење во иднина ги гледам исти како и сега, дури, можеби, и малку влошени од сегашните, ако се продолжи со овој тренд на иселување од моето место, како и погубната политика на централната и локалната власт.“ (Тома, 26, Крушево)

„Моите надежи се дека еден ден животот на нас младите ќе ни се подобри и нема да треба да се плашиме уште од сега за иднината и егзистенцијата, и да стравуваме од невработеност и беспарица.“ (Марија, 18, Куманово)

Кој и што управува со животот на младите?

Со кого споделуваат среќа и тага? Што мислат за ризикот?

За моралните вредности и општеството...

Во однос на: моралот кај младите, потребата од социјални релации, довербата, алтруизмот, хедонизмот и локусот на контрола, се забележуваат интересни сознанија. За појасна слика, резултатите се претставени со средна вредност, при што 1 - воопшто не се согласувам, 5 - сосема се согласувам. Па така, највисока вредност се забележува за ставот: *за да постигнеш нешто во животот, треба да знаеш што сакаш* (4,37), потоа на второ место е ставот: *треба да бидеш опкружен со луѓе на кои можеш да се потпреш* (3,94), и на трето место ставот: *општеството мора да има морални вредности, инаку нема да може да функционира* (3,87). Најниски вредности забележуваме за ставовите:

најпаметна работа во животот е да те раководат другите и да се движиш според струјата (1,72) и човек треба да се изолира и да живее во овој свет, бидејќи животот е многу тежок (2,14). Од што може да се заклучи дека младите не ѝ се препуштаат на судбината, туку сакаат да влијаат врз неа, не сакаат друг да им управува со животот, туку контролата да биде кај нив самите; потребно им е да бидат опкружени со блиски луѓе во кои имаат доверба и со кои можат да споделуваат радост и тага, сакаат да живеат во општество кое е изградено врз систем на морални вредности. Кај младите се забележува позитивен став кон ризикот.

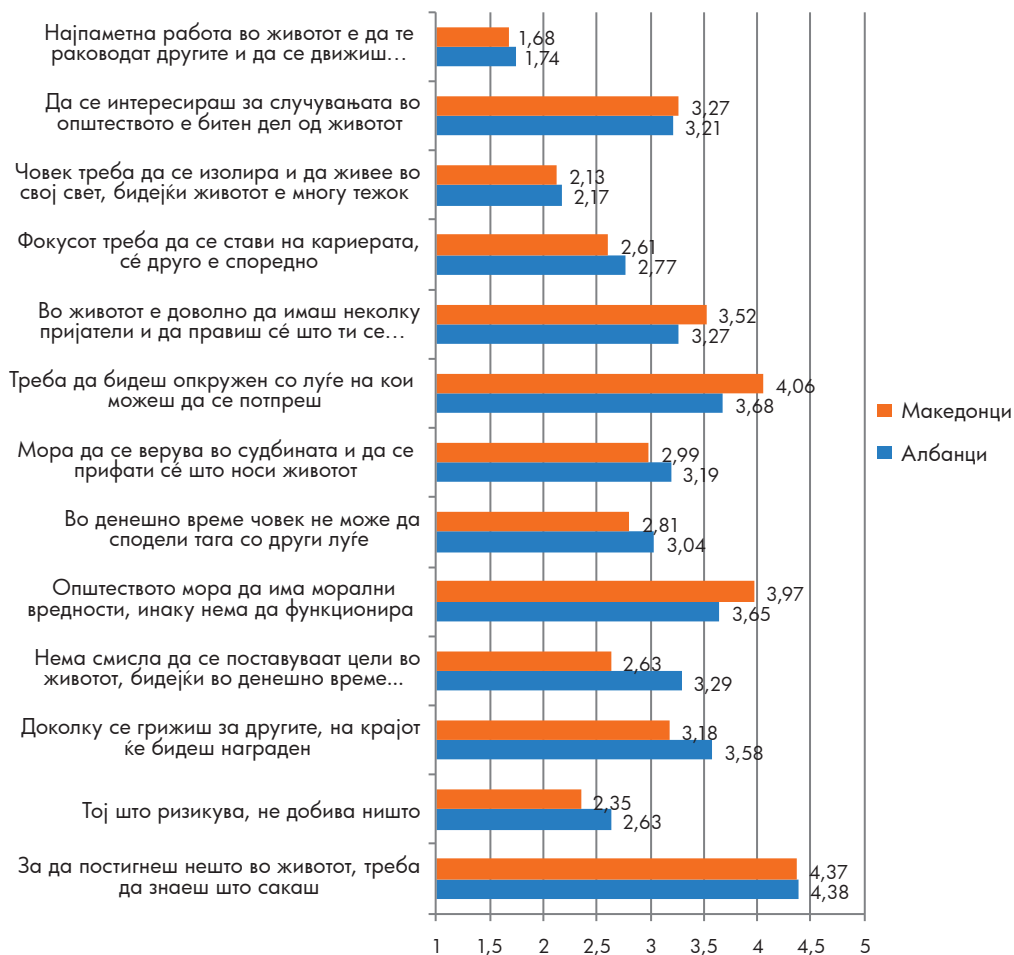
Во однос на разликите според полот, единствено може да се каже дека девојките повеќе се склони да веруваат во судбината, за разлика од момчињата. Се забележуваат бројни разлики според етничката припадност, па така: Албанците имаат понегативен став во однос на ризикот, за разлика од

Македонците, посилно веруваат дека правењето добро се враќа со добро, го доживуваат векот како понесигурно време од Македонците, во помала мера сметаат дека општеството е одговорно за моралните вредности, повеќе веруваат во судбината, имаат помалку доверба во луѓето, имаат понизок степен на хедонизам.

Степен на согласување со ставовите

(1 - воопшто не се согласувам; 5 - сосема се согласувам)

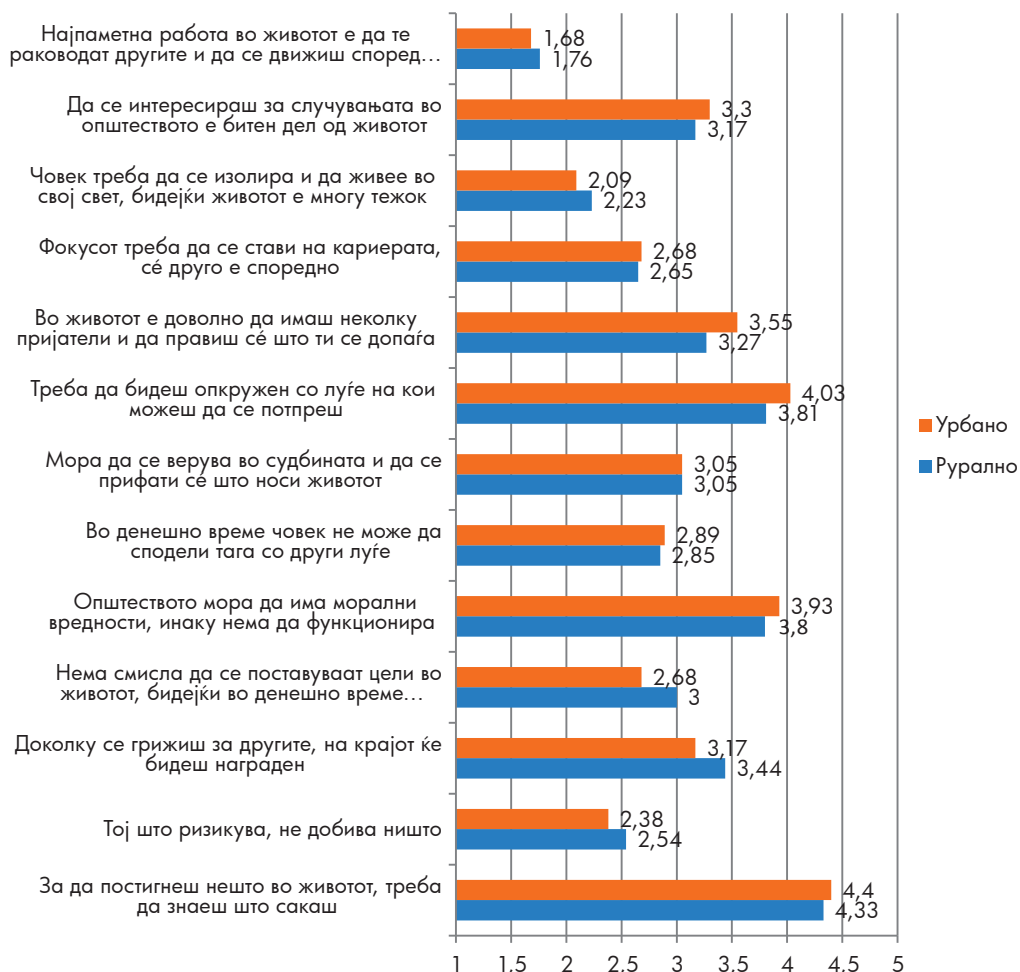
Според етницитетот

Младите што живеат на село имаат поголем отпор кон ризикот од младите што живеат во градовите, повеќе веруваат дека доброто со добро се враќа, го чувствуваат времето како понесигурно, имаат помалку доверба во другите луѓе, имаат помала склоност кон хедонизам.

Степен на согласување со ставовите (1 - воопшто не се согласувам; 5 - сосема се согласувам)

Според местото на живеење

Во однос на возраста, повозрасните од 25 до 29 години во поголема мера сметаат дека моралните вредности во општеството се важни, од тие на 15 до 19 години, младите од 15 до 19 имаат поголем степен на хедонизам, помалку се ориентирани кон кариерата, и во поголема мера сметаат дека човекот треба да живее изолирано во свој свет.

ЗАКЛУЧОЦИ:

- Скоро една третина од младите сакаат да се преселат во друг град/село во земјата, заради подобар животен стандард и вработување.
- Младите од источниот и североисточниот регион покажуваат најголеми аспирации за иселување на други места внатре во земјата.
- Младите од полошкиот регион покрај желбата за подобрување на економскиот стандард, во голема мера тоа би го сториле и поради *поквалитетно високо образование*.
- Младите од југозападниот регион наведуваат три подеднакво важни причини поради кои би го смениле моменталното место на живеење: *подобрување на економскиот стандард*; поголеми можности за вработување; *поразновидни културни содржини*.
- За секој млад човек од југоисточниот регион кој размислува да живее во странство, не постои друга причина освен финансиската.
- Внатрешната миграција е насочена кон Скопје, како место со најголеми можности за вработување, забава и културни содржини.
- Половина од младите размислуваат да продолжат со животот во друга земја, најмногу поради финансиски причини.
- Младите со завршено средно образование, покажуваат најголеми аспирации за заминување надвор од земјата.
- Желбата за заминување надвор од земјата е во одредена мера позастапена кај возрасните групи од 15 до 19 години и од 20 до 24 години, за разлика од групата од 25 до 29 години.
- Младите Македонци имаат поголема желба да емигрираат, за разлика од младите Албанци.
- Најпосакувана дестинација за живеење е Западна Европа, а на второ место САД и/или Канада.
- Младите од руралните средини преферираат да мигрираат на други места внатре во земјата, а младите од урбаните средини - надвор од земјата.
- Една третина од младите кои размислуваат да ја напуштат земјата, никогаш не би се вратиле да живеат во неа.
- Поголемиот дел од младите ја оценуваат моменталната финансиска состојба како добра, но секој петти млад човек смета дека има лоша финансиска состојба.
- Незадоволството од финансиската состојба расте пропорционално со возраста, па така, најнезадоволни се младите од 25 до 29 години, а најзадоволни од 15 до 19 години.

- Младите се оптимистични кон иднината, па поголемиот дел од нив веруваат дека условите за живот ќе се подобрат.
- Младите не сакаат друг да им управува со животот, ниту да ѝ се препуштат на судбината, сакаат тие да ја имаат контролата и да влијаат врз сопствениот живот.
- На младите им е потребно да бидат опкружени со блиски луѓе во кои имаат доверба и со кои можат да споделуваат радост и тага.
- Младите очекуваат општеството да биде главен носител на моралните вредности.
- Младите немаат отпор, односно не гледаат негативно кон преземањето ризик.

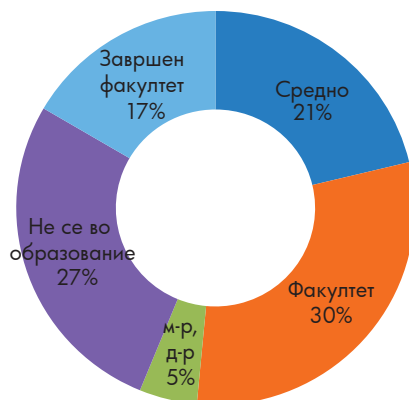
ОБРАЗОВАНИЕ И ВРАБОТУВАЊЕ

Во овој дел се опишани ставовите на младите за: образованието, мотивацијата, оптовареноста, личните вложувања, аспирациите за продолжување на образованието и формата на образованието, како и ставовите за квалитетот на образованието и можноста да најдат работа по завршувањето. Во продолжение се претставени ставовите на младата популација за: вработувањето и професијата, посакуваниот сектор за вработување, факторите кои ги сметаат за значајни да се најде денес работа во Македонија, како и факторите кои ги сметаат значајни да прифатат некоја работа или да се вработат. Воедно, се испита и подготвеноста на младите за отворање сопствен бизнис.

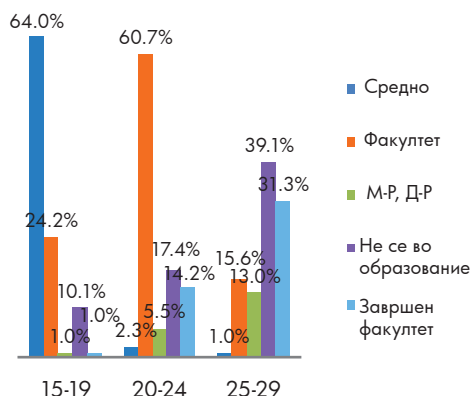
Вклученост на младите во образовниот процес

Младите кои се вклучени во процесот на образованието (средно, факултет и магистратура или докторат) се 56% или 576 лица. Со завршен факултет се 17% или 167 лица, а оние кои не се вклучени во процесот на образованието се 27% или 279 лица. Прикажани се разликите во однос на урбаната и руралната средина за вклученоста во процесот на образованието, според старосни групи. Младите од урбаната средина во повисок процент учествуваат во високообразовните институции, особено старосната група од 20-24 години, со 67%, наспроти 41,1% од истата старосна група од руралната средина. Разликата се јавува и во однос на оние кои не се дел од образовна институција (млади кои завршиле со школувањето и се претежно со средно или основно образование), тој процент е во корист на младите од руралната средина и тоа од старосните групи 20-24, со 41,1% од руралната средина, наспроти 17,4% од урбаната средина во оваа старосна група. Во старосната група од 25-29 се забележува истата разлика на оние кои не се вклучени во образовниот процес, повторно процентот е во корист на оние од руралната средина, 47,9%, наспроти оние од урбаната, 39,1%. Нема статистички разлики во однос на полот и етницитетот.

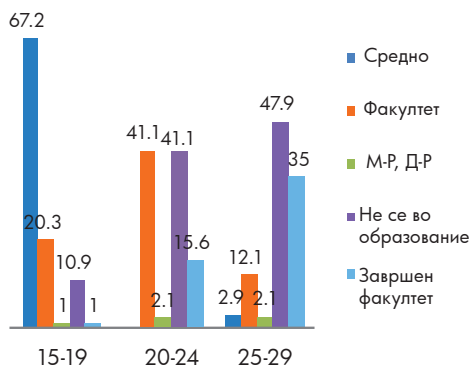
Вклученост во образовниот процес
Сите испитаници N=1026

Вклученост во образовниот процес
Урбана популација според старосни групи

Вклученост во образовниот процес
Рурална популација според старосни групи

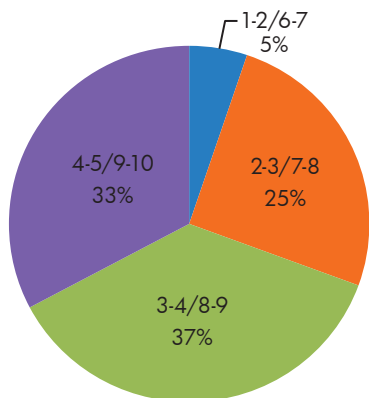

Просек на училиште/факултет

Просечните оценки на младите кои се активно вклучени во образовниот процес (576 лица) е 3 за средно училиште и 7 за факултет. Прикажана е процентуалната распределеност на просечните оценки во минатата академска/училишна година. Само 5% се со низок успех, или меѓу 1 и 2 и 6 и 7, 25% се со просек од 2 до 3, или од 7 до 8, 37% се со просек од 3 до 4, или 8 до 9, а 33% се со висок просек меѓу 4 и 5 и 9 и 10. Претставена е разликата во просечните оценки меѓу момчињата и девојките. Девојките имаат повисок просек на оценки, меѓу 4 и 5, или 9 и 10, имаат 43,2% од девојките, за разлика од 21,3% од момчињата. Момчињата со 30,1% имаат просек меѓу 2 и 3 и 7 и 8, за разлика од 19,5% за истиот кај девојките.

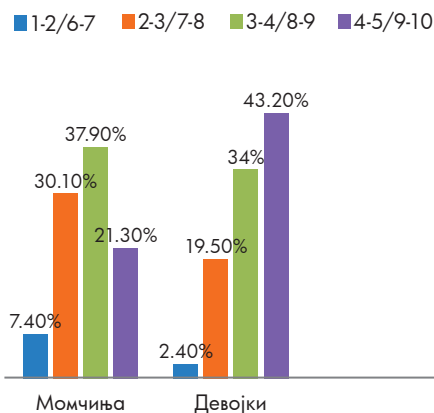
Просечни оценки

Само оние кои се вклучени во образовниот процес N=576

Просечни оценки

Според полот

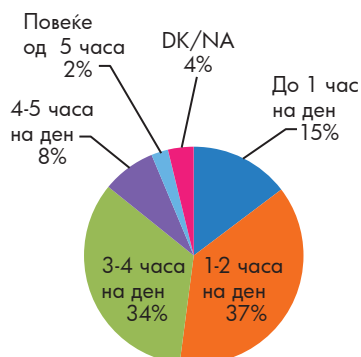

Колку часа на ден учат младите?

Под претпоставка дека просекот на оценки е во тесна поврзаност со вложениот труд, интересно е да се види кој е дневниот просек на часови за учење. Кај младите, дневниот просек на часови на учење е 3 часа. Во однос на процентуалната распределеност на дневните часови за учење, може да се забележи дека 37% од младите учат 1 до 2 часа дневно, 34% учат 3-4 часа дневно, само 8% учат 4 до 5 часа дневно, а повеќе од 5 часа учат само 2%. До еден час дневно учат 15%. Девојките учат повеќе од момчињата, повеќе од половина од девојките учат 3 и повеќе часови на ден, за разлика од третина од момчињата. Или 60% од момчињата учат помалку од три часа на ден, за разлика од 41,5% од девојките. Старосната група од 20-24 и кај момчињата и кај девојките посветува најмногу време за учење.

Просечни часови на учење

Само оние кои се вклучени во образовниот процес N=576

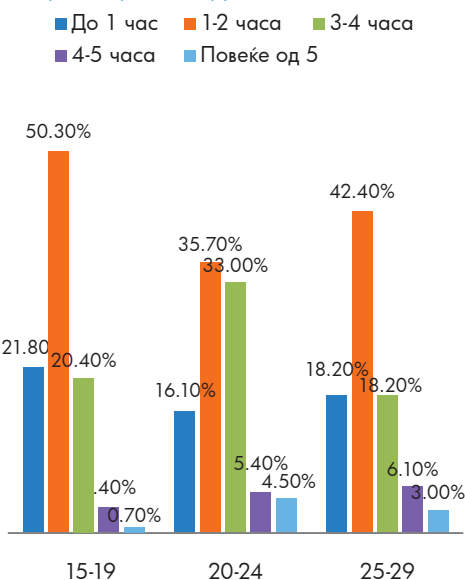

Просечни часови на дневно учење

Според полот и старосните групи

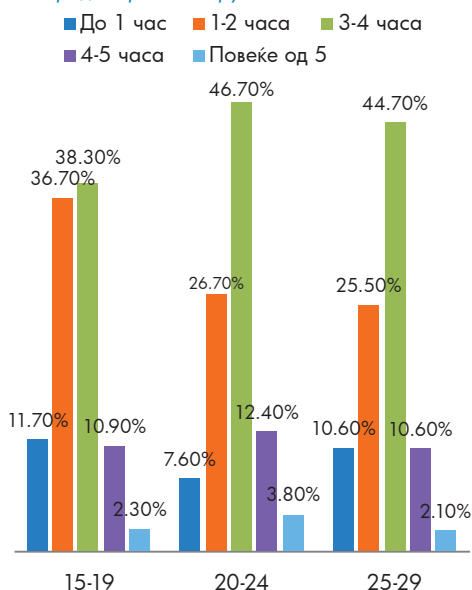
Момчиња

Според старосните групи

Девојки

Според старосните групи

Типичен ден на училиште/факултет

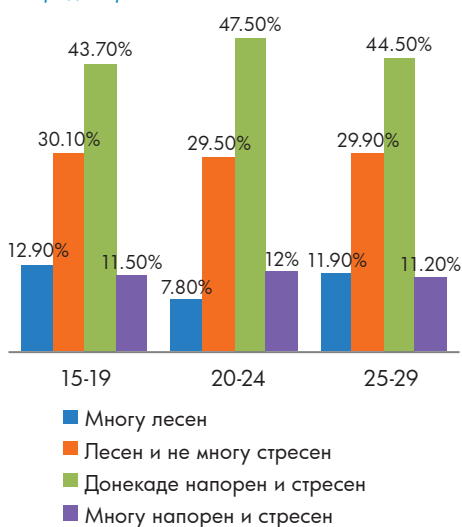
Типичниот ден на училиште/факултет е напорен и стресен за повеќе од половината млади. Односно, за напорен и стресен го сметаат 11% млади, додека 46% млади го чувствуваат типичниот ден на училиште донекаде стресен. За околу 40% од младите типичниот ден на училиште е лесен и без стрес, односно дека е многу лесен и без стрес сметаат 11%, лесен и без стрес сметаат 31% од младите. Младите од скопскиот, источниот и пелагонискиот регион, кои се на факултет и се од старосната група од 20-24, се изјасниле дека имаат најнапорен ден на факултет. Најголема разлика во дневната оптовареност на младите во училиштето има меѓу скопскиот и вардарскиот регион (најмалку оптоварени).

Типичен ден на училиште/факултет

Само оние кои посетуваат училиште/факултет
N=576

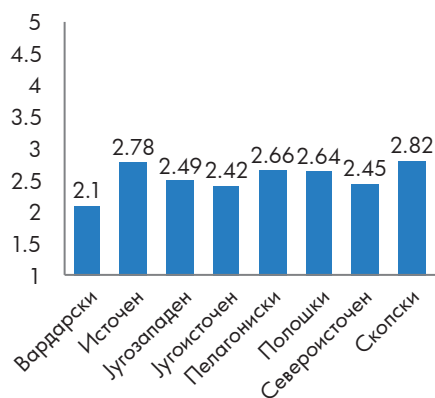

Типичен ден на училиште/факултет Според возраста

Типичен ден на училиште/факултет Според региони

(1 - многу лесен; 5 - многу напорен и стресен)

Колку се мотивирани младите за учење?

Во продолжение се испитуваше мотивацијата на младите за училиште/факултет. Младите требаше да одговорат „во колкава мерка се мотивирани за училиште/ факултет“. Понудените одговори беа: многу немотивиран, немотивиран, делумно мотивиран, мотивиран, многу мотивиран. Многу мотивирани и мотивирани се скоро половина од испитаниците, односно 48%. Многу немотивирани и немотивирани се 11%, додека делумно мотивирани се 41%.

Нивото на мотивираност за училиште/факултет се покажа статистички различно во однос на возраста и регионот. Прикажана е различната мотивираност за училиште според возрасни групи, од која се согледува дека возрасната група од 20 до 24 е најмотивирана за училиште/факултет. Младите со највисока мотивација се од полошкиот регион, втори по мотивација се младите од источниот регион, а од вардарскиот се трети. Најголема разлика во мотивираноста се покажа меѓу полошкиот, како најмногу мотивирани за училиште и пелагонискиот, како најнемотивирани. Најнемотивирани се младите од возрасната група од 15 до 19 години од пелагонискиот регион и југоисточниот регион.

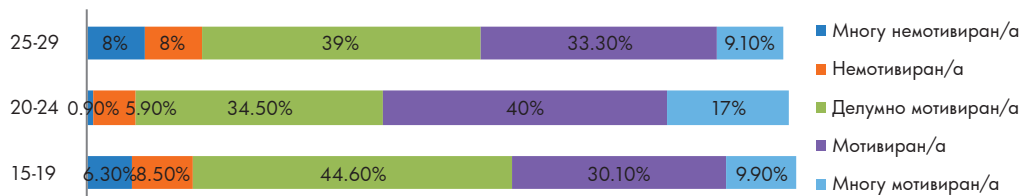
Мотивација за училиште/факултет

Само оние кои се вклучени во образовниот процес N=576

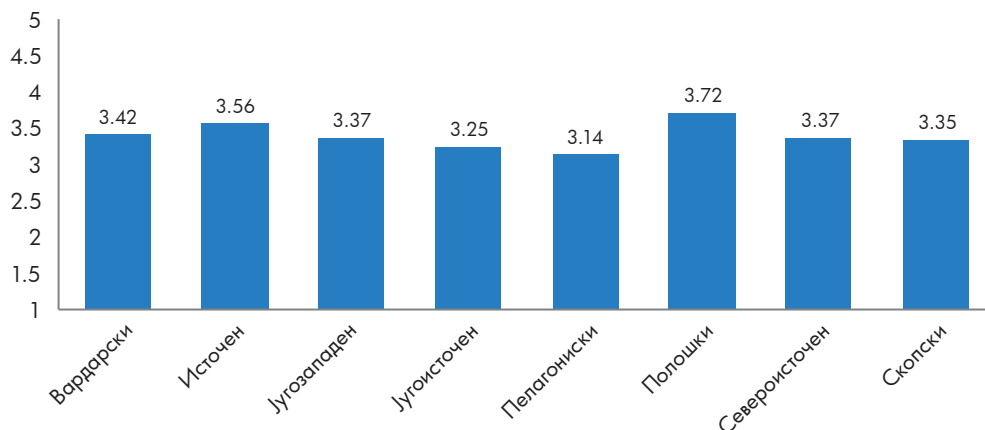
Мотивираност за училиште/факултет

Според возраста

Мотивираност за училиште/факултет

Според региони

Континуирано образование

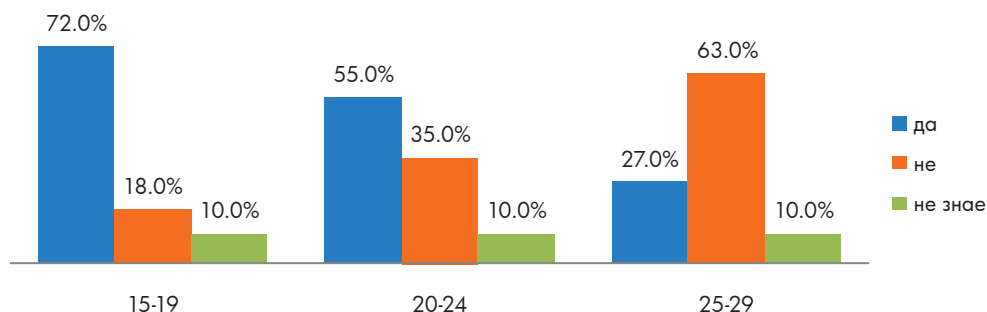
Во продолжение следат ставовите на младите за продолжување на образованието, односно дали младите планираат да продолжат на факултет и за оние што се веќе на факултет, дали планираат да ги завршат студиите. Според одговорите, 54% планираат да продолжат со високото образование, 36% не планираат да продолжат и 10% не знаат/немаат определен став. Според годините на старост, распределбата за одлуката да се продолжи образованието е очекувана. Старосната група од 15-19 во 71% случаи планира да продолжи со образованието.

План за продолжување на образованието

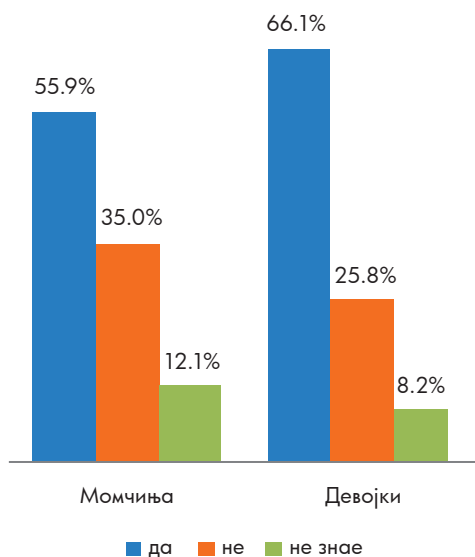
Сите освен оние кои веќе завршиле факултет
N=851

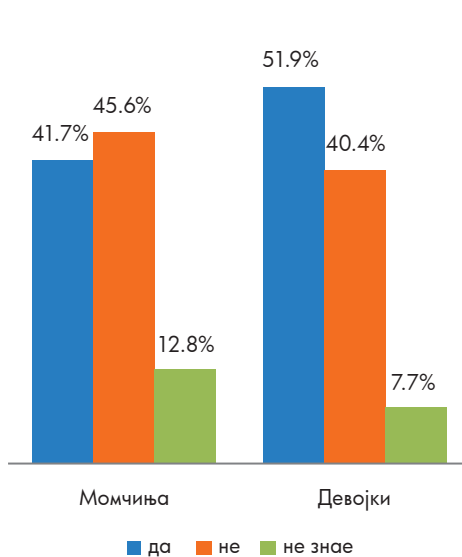
План за продолжување на образованието
Според возраста

План за продолжување на образованието
Според полот, во урбана средина

План за продолжување на образованието
Според полот, во рурална средина

На одлуката дали ќе се продолжи со образованието влијае:

Полот: Девојките повеќе сакаат да продолжат со образованието, за разлика од момчињата.

Местото на живеење: Младите од урбаната средина се порасположени да продолжат со образованието, за разлика од младите од руралната средина.

Бројот на членови на семејството: Оние што се од четиричлени семејства се најмотивирани да продолжат со образованието (59,3%), најмалку се мотивирани оние од 1 до 2 члена на семејството, со 26%. Оние од тричлено семејство, во 45% случаи се мотивирани да продолжат со образованието. Оние со 5, 6 и

повеќе членови се доближуваат до оние од четиричлените семејства, со 51% мотивираност да продолжат со образованието.

Образование на таткото и мајката: Мотивацијата за продолжување е во корелација со образованието на таткото и мајката. Оние чиј родители имаат повисоко образование, повеќе се мотивирани да продолжат.

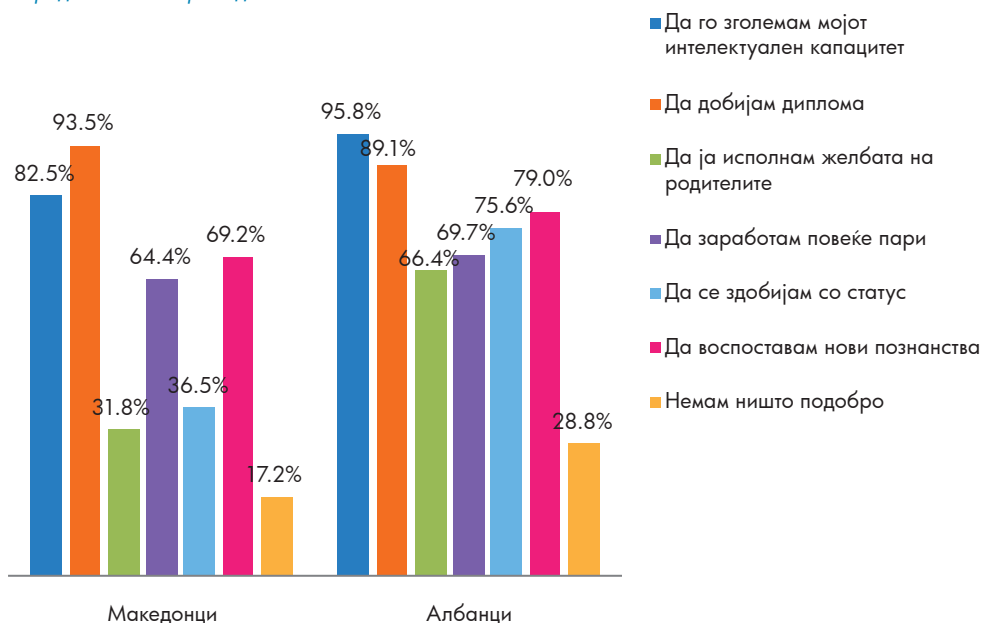
Во продолжение се прикажани главните причини за продолжување со образованието. За 92,7% од младите, главната причина за продолжување со образованието е „да добијат диплома за да имаат подобри можности за вработување“, потоа за 85,2% е „да го зголемат интелектуалниот капацитет“, за 70,9% причината за продолжување на образованието е „да воспостават нови контакти и нови искуства“. За 64% е значајно „здобивањето статус“. „Збогатувањето и заработувањето на повеќе пари“ е значајно за 46,1% млади, додека „исполнувањето на желбата на родителите“ е значајно за 40,8% од младите. Само 20%, или секој петти млад човек би продолжил „затоа што нема ништо подобро да прави“. Во главните причини за продолжување со образованието младите се разликуваат според етничката припадност. За Македонците на прво место зошто би продолжиле со образование е за „да добијат диплома за да имаат подобри можности за вработување“, додека кај Албанците е „да го зголемат интелектуалниот капацитет“. Кај Албанците причините: „здобивањето статус“, „збогатувањето и заработувањето на повеќе пари“ како и „исполнувањето на желбата на родителите“ е многу позастапена отколку кај Македонците.

Причини за продолжување на образованието

Само оние кои би продолжиле со образованието N=456

Причини за продолжување на образованието Според етничката припадност

Тие што не планираат да продолжат со образованието се 36% (N=380). Главни причини за ваквиот став се следните: за 41% бидејќи „не сакаат да студираат“, за 38,4% „неверувањето дека образованието ќе им обезбеди подобра иднина“ и за 37,2% „лимитираните финансиски средства“, 11,7% се изјасниле дека „никој од моите пријатели не продолжува“ и 7,7% одговориле „моите родители не ме поддржуваат“.

Се покажаа следните статистички значајни разлики:

Момчињата во поголем процент не сакаат да учат (47%), па затоа не го продолжуваат образованието, за разлика од девојките (35%). Оние кои не сакаат да учат, се најзастапени во старосната група 25-29 години и се со средно или основно образование.

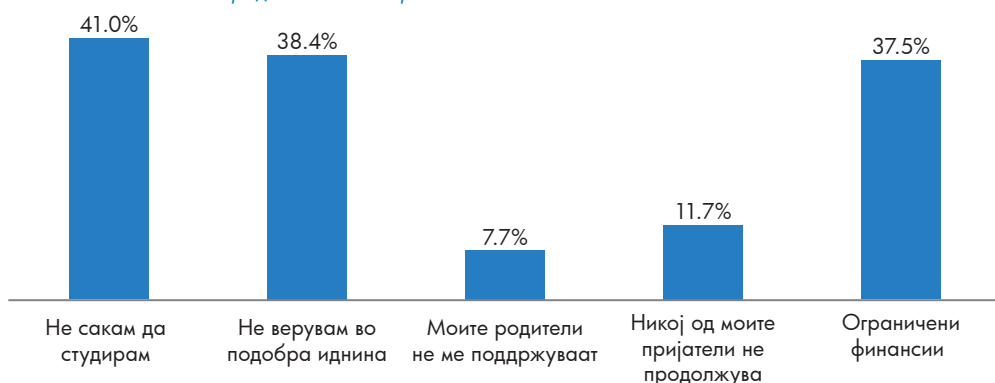
Дека образованието ќе им донесе подобра иднина, не веруваат најмногу оние со високо образование (44%), потоа со средно (40%) и основно (22%).

Причината дека „никој од моите пријатели не продолжува“ е застапена најмногу кај старосната група од 15-19 години, со понизок степен на образование на родителите (основно и средно).

„Немањето пари“ како причина да не се продолжи образованието е повеќе застапена кај Македонците, со 44,7%, наспроти 22,7% кај Албанците. Повеќе како причина „немањето пари“ ја навеле младите од урбаната средина, 45,2%, за разлика од 28,9% од руралните средини.

Причини да не се продолжи со образованието

Само оние кои не би продолжиле со образованието N=380

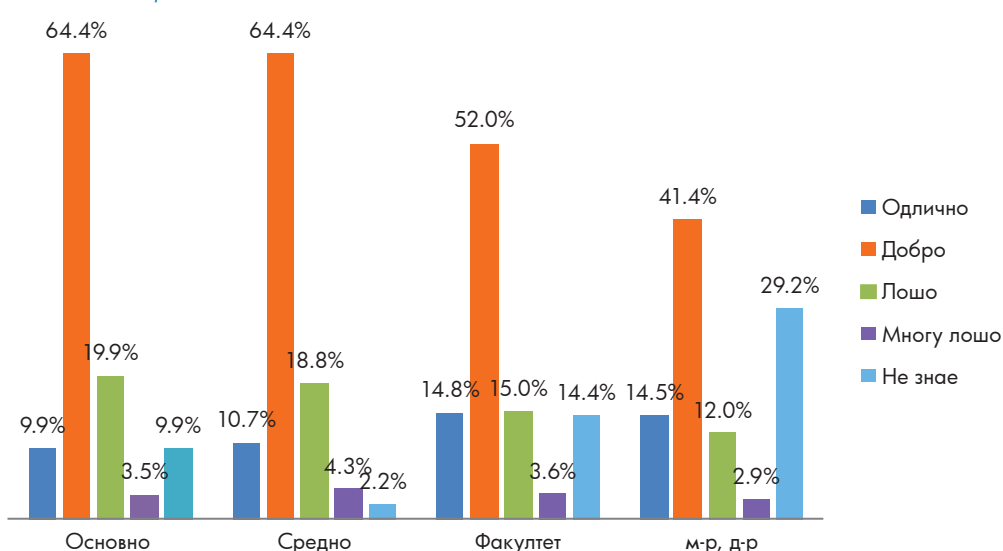
Како младите го оценуваат квалитетот на образованието во земјата?

Во следниот дел е испитано нивото на задоволство со квалитетот на образованието во Република Македонија. Секој десетти испитаник смета дека основното и средното образование се со одличен квалитет. За 14% од испитаниците, факултетското и постдипломското образование се со одличен квалитет.

Повеќе од половината сметаат дека основното, средното и високото образование имаат добар квалитет. Односно, дека е добар квалитетот на основното образование сметаат 64,4% од испитаниците, истиот процент се забележува и за квалитетот во средното образование. Дека има добар квалитет на факултетите сметаат 52% од испитаниците. За лош и многу лош квалитет е определен секој петти испитаник или 20% од младите.

Перцепција на младите за квалитетот на образованието во Македонија

Сите испитаници N=1026

„Имам негативно мислење за образованието во земјата во секоја смисла на зборот. Не сум доволно запозната за новиот систем во основното и средното образование, но во високообразовните институции има премногу недостатоци и премногу деградирачки работи кои значително негативно влијаат врз студентите. Особено со воведувањето на дисперзираните студии во повеќето градови низ Македонија, кои значително го намалуваат квалитетот на високообразовните кадри кои завршуваат образование на вистинските универзитети кои со години наназад го заслужиле називот - високообразовна институција. Кадрите кои завршиле образование на некои од овие дисперзирани студии, во иднина многу негативно влијаат врз другите, кои вистински се намачиле за да дојдат до таа диплома, но сепак, по некои ранг-листи, ќе се рангираат на исто ниво како и овие претходните и за секое ново отворено работно место некаде во државните или јавните администрации, им конкурираат за вработување. (Виолета, 29, Куманово)

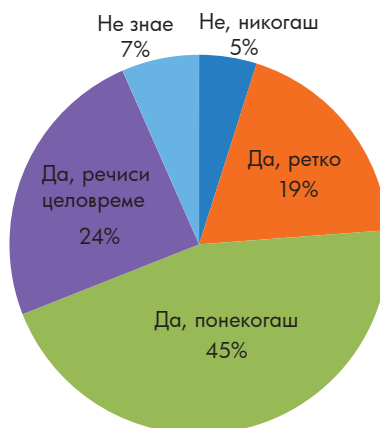
„Пошо, катастрофално лошо, се изгуби квалитетот на образованието откако се отворија факултети во секој град и секое село. Секој и писмен и неписмен доби шанса да се стекне со диплома, тоа им ја зголемува самовербата и егото на неписмените луѓе, што за жал во денешно време сè се повеќе и дури се поставени на многу значајни места во локалната власт.“ (Тома, 26, Крушево)

Како индикатор за квалитет на системот на образование е земен феноменот на купување оценки. Овој податок мора да се земе со претпазливост, бидејќи податоците ја кажуваат перцепцијата на младите за купување оценки во Република Македонија во сите степени на образование. Останува непознато колку добиените податоци се базираат врз лично искуство, а колку се резултат на гласини. Секако, добиените резултати се вознемирувачки.

Повеќе од 60% сметаат дека во Македонија во образовните институции во некоја мера се купуваат оценките. Поточно, 24% сметаат дека тоа се случува, речиси, цело време, а 45% понекогаш. Дека ретко се случува, мислат 19%, а никогаш, само 5%. Се верува дека купувањето на оценките е позастапено во повисоките степени на образование. Според мислењето на младите, најмалку се корумпирани во основното образование, потоа следи средното образование, а најмногу корупција сметаат дека има во високото образование.

Дали оценките се купуваат?

Сите испитаници N=1026

Дали оценките се купуваат?

Сите испитаници N=1026

Ниво на образование	Не, никогаш	Да, ретко	Да, понекогаш	Да, речиси цело време	Не знае
Основно	7,5 %	22,5 %	42,5 %	18,1 %	9,3 %
Средно	4,7 %	19,1 %	47,9%	24,2 %	3,8 %
Високо	0,9 %	12,6 %	41,7 %	34,9%	9,7 %

Втор индикатор за квалитетот на системот на образование е подготовката за работа измерена преку прашањето дали во текот на образованието имале некаква професионална пракса. Во средните училишта само 30% од младите имале пракса, а на факултетите овој процент е поголем и изнесува 50%.

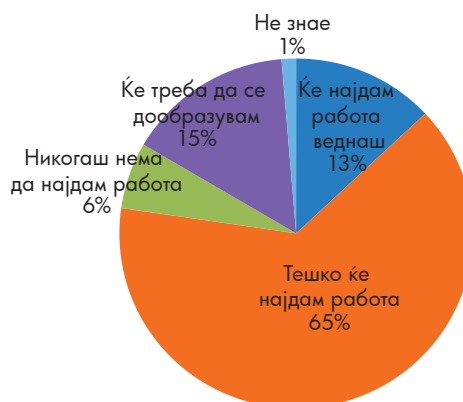
„Во поглед за практичната обука, многу мал број на образовни единици (факултети) нудат можности за вистинска практична обука, најчесто повеќето практични обуки се поминуваат формално (само колку да се каже).“ (Маја, 24, Охрид)

„Образовниот систем во Македонија е доста сиромашен со практика, учениците излегуваат од училиште само со сувопарни теоретски знаења, без ниту еден ден практика. Тешко се снаоѓаат и во производствениот процес.“ (Зулем, 28, Струмица)

Третиот индикатор за квалитетот на образовниот систем е нивната перцепција за тоа дали би нашле работа со досегашното образование кое го имаат. Дека тешко ќе најдат работа сметаат 65% од испитаниците. На 15% ќе им треба дополнително образование, а само 13% сметаат дека ќе најдат работа веднаш. За 6% прогнозата за наоѓање работа е песимистички обоена и сметаат дека никогаш нема да најдат работа. Албанците во поголем процент од Македонците и другите, сметаат дека ќе најдат работа веднаш. Најоптимистички се најмладите, 15-19, како се зголемува староста на испитаниците, така се намалува оптимизмот за наоѓање работа. Очекувано, оние со високо образование сметаат дека полесно ќе најдат работа, отколку оние со средно и основно. Позитивно е што секој трет со основно образование смета дека ќе му треба дообразование за да најде работа.

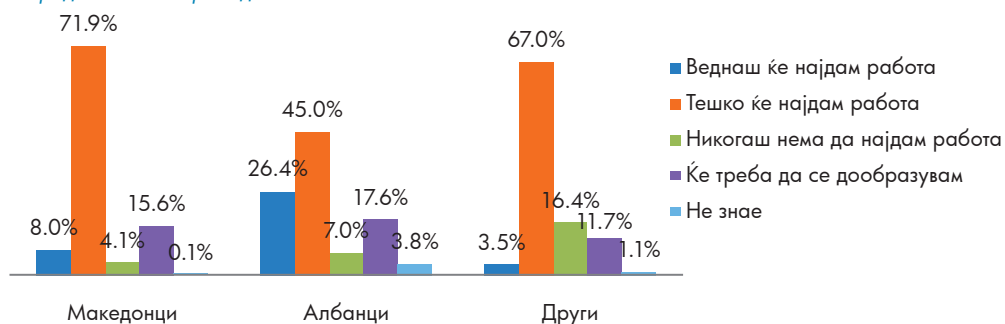
Наоѓање работа

Сите испитаници N=1026

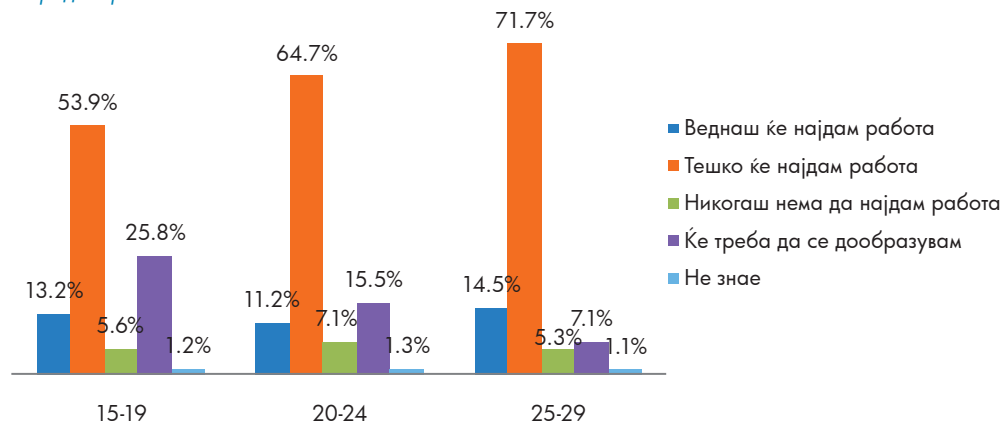
Наоѓање работа

Според етничката припадност

Наоѓање работа

Според возраста

„Образованието е на прво место, бидејќи како велат постарите: без школо си никој и ништо... Секој млад човек се стреми кон поголемо образование, бидејќи поголеми се шансите за да се најде работа со диплома, отколку без диплома. Секогаш има и луѓе со диплома - а без работа, но има и луѓе, на пример, со основно, а со голем бизнис и големи примања, но, што е - тука е. Тоа е нашата чудесна земја Македонија.“ (Миле, 23, Кавадарци)

„Образованието кај нас не вреди воопшто. Јавна тајна е дека на приватните универзитети дипломите се даваат лесно. Доволно е само да се запишеш и да плаќаш школарина. Сè друго е лесно. Мислам дека повеќе се ценат дипломите од државните универзитети. Ама, сè е залудно, ниту за вработување не вреди.“ (Дарко, 26, Прилеп)

Делот посветен на анализата на квалитетот на образовниот систем е заокружен со прашањето за реформите на образовниот систем во Македонија. Само 7% сметаат дека на образовниот систем во Македонија не му се потребни никакви реформи. За *делумни реформи* се определиле 43%, а за *големи реформи* 40%. Како расте степенот на образованието на испитаниците, така расте и процентот за потреба од реформи во образовниот систем. Оние со високо образование се определиле во поголем процент за реформи во образованието, отколку оние со средно и основно.

Реформи во образованието
Сите испитаници N=1026

„Студентите додека студираат немаат никаква пракса, всушност јас тврдам дека доколку не го практикуваш она што го учиш, никогаш нема да можеш да го научиш. Околу феноменот купување, продавање на оценки и пишување на незаслужени оценки само поради врски, мислам дека кај нас постои и тоа во голема мера. И поради сето ова, со сигурност тврдам дека на образовниот систем во Македонија му се потребни големи реформи, и додека не се спроведат потребните реформи, секогаш образованието во странство ќе биде поквалитетно од нашето.“ (Виолета, 29, Куманово)

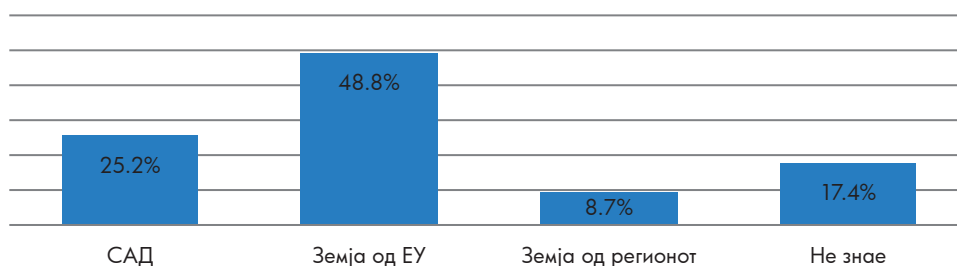
Со одреден сет на прашања е измерена и аспирацијата на младите за формата на студирање и земјата во која би студирале. Половина од младите сметаат дека би одбрале „образование во странство“. За „образование во државата“ се определиле 18,4%, а за „делумно студирање на домашен факултет и во странство“ се определиле 19%. Помладите, 15-19, се порасположени да „студираат во странство“ (56,5). Желбата за студирање во странство опаѓа со зголемување на годините на старост, така 49,7% од старосната гупа 20-24 би „студирале во странство“, а 44,2% од старосната група 25-29. Албанците во повисок процент (53,5%) би студирале во странство, за разлика од Македонците (47%). Додека „образование во државата“ би избрале 21,1% Македонци, за разлика од 13% Албанци.

Аспирации за студирање
Сите испитаници N=1026

За речиси половината од младите, посакувана земја во која би студирале е земја од Европската Унија. За САД се определиле 25,2% од младите, а за земја од регионот, 8,7%. Процентот за кој се определиле Македонците и Албанците за земја од ЕУ е еднаков. Разликата е во определбата за САД каде Албанците во повисок процент од Македонците би студирале. Истата разлика се покажува и за студирање во земја од регионот каде Албанците во повисок процент би се определиле за земја од регионот. Според возрасни групи, најмладите, 15-19, се најрасположени да студираат во САД, а како се зголемува староста, така опаѓа желбата за студирање во тие земји. За земја од ЕУ, најрасположени се младите од возрасната група 20-24, со 51%.

Посакувана земја за студирање
Сите испитаници N=1026

„Ме радува, на пример, што го направија средното образование задолжително да се заврши и сè е тоа од државата платено, тоа е голем плус. Во основно ми беше така послободно, повеќе попуштаа наставниците, ама сепак си научивме нешто, не бевме дудуци во средно. Како заклучок, мислам дека тие луѓе што работат во нашите школи се премалку платени, а опремата е презастарена и треба да се обнови. Додека за факултетот сум топло-ладно, некогаш ми иде да го запалам од нервози предизвикани од глупи бирократи. Не можеш да полагаш, професорот не ти се потпишал во индекс, а тој го нема жив никаде да го најдеш. Некои професори намерно буткаат за да платиш. За среќа, мене никој ми нема побарано пари, инаку немаше да го завршам факултетот. Тие се полошите работи, а од подобрите е тоа што професорите и асистентите ти доаѓаат во пресрет кога имаш прашања во врска со предметот, со тестот ако не ти е јасно, ти објаснуваат, како група можете да идете на дополнително предавање со професорот или асистентот. Позитивно е што студирањето на факултет не е толку скапо, како што е во некои други земји. А сега, од кога ќе ја земеш дипломата, ако немаш врски и пријатели, цабе ти е. Најпросто речено, не е битно што знаеш и умееш, битно е кој си и со кого си.“ (Горјан, 23, Скопје)

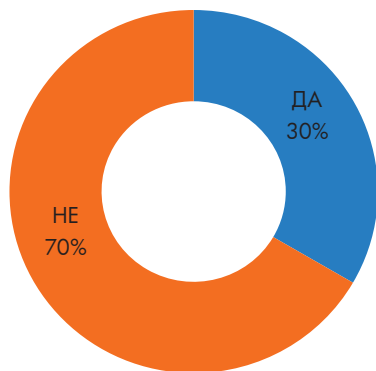
„Образованието ќе го продолжам во државава, иако сметам дека има доста негативности коишто во иднина сметам дека ќе се поправат. Ме радува тоа што сè поголем дел од моите соученици ќе го продолжат своето образование на факултет. Сметам дека се премногу високи партиципациите што се плаќаат на факултетите и оние солидните студенти немаат некои ослободувања од плаќањата“. (Мартина, 18, Скопје)

Младите и работата

На прашањето: Дали си вработен во моментов? (со полно или скратено работно време), 70% од испитаниците се изјасниле дека не работат, а само 30% се вработени. Највисок процент на вработени има во старосната група од 25-29 и тоа 60% од испитаниците.

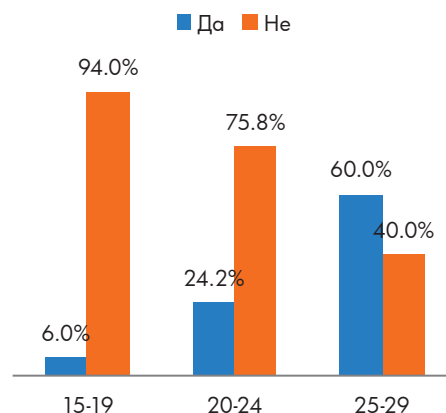
Вработеност

Сите испитаници N=1026

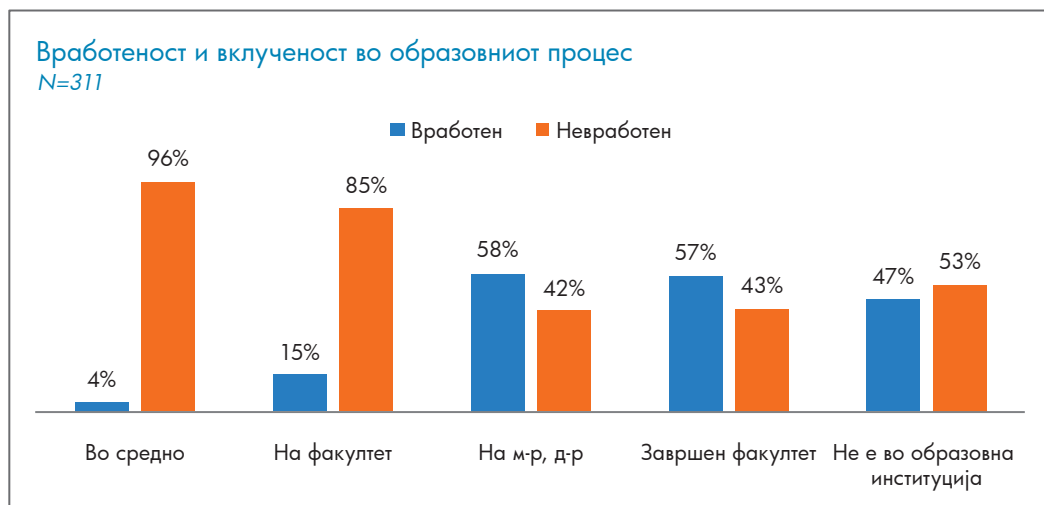

Вработеност според возраста

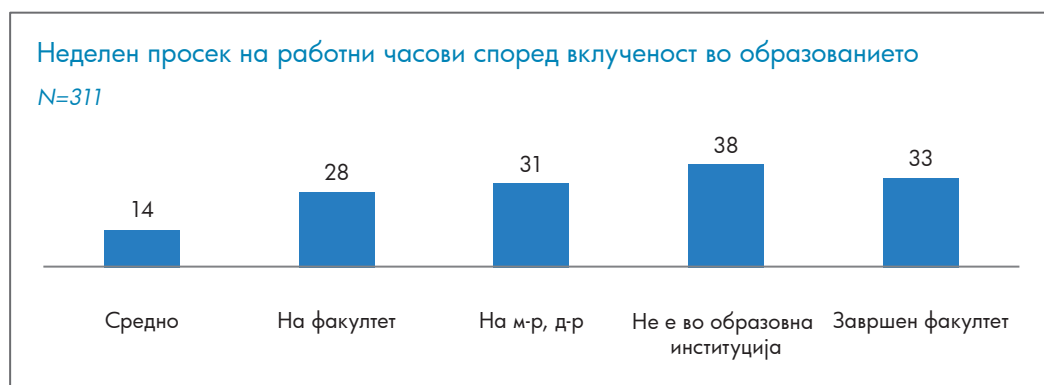
Само оние кои работат N=311

Од резултатите добиени со вкрстување на податоците за активна вклученост во образовниот процес и вработеност, произлегува дека: оние кои се во средно образование очекувано во 96% случаи не работат; оние кои се редовни студенти, во 85% случаи не работат; најголем процент на вработеност има кај оние кои се на магистратура или докторат и тоа 58%, а потоа кај оние кои се со завршен факултет (57%). Процентот на оние кои не се активно вклучени во образовниот процес (млади кои завршиле со школувањето и се претежно со средно или основно образование), а се вработени, изнесува 47%. Од оние кои не се вклучени во образовна институција (27%), 53% се невработени.

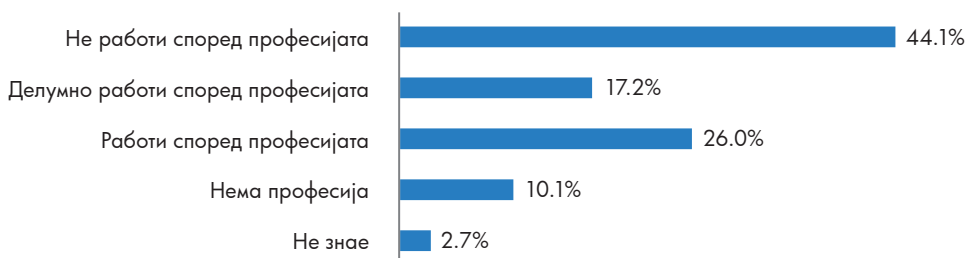
Просечниот број на работни часови во неделата е 32. Повеќе часови од неделниот просек работат оние со завршен факултет, односно 33 часа. За оние кои не се активно вклучени во образовниот процес, неделниот просек на работни часови е 38 (тоа значи дека повеќе од 90% од вработените во оваа категорија се со полно работно време).

Само 26% од младите (кои работат), работат според професијата што ја добиле во текот на образованието, а 17,2% работат делумно според професијата. Оние кои не работат според професијата, се 44,1%. Оние кои се редовни ученици во средно и редовни студенти на факултет, повеќе од 60% или не работат според својата професијата или сè уште ја немаат оформено професијата (немаат професија). Кај оние кои се на магистратура или докторат, секој четврт не работи според професијата. Од оние кои имаат завршено факултет, секој трет не работи според професијата. Од оние кои не се активно вклучени во образованието, секој втор не работи според професијата.

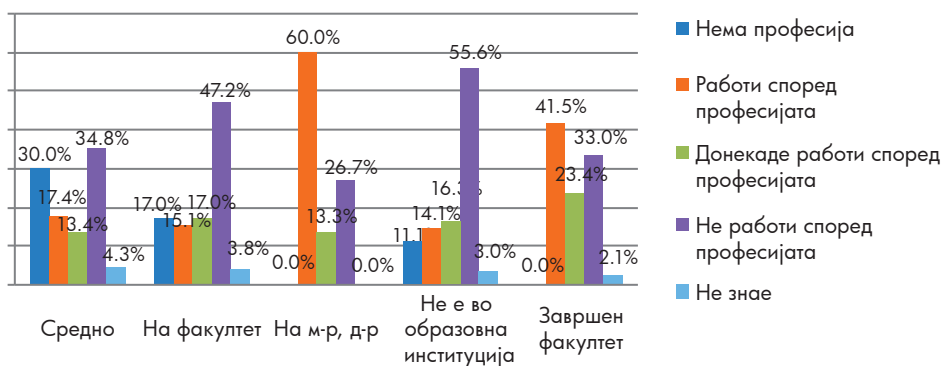
Работа според професијата

N=311

Работење според професијата и вклученост во образовна институција

N=311

Во кој сектор сакаат да се вработат младите?

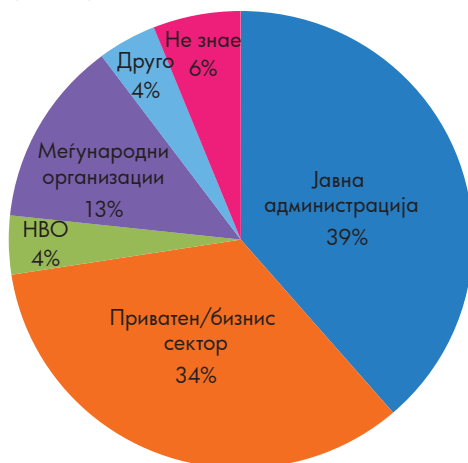
Особено е значајно да се испита ставот на младите за тоа кој сектор го избираат/преферираат за вработување. Скоро 40% сакаат да се вработат во јавна администрација, а 34% во бизнис секторот. Во меѓународни организации би сакале да се вработат 13% од младите, а во НВО само 4%, со еднаков процент (4%) се определиле за друго, а 6% се неопределени за секторот за вработување. Се покажа статистички значајна разлика во поглед на преференциите кај Македонците, Албанците и другите националности. Македонците повеќе од другите и Албанците, сакаат да се вработат во администрација и бизнис секторот. Додека Албанците и другите, повеќе од Македонците, би салкале да работат во НВО и меѓународни институции. Интересна е распределбата на преференциите за вработување кростабулирана со местото на живеење и полот. Се забележува и дека жените од руралната средина најмногу од сите сакаат да работат во јавната администрација (51,1%). Жените и мажите од урбаната средина во еднаков процент сакаат да работат во јавната администрација. Младите мажи од урбаната средина најмногу од сите сакаат да работат во бизнис секторот.

„Странство си е странство, ама од државна работа нема подобро. Нема голема плата, ама цел ден лежиш или си вршиш друга работа... . Затоа, другар, многу е важно да знаеш што сакаш. Јас сакам да си купам добра кола, викендичка, да се сместам на државна работа себе, па и жената, види да имав дете и него би го сместил на државна работа. Проблем е само како тоа да го остварам. Ама идат избори и овојпат ќе бидам најактивен.“ (Атанас, 28, Делчево)

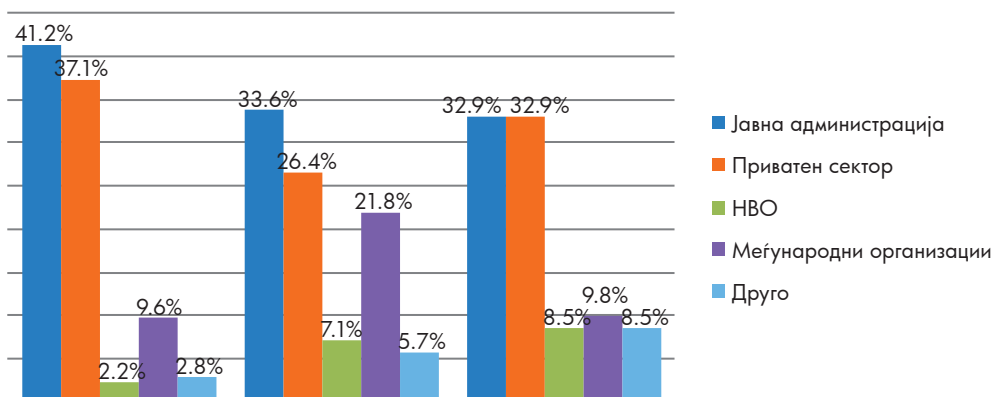
„Сакам да работам во јавна институција, со задоволство би ја вршела работата.“ (Марија, 18, Кумановско)

Посакуван сектор за вработување

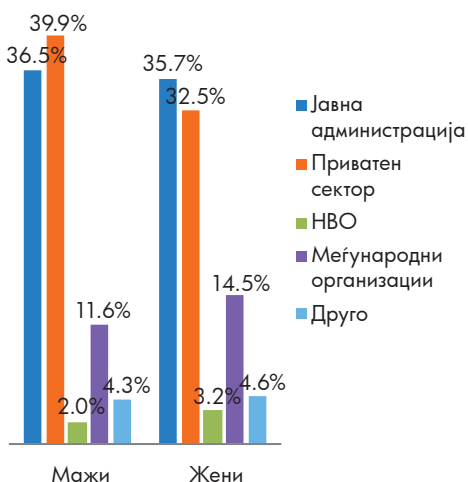
Сите испитаници N=1026

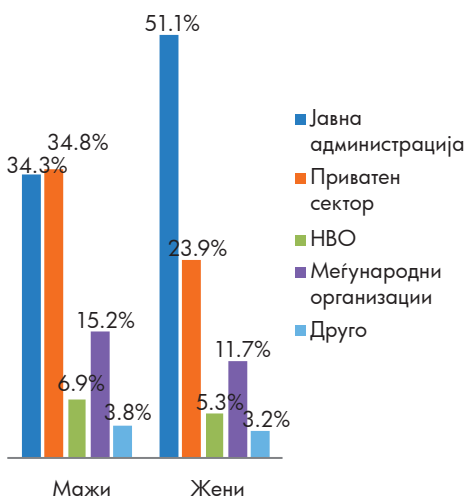
Посакуван сектор за вработување Според етницитетот

Посакуван сектор за вработување Сите испитаници од урбаната средина N=587

Посакуван сектор за вработување Сите испитаници од руралната средина N=398

Што е потребно за да се најде работа?

Во продолжение се прикажани факторите кои младите луѓе ги рангираа како значајни да се најде работа во денешно време. За најзначаен фактор младите ги сметаат „врските и пријателите“ (43,9%). Како втор фактор по значење сметаат дека се „политичките врски“, за трет фактор сметаат дека е „нивото на образование“, за четврт „професионалните способности“ и за петти, последен фактор, ја сметаат „среќата“.

Според податоците добиени со вкрстување во однос на етницитетот, младите Македонци и тие од другите националности, во прв ранг за значајност да се најде работа во денешно време сметаат дека се „врските и пријателите“, за разлика од младите Албанци кои сметаат дека „политичките врски“ се на прво место. Факторите од третиот, четвртиот и петтиот ранг се исти како и кај општиот ранг.

Според регион, исто така, постојат разлики во рангирањето на факторите според значајност. Најмногу отстапува полошкиот регион каде за најзначаен прв по ранг фактор сметаат дека е „нивото на образование“, втор по ранг „политичките врски“, трет „професионалните способности“, четврт „врските и пријателите“ и петти по ранг фактор е „среќата“. Младите од скопскиот регион на истиот ранг (трет по значајност) со полошкиот ги сметаат „професионалните способности“. Сите други „професионални способности“ ги сметаат за четврти или петти по ранг. Интересно е дека во „среќата“ како значаен фактор (трет по ранг), веруваат источниот, југоисточниот и пелагонискиот регион, повеќе од другите региони.

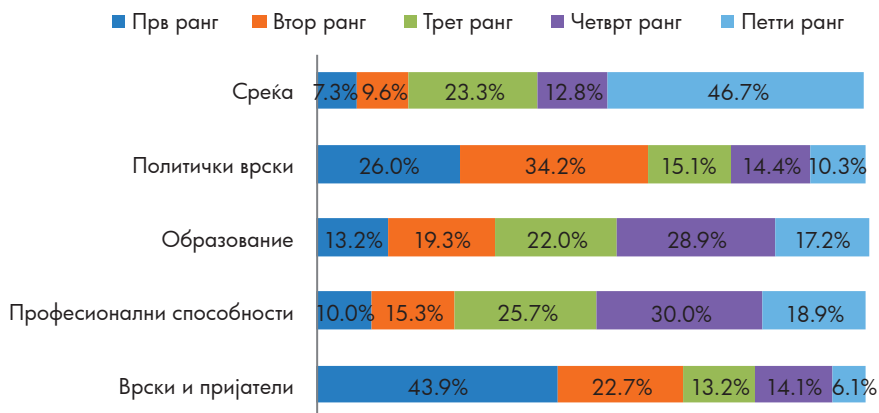
„За да се најде работа најбитно е да имаш врски, пред сè врски. Каде и да имаш завршено, колкав и да ти бил просекот, пак се важни врските, било да се политички или од пријатели. Јас сум три месеца на пракса преку Заводот за вработување во Стопанска банка. Забележувам дека и друга практикантка како мене, има пријатели во самата банка, повеќе на неа ќе ѝ дадат можност за да остане отколку на мене да се вработам. На мене ми рекоа дека можеби само ќе ми го продлжат практиканството, да се работи без пари, трошоците за пат и хранарина се плаќаат од Заводот. Но, да имам врски, веднаш би ме вработиле.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

„Невработеноста е голема, тешко е за младите да дојдат до пристојно вработување. Сè е исполитизирано, корумпирано. За да се најде работа, пред сè е потребно да бидеш партиски активист, или барем некој од твоите родители. И тоа не е гаранција, ама мора да почнеш од нешто. Си играат со луѓето, демек на лотарија да дојдеш до работа. Се урива достоинството на луѓето.“ (Зулем, 28, Струмица)

„Работа се добива партиски. Независно дали имаш диплома или не, и каква е таа диплома. И, тешко се доаѓа до работа.“ (Мартина, 18, Скопје)

Ранг на фактори кои се сметаат значајни за да се најде работа

Сите испитаници N=1026

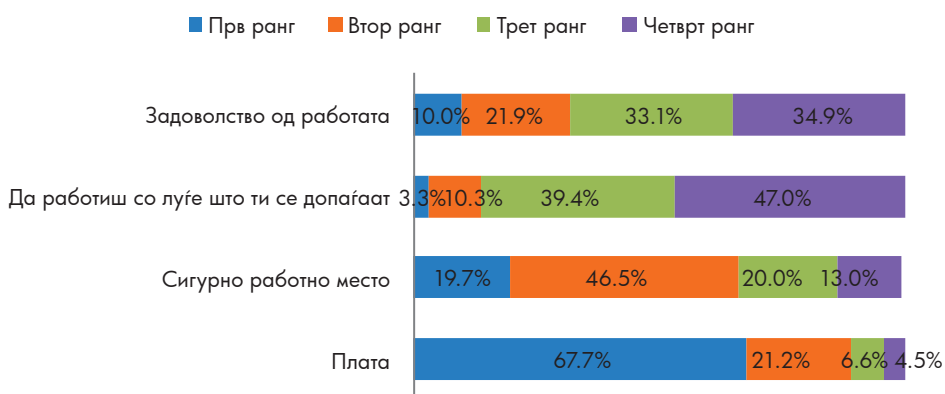

	ВРСКИ И ПРИЈАТЕЛИ	ПОЛИТИЧКИ ВРСКИ	НИВО НА ОБРАЗОВАНИЕ	ПРОФЕСИОНАЛНИ СПОСОБНОСТИ	СРЕЌА
Според етницитетот					
Македонци	1	2	3	4	5
Албанци	2	1	3	4	5
Останати	1	2	3	4	5
Според регионот					
Вардарски	1	2	3	4	5
Источен	1	2	4	5	3
Југозападен	1	2	3	4	5
Југоисточен	1	2	5	4	3
Пелагониски	1	2	5	4	3
Полошки	4	2	1	3	5
Североисточен	1	2	3	4	5
Скопски	1	2	4	3	5
Општ ранг	1	2	3	4	5

Што очекуваат младите од работното место?

На сличен начин се анализираа и факторите што им се најзначајни на младите за да прифатат одредена работа (да се вработат). Како најзначен фактор младите ја сметаат „платата“, втор по значење е „сигурното работно место“, трет „задоволството од работата“ и четврт „да работиш со луѓе кои ти се допаѓаат“.

Ранг на фактори кои се сметаат значајни за да се прифати одредена работа Сите испитаници N=1026

„За корупцијата сметам дека постои, но не сум имала лично искуство со неа. Невработеноста е огромна и тоа ми смета и мислам дека тоа ќе биде една од поголемите причини зошто еден ден би ја напуштила земјата.“ (Елена, 19, Скопје, нетипичен претставник)

Младите како претприемачи

На испитаниците им беше понудено на скала од 1 до 5 (при што 1 - воопшто не сум подготвен/а; 2 - малку сум подготвен/а; 3 - делумно сум подготвен/а; 4 - подготвен/а сум; 5 - многу сум подготвен/а) да се определат колку се подготвени да започнат сопствен бизнис доколку имаат можност да добијат силна финансиска поддршка. На сликата е претставена подготвеноста да започнат со сопствен бизнис, каде 37% од испитаниците се изјасниле дека воопшто не се подготвени, а спротивно на нив, 25% се сметаат за подготвени. Донекаде и малку подготвени се сметаат 38%.

Врз подготвеноста да започнат сопствен бизнис влијае полот и местото на живеење, поконкретно, момчињата од урбаната средина се поподготвени да започнат сопствен бизнис од девојките од истата средина и од момчињата и девојките од руралната средина.

Во однос на степенот на образованието, може да се констатира дека оние со факултетско образование се поопределени да започнат сопствен бизнис, отколку оние со пониско образование.

Возрасната група од 25-29 е најподготвена да започне сопствен бизнис.

Оние кои се изјасниле дека во потесното семејство имале/поседувале сопствен бизнис се поподготвени за започнување на бизнис.

Според региони, младите од пелагонискиот регион се најодлучни за започнување на сопствен бизнис, потоа оние од југоисточниот (втори), скопскиот (трети), вардарскиот (четврти), полошкиот (петти), југозападниот (шести), источниот (седми) и североисточниот регион (осми).

„Делумно сум подготвен да започнам свој бизнис, најмногу заради поголеми лични примања и слобода за носење на самостојни одлуки, како и остварување на некои замисли и планови кои ги имам.“ (Тома, 26, Крушево)

ЗАКЛУЧОЦИ

- Младите од урбаната средина во поголем процент учествуваат во високообразовните институции, особено старосната група од 20-24. Разликата се јавува и во однос на оние кои не се дел од образовна институција (млади кои завршиле со школувањето и се претежно со средно или основно образование), тој процент е поголем кај младите од руралната средина и тоа оние на возраст меѓу 20-29.
- Просечната оценка кај младите е 3 во средно училиште и 7 на факултет. Девојките имаат повисоки просечни оценки од момчињата.
- Кај младите дневниот просек на часови на учење е 3 часа. Девојките учат повеќе од момчињата, повеќе од половина од девојките учат 3 и повеќе часа на ден, за разлика од третина од момчињата.
- Повеќе од половината млади, типичниот ден на училиште/факултет го сметаат за напорен и стресен. Младите од скопскиот, источниот и пелагонискиот регион, кои се на факултет и се од старосната група од 20-24, се изјасниле дека имаат најнапорен ден на факултет.
- Многу мотивирани и мотивирани за училиште/факултет се скоро половина од испитаниците, односно многу немотивиран и немотивиран е секој десети испитаник. Возрасната група од 20 до 24 е најмотивирана за факултет и тоа од полошкиот регион. Најнемотивирани се младите од возрасната група од 15 до 19 години од пелагонискиот регион и југоисточниот регион.
- Да продолжат со високото образование планираат 54%, не планираат да продолжат 36% и 10% не знаат. Врз одлуката дали ќе продолжат со образованието влијае: полот, местото на живеење, бројот на членови на семејството, образованието на таткото и мајката. Профилот на оној кој ќе продолжи со образованието, во повеќе од 70% случаи е девојка од четиричлено градско семејство, каде барем еден од родителите има високо образование.
- За Македонците на прво место зошто би продолжиле со образованието е „да добијат диплома за да имаат подобри можности за вработување“, додека кај Албанците е „да го зголемат интелектуалниот капацитет“.
- За тие што не планираат да го продолжат образованието, главната причина е бидејќи „не сакаат да студираат“. Врз одлуката зошто нема да продолжат со образованието влијае: полот, возраста, местото на живеење, етничката припадност, образованието на таткото и мајката. Профилот на оној кој нема да продолжи со образованието е следен: во повеќе од 50% случаи ќе биде (машко) на возраст од 25-29 години, со завршено средно и/или основно, исто како и неговите родители, каде главната причина ќе биде затоа што „не сака да студира“, но исто така, во голема мерка кај момчињата од градската средина со македонска националност ќе влијае „немањето пари“.

- Повеќе од 60% сметаат дека во Македонија во образовните институции во некоја мера се купуваат оценките.
- Во средните училишта секој трет ученик посетувал пракса, додека на факултет секој втор студент.
- Дека тешко ќе најдат работа со образованието што сега го имаат, сметаат 65% од испитаниците. Албанците во поголем процент од Македонците и другите националности сметаат дека ќе најдат работа веднаш.
- Само 7% сметаат дека на образовниот систем во Македонија не му се потребни никакви реформи.
- Половина од младите сметаат дека доколку би имале можност би одбрале „образование во странство“ и тоа во „земја од Европската Унија“.
- Вработени (без разлика дали со полно или скратено работно време) се 30% од младите, или 311 испитаници. Очекувано, оние кои се редовни во средното образование и на факултет, најмалку се вработени. Старосната група од 25 до 29, се вработени со 60%, а во неа спаѓаат оние кои се со завршен факултет и оние кои не се во образовна институција (млади кои завршиле со школувањето и се претежно со средно или основно образование) и млади кои се на магистерски или докторски студии.
- Просечниот број на неделни работни часови изнесува 32 часа. Над овој просек се младите кои имаат завршено факултет и работат (33 часа) и младите кои не се во образовна институција (млади кои завршиле со школувањето и се претежно со средно или основно образование) и работат (38 часа).
- Од оние кои работат, само 28% работат според професијата која ја стекнале во текот на образованието, а делумно работат според професијата, 17%. Оние кои се редовни ученици/студенти, а работат, најмалку работат според професијата (што е и очекувано, имајќи предвид дека имаат и најмал просек на работни часови во неделата - значи работат part time на било каква работа, за да си го зголемат џепарлакот). Како се зголемува образованието, така се зголемува и процентот на работење според професијата и делумно работење според професијата. Така, најмногу според професијата работат оние кои се на магистерски и докторски студии (околу 70%), потоа оние со завршен факултет (околу 60%) и оние кои не се во образовна институција (млади кои завршиле со школувањето и се претежно со средно или основно образование) (околу 30%).
- Најпосакуван сектор за вработување кај младите во Македонија е јавната администрација, со 39%, но со сличен процент е и желбата да работат во приватен/бизнис сектор (34%). Најмалку сакаат да работат во НВО (4%). Процентот за работа во меѓународни организации, исто така, е низок и изнесува 13%. Не знаат каде сакаат да работат 6%, а за нешто друго се определиле 4% од младите. Албанците повеќе од Македонците и од сите други, сакаат да работат во меѓународни организации и НВО секторот. Жените од руралната

средина најмногу од сите други (мажи од руралната и мажи и жени од урбаната средина) сакаат да работат во јавната администрација (51,1%).

- Факторите кои младите луѓе ги рангираа како значајни за да се најде работа во денешно време се: „врските и пријателите“ (прв ранг), „политичките врски“ (втор ранг), „нивото на образование“ (трет ранг), „професионалните способности“ (четврт ранг) и на петти ранг ја сметаат „среќата“. Според етницитетот, младите Македонци и оние од другите националности, на прв ранг за значајно да се најде работа во денешно време сметаат дека се „врските и пријателите“, за разлика од младите Албанци кои сметаат дека се „политичките врски“ на прв ранг по значајност. Факторите на третиот, четвртиот и петтиот ранг се исти како и кај општиот ранг. Според региони во рангирање на факторите најмногу отстапува полошкиот регион, каде за најзначаен прв по ранг сметаат дека е „нивото на образование“. Младите од скопскиот регион на ист ранг (трет по значајност) со полошкиот ги сметаат „професионалните способности“. Интересно е дека во „среќата“ како значаен фактор (трет по ранг), веруваат: источниот, југоисточниот и пелагонискиот регион повеќе од другите региони.
- Фактори кои се најзначајни за младите за да прифатат одредена работа (да се вработат) се: „платата“, втор по значење е „сигурното работно место“, трет „задоволството од работа“ и четврт „да работиш со луѓе кои ти се допаѓаат“.
- Дека воопшто не се подготвени да започнат сопствен бизнис се изјасниле 37% од испитаниците, а спротивно на нив, 25% сметаат дека се подготвени. Донекаде и малку подготвени се сметаат 38%.
- Врз подготвеноста да започнат сопствен бизнис влијае полот и местото на живеење, регионот, степенот на образованието, возрасната група, оние кои во семејството имале или поседувале сопствен бизнис. Така, профилот на млад претприемач во Македонија би можел да биде следниот: момче на возраст од 25-29 години; со високо образование; од семејство кое поседува/поседувало сопствен бизнис; од урбана средина; во еден од регионите: пелагонискиот, југоисточниот или скопскиот.

ПОЛИТИКА И ДЕМОКРАТИЈА

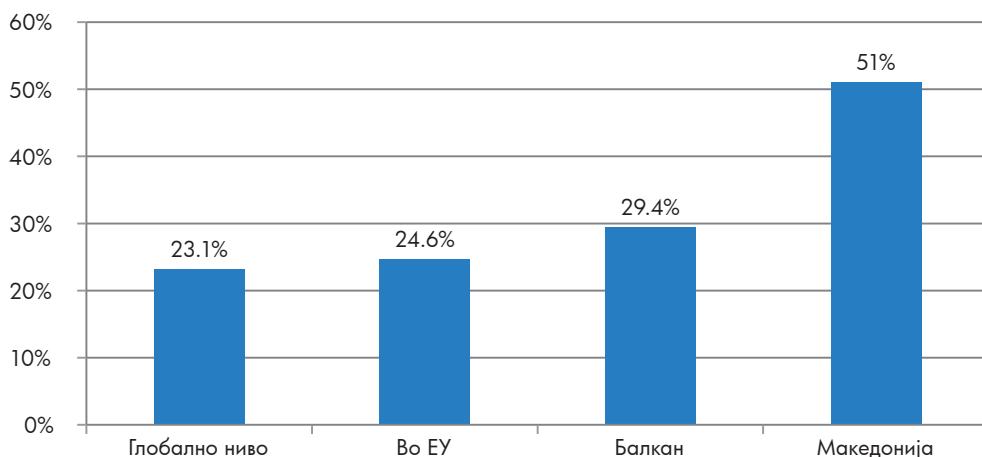
Во овој дел од студијата се презентирани мислењата и ставовите на младите за политиката - од интересот за политички настани, чувството за претставеност и влијание во политиката, довербата во институциите, до нивните идеолошки ориентации. Начинот на кој младите гледаат на политичкиот систем и политиката во едно општество е од важност за активното вклучување во демократската заедница, како и за верувањето дека таа за сите е праведна и овозможува еднакви услови за развој.

Колку младите се заинтересирани за политика?

Првата група прашања од блокот на прашања посветени на политика имаше за цел да дојде до сознанија за интересот на младите за политика. Младите беа прашани да одговорат колку се интересираат за политичките настани во светот, во Европската Унија, во потесното регионално опкружување, т.е. Балканот, и на крајот, во Р. Македонија. Според добиените резултати може да се заклучи дека постојат значајни разлики во интересот за внатрешната и надворешната политика меѓу младите во Р. Македонија, како и разлики меѓу групираниите испитаници според независни варијабли (полот, возраста, етничката припадност, местото на живеење и регионот).

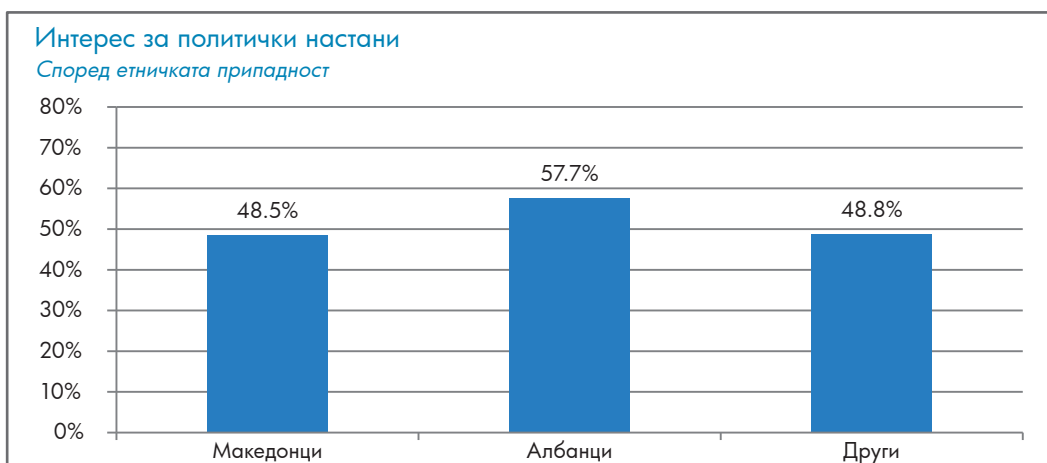
На ниво на целокупниот примерок, младите одговориле дека се интересираат за политички настани во Р. Македонија во процент кој е солиден со оглед на возраста, 51% испитаници одговориле дека многу или делумно се интересираат за политичките настани во Р. Македонија. Од друга страна, интересот за политички настани во регионот, или пошироко во Европа и светот, е значително помал, најмал е за политичките настани на глобално ниво (23,1%), потоа на ниво на ЕУ (24,6%) и на Балканот (29,4%).

Интерес за политички настани
Сите испитаници N=1026

Статистички значајни разлики во интересот за политика постојат меѓу момчињата и девојките, како и меѓу испитаниците кои припаѓаат на различни возрастни групи: 15-19 години, 20-24 години и 25-29 години. Момчињата се позаинтересирани за политиката во споредба со девојките, но разликата е поголема во случајот со интересот за надворешната политика (во светот, во ЕУ и на Балканот, и изнесува меѓу 8% и 12%), додека во случајот на Р. Македонија таа е помала и изнесува 6,5%. Интересот за политика, пак, очекувано, расте со растењето на возраста на испитаниците, без оглед на тоа дали станува збор за надворешно-политички или политички случувања во Р. Македонија.

Во однос на етничката припадност, младите од албанската етничка заедница се позаинтересирани за политичките настани во Р. Македонија (57,7%) од етничките Македонци (48,5%) и од припадниците на помалите етнички заедници во примерокот (48,8%). Оваа констатација се однесува, исто така, и за политичките настани на глобално ниво, на ниво на ЕУ, и на Балканот.

Додека местото на живеење (урбана средина или село) не покажува разлики, младите од осумте географски региони имаат различен интерес за политика. Жителите на вардарскиот, југоисточниот и пелагонискиот регион се најмалку заинтересирани за политички настани. Во средната група на заинтересирани за политика спаѓаат жителите на источниот, североисточниот и скопскиот регион, додека жителите на југозападниот и полошкиот регион се најзаинтересирани за политички настани.

„Да, се интересирам за политика, дури и сум политички доста активен. Мора да се ангажираат сè повеќе млади и паметни луѓе за да си ја вратиме државата на здрави нозе повторно.“ (Тома, 26, Крушево)

„Младите сакаат да зборуваат за политиката. Тоа е некако пренагласено овде. Дури и десетгодишно дете ќе ви каже кои се претседатели на политичките партии, во државните институции, итн. Во другите држави сум читала дека добар дел од граѓаните не знаат ниту кој им е претседател на државата.“ (Сарита, 24, Шито Оризари.)

„Не ме интересира политиката бидејќи никаде посебно не се бара мојата вклученост како млад човек.“ (Елена, 19, Скопје)

Информирање за политички настани

Во врска со интересот за политички настани, младите беа прашани и од каде најчесто се информираат за политика, при што имаа можност да изберат повеќе одговори (медиуми). Во согласност со општите тенденции, младите за политички настани најмногу се информираат од телевизија (87,9%), по што со доста висок процент следи Интернетот (75,9%), а потоа разговорите со пријателите (52,7%) и разговорите во семејното опкружување (52,5%). Одговорите на ова прашање не покажуваат значителни варијации кога испитаниците се групирани во групи според нивните социо-демографски белези.

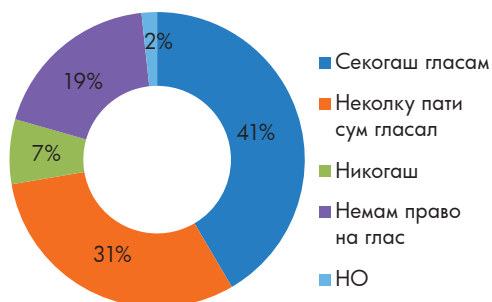

Гласање на избори

Преминувајќи од интересот за политика и информирањето за политички настани кон повисоките нивоа на активност поврзани со политиката, еден од неопходните показатели на учеството на младите во политичкиот живот е користењето на демократското право на глас. Во оваа студија младите беа прашани колку често гласаат на сите видови избори - парламентарни, локални и претседателски. Првото сознание од анализата на резултатите е дека гласањето на изборите го надминува процентот на заинтересираност за политика за повеќе од 20%, или вкупно 72% од анкетираниите млади одговориле дека секогаш (41%) или неколку пати имаат гласано (31%). Доколку се има предвид дека 19% од младите во примерокот немаат право на глас, остануваат само 7% млади кои одговориле дека никогаш не гласаат. Овие податоци говорат дека постојат и други причини кои ги мотивираат младите да излезат и гласаат, без оглед на тоа што тие не се заинтересирани за политика во иста мера.

Колку пати си гласал/а?

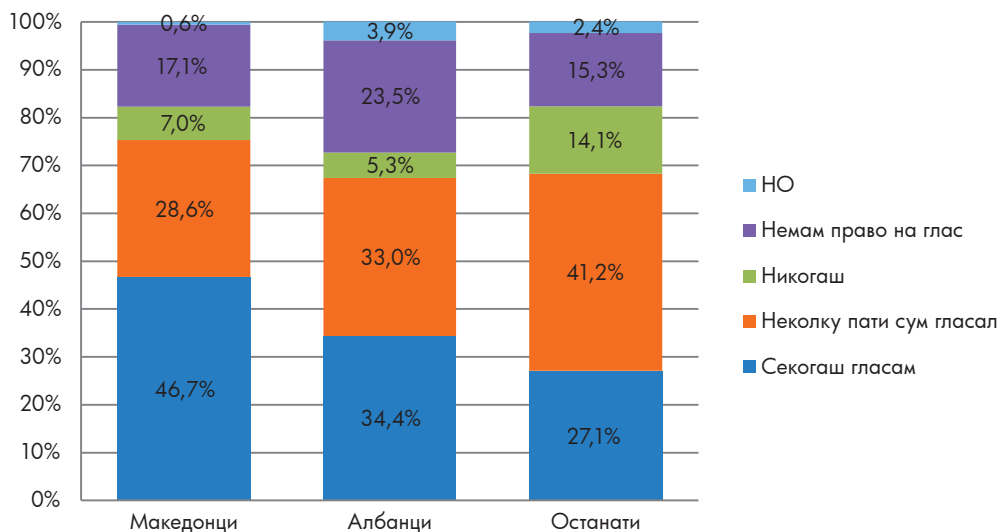
Сите испитаници N=1026

Статистички значајни разлики меѓу групите испитаници се пронајдени само во случајот со етничката припадност и регионите. Според податоците, етничките Македонци најчесто гласаат на изборите, а припадниците на албанската етничка заедница и на помалите заедници гласаат донекаде поретко. Разликата помеѓу вака групирани етнички заедници изнесува околу 10%. Дополнително, припадниците на помалите етнички заедници во значително повисок процент одговориле дека никогаш не гласаат (14,1%), во споредба со етничките Македонци (7%) и етничките Албанци (5,3%).

Колку пати си гласал/а?

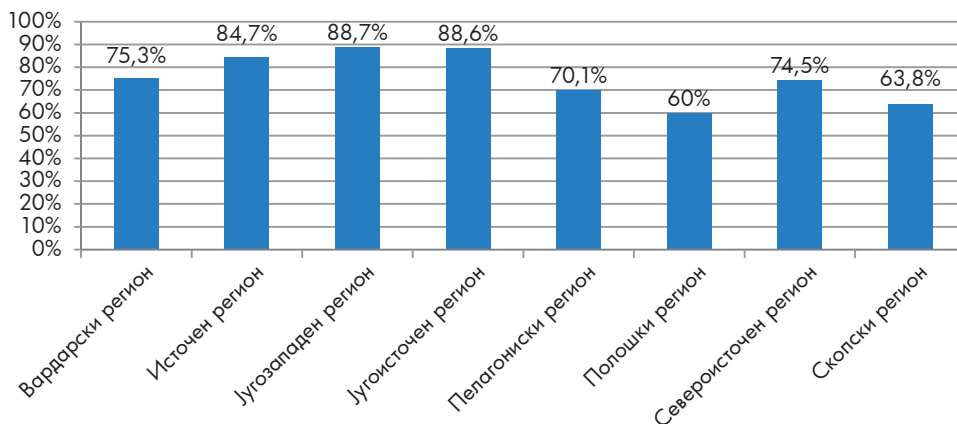
Според етничката припадност

Постојат значителни разлики во однос на тоа колку често се гласа на изборите во зависност од регионот во кој живеат младите. Меѓу младите кои најчесто гласаат се жителите на југозападниот (88,7%), југоисточниот (88,6%) и источниот регион (84,7%), по што следуваат младите од вардарскиот (75,3%), североисточниот (74,5%) и пелагонискиот регион (70,1%). Поретко гласаат испитаниците од скопскиот регион (63,8%) и полошкиот (60%).

Гласање на избори (секогаш гласам и неколку пати сум гласал/а)

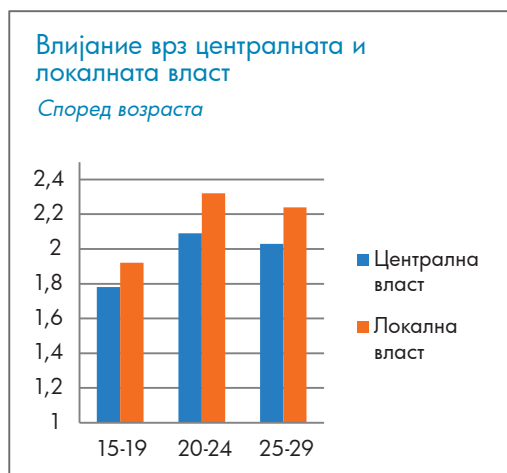
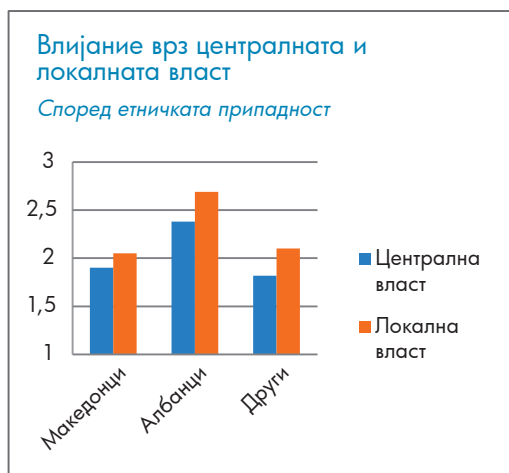
Според региони

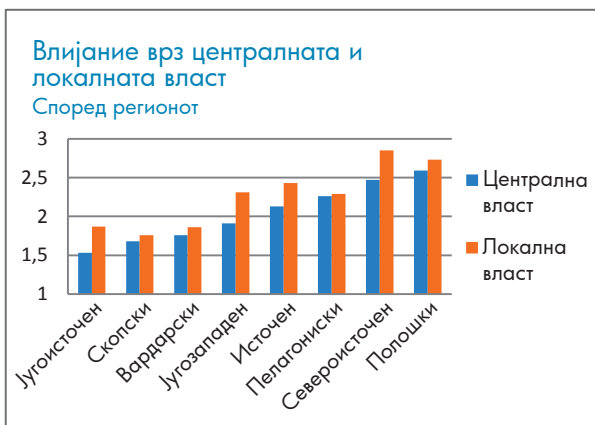
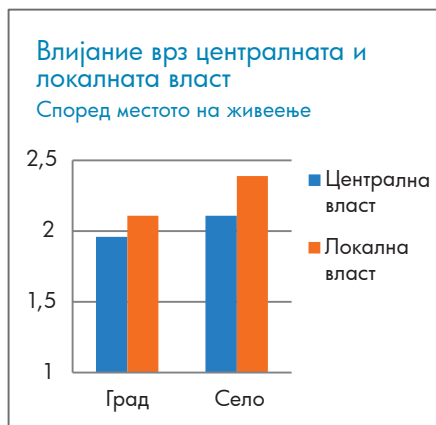
Влијание врз централната и локалната власт

Еден од основните показатели за задоволството на младите од нивното место и значење во демократското општество е чувството дека влијаат врз политиката, односно дека нивниот глас е слушнат. Во оваа анкета младите беа прашани за мислење колку влијаат врз политичките институции и тоа како на национално, така и на локално ниво. Се претпоставува дека ќе постојат разлики во перцепциите за влијание врз двете нивоа на власт, при што се очекува дека заради физичката близина и непосредност, влијанието врз локалната власт ќе биде оценето како поголемо. Резултатите ја потврдија оваа претпоставка. Сепак, генералниот заклучок по ова прашање е дека младите во доста мала мера сметаат дека влијаат врз политиката. На скала од 1 до 4, каде 1 значи воопшто не влијае, а 4 многу влијае, влијанието врз централната власт е оценето со $M=2.02$, а врз локалната власт изнесува $M=2.22$.

Пронајдени се статистички значајни разлики врз основа на повеќе демографски белези на испитаниците. Во однос на етничката припадност, Албанците, во споредба со Македонците и припадниците на помалите етнички заедници, сметаат дека повеќе влијаат како врз централната ($M=2.38$), така и врз локалната власт ($M=2.69$). Кај Македонците, средната вредност на одговорите на ова прашање изнесува $M=1.9$, за влијанието врз централната, и $M=2.05$ за влијанието врз локалната власт, додека кај испитаниците од помалите етнички заедници средната вредност за влијание врз централната власт изнесува $M=1.82$, а за локалната власт $M=2.1$. Ова значи дека припадниците на помалите етнички заедници мислат дека најмалку влијаат врз централната власт во споредба со двете големи етнички заедници, додека влијанието на локално ниво е исто како и кај Македонците.

Возраста на испитаниците, исто така, има значење за перцепциите на младите во врска со влијанието врз централната и локалната власт. Најмладата група на испитаници (15-19 години) се смета за најмалку влијателна врз одлуките и врз централната ($M=1.78$) и врз локалната власт ($M=1.92$). Повозрасните групи испитаници делат скоро исти перцепции за влијанието врз централната власт (приближно $M=2.05$), додека испитаниците меѓу 20 и 24 години сметаат дека се нешто повлијателни во однос на локалната власт ($M=2.32$), наспроти највозрасните ($M=2.24$).

Постојат разлики и во перцепциите за влијание низ географските региони во Р. Македонија. Младите од североисточниот и полошкиот регион сметаат дека повеќе влијаат врз политиката на централно и локално ниво, отколку младите од пелагонискиот, источниот и југозападниот регион, додека најмало е влијанието на младите врз централната и локалната власт во југоисточниот, скопскиот и вардарскиот регион. Доколку ги споредиме резултатите за гласање на изборите по региони и резултатите за перцепциите за влијание врз централната и локалната власт, ќе видиме дека тие не се поклопуваат според очекуваната шема: почесто гласање на избори - перцепција за поголемо влијание во политиката.

„Моите родители мора политички да се ангажирани, затоа што им зависи работата и животот од тоа. Тешко ми е кога ќе има избори, тогаш најмногу нервоза се чувствува во нашиот дом.“ (Марија, 18, Куманово)

„За жал, политиката е навлезена во сите наши сегменти. Еве од мое искуство, како и од разговорот со некои пријатели, политичката припадност оди до таму што луѓето ги разделува. На работа, посебно ако е во јавните институции, ако си од една политичка партија која не е во коалиција со другите политички партии во кои членуваат останатите луѓе, тие нема ни да комуницираат со вас. Ќе ве одбегнуваат, дури и ќе вршат некакви притисоци.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари).

„Не се замарам со политика! Но, постојано ги слушам тие теми околу мене и се нервирам кога ќе слушнам дека поради партиска книшка некој добил ова или она.“ (Мартина, 18, Скопје)

Одговорите на длабинските интервјуа се илустративни за негативниот став на младите кон политиката во земјата, кој произлегува од чувството на немоќ, резигнираност и разочараност од политичките актери. Младите сметаат дека политиката и влијанието на политичките партии е сеприсутно и дека пристапот до вработувањето и другите можности во голема мера зависи токму од блискоста до нив.

Чувство за претставеност на младите во политиката

Уште едно прашање кое се однесува на квалитетот со кој се претставени интересите на младите во општеството, е колку младите се задоволни од нивните врсници кои ги претставуваат во политиката. На скала од 1 до 4, каде 1 значи воопшто не се чувствувам претставен, а 4 значи се чувствувам многу претставен, младите одговорија со средна вредност од $M=1.9$, односно со наклонетост кон негативниот дел од скалата.

„Улогата на младите во општеството е речиси минимална. Тие се запоставени и се користат само за ситни дневно-политички интереси. Оставени се на маргините на случувањата. Те регрутираат уште во школските клупи да се вклучиш во некоја партија, главно демек ќе ти помогнат при сместување во дом, при вработување. Сè е сведено на ситни работи, улога имаат само одредени поединци, а и тие брзо ги забораваат останатите кога ќе дојдат во повисоките кругови.“ (Зулем, 28, Струмица)

„Ние младите и немаме преголема улога во македонското општество. Чувствуваме неизвесност во соочувањето со нашето место во општеството, разочараност и безизлезност.“ (Маја, 24, Охрид)

„Со оглед на тоа што стручно сум насочен кон уметноста и културата, како млад човек сметам дека моја улога е да ја кренам културата на повисоко ниво. Но, денес во ова општество, не е битно дали вредиш, битно е да си во партија. Јас сакам, ама некој друг кој има големо влијание во општеството, не сака да го смени нивото на култура од пониско на повисоко ниво. И, немоќен сум околу тоа.“ (Александар, 22, Велес)

Статистички значајни разлики се појавија во однос на: полот, етницитетот, местото на живеење и регионот. Така, момчињата сметаат дека се подобро претставени од младите во политиката ($M=2.04$), во споредба со девојчињата ($M=1.77$), а младите кои живеат во рурална средина, исто така, се чувствуваат попретставени ($M=2.04$) од своите врсници од градовите ($M=1.82$).

Припадниците на албанската етничка заедница и во однос на ова прашање пројавува попозитивен став во споредба со младите од останатите етнички заедници, вклучувајќи ја и мнозинската етничка заедница. Овој податок за позадоволно малцинство и понезадоволно мнозинско етничко население, што е прилично нетипичен за мултиетничките општества, се појавува и во одговорите на други прашања во студијата (види ги деловите: Управување и развој и Нацијата и светот). Истражувајќи аспекти од меѓуетничките односи во Р. Македонија, некои претходни истражувања веќе дошле до слични сознанија. Во иднина, секако, потребни се натамошни истражувања за причините за задоволството или незадоволството кај едните и другите, како и да се провери, бидејќи се работи за перцепции, во колкава мера тие се темелат врз објективна проценка на стварноста, а колку се резултат на други фактори.

„Ситуацијата не е од денеска, ваква е со години и нема да се смени. Немаме независни организации кои би ги собирале младите и би ги слушнале нивните ставови и би преземале нешто во врска со тоа. Нема протести од страна на младите, како што гледаме вести за протести во Франција, Британија, Грција, и така натаму. Не гледаме луѓе со по 50 години да протестираат таму, гледаме млади луѓе. А, тие не можат спонтано така да излезат и да направат нешто, мора некој да ги насочи. Кој тоа кај нас го прави? Еве ја сум незадоволен. Каде можам јас да го искажам мојот револт? Каде да пратам писмо? Каде да се приклучам за некоја таква активност? Не знам.“ (Горјан, 23, Скопје)

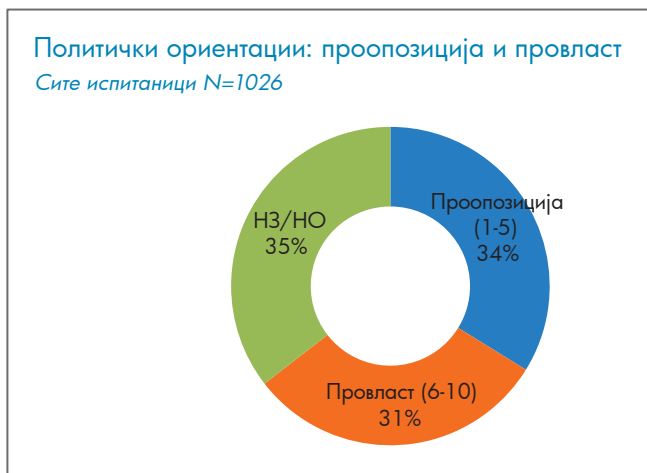
„Дали младинските организации ги застапуваат правата на младите? Не, тоа е само на хартија, додека ги спроведуваат нивните проекти се прават да изгледа сјајно, но тоа само на хартија. Реалноста не вели така.“ (Сарита, 24, Шuto Оризари)

Во однос на регионите, младите од југоисточниот и скопскиот регион се чувствуваат најмалку претставени ($M=1.69$), а близу до нив според средните вредности се и младите од вардарскиот ($M=1.76$), југозападниот ($M=1.77$), пелагонискиот регион ($M=1.79$) и источниот регион ($M=1.83$). Позадоволни од претставеноста од младите во политиката се младите од североисточниот ($M=2.28$) и полошкиот регион ($M=2.38$).

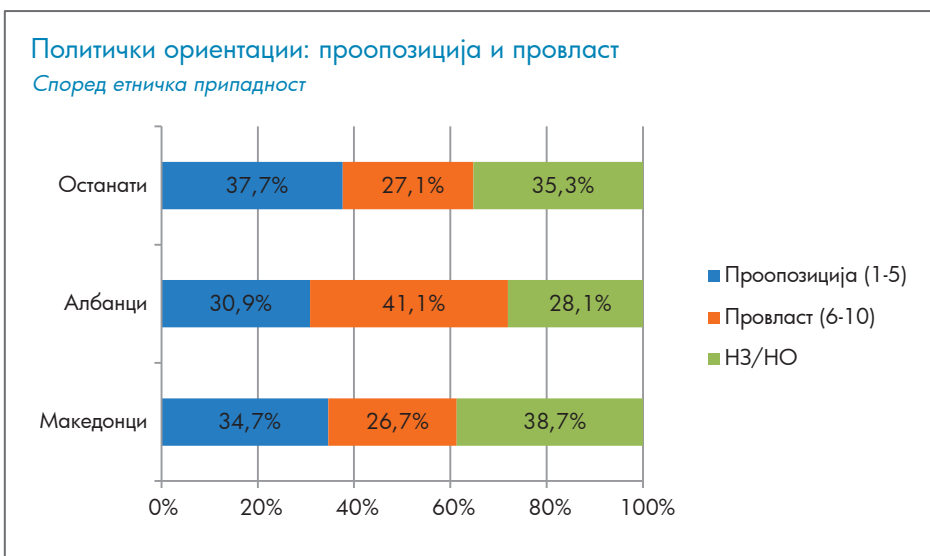
На кој од најзначајните политички актери во државата, политичките партии, младите им ја даваат својата поддршка или наклонетост?

Младите беа прашани да се изјаснат во однос на својата поддршка или наклонетост кон партиите на власт или во опозиција во земјата, како и да одговорат каде би се позиционирале на идеолошкиот спектар лево-центар-десно.

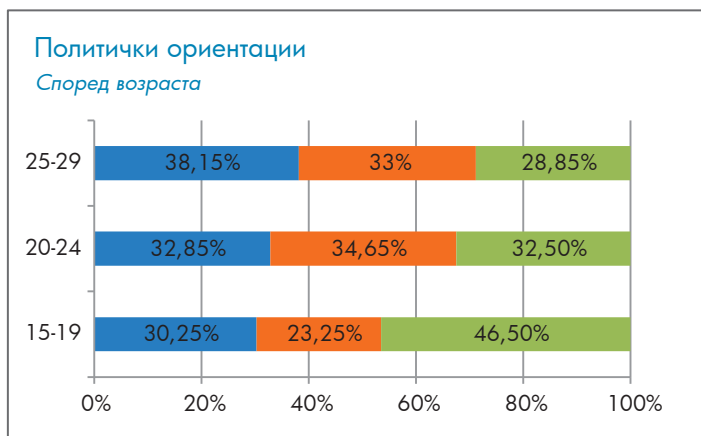
Во однос на наклонетоста кон политичките партии, тие требаше да се позиционираат на замислена оска од 1 до 10, при што 1 означува „целосно проопозицијата“, а 10 „целосно провласта“. На ниво на целокупниот примерок, 34% од испитаниците се изјасниле дека се проопозиционо ориентирани (избрале вредности од 1 до 5), 31% за ориентирани кон власта (избрале вредности од 6 до 10), додека високи (и очекувани) 36% се изјасниле дека не знаат, или не одговориле на ова прашање.

Статистички значајни разлики се најдени при вкрстувањето со етничката припадност, возраста и регионите. Така, проопозициски најмногу се настроени припадниците на помалите етнички заедници, 37,7%, во споредба со Македонците, 34,7%, или, пак, Албанците, кои се најмалку проопозициски ориентирани (30, 9%). Истовремено, Албанците се најголеми поддржувачи на власта (41, 1%), во споредба со помалите етнички заедници (27, 1%) и Македонците (26, 7%).

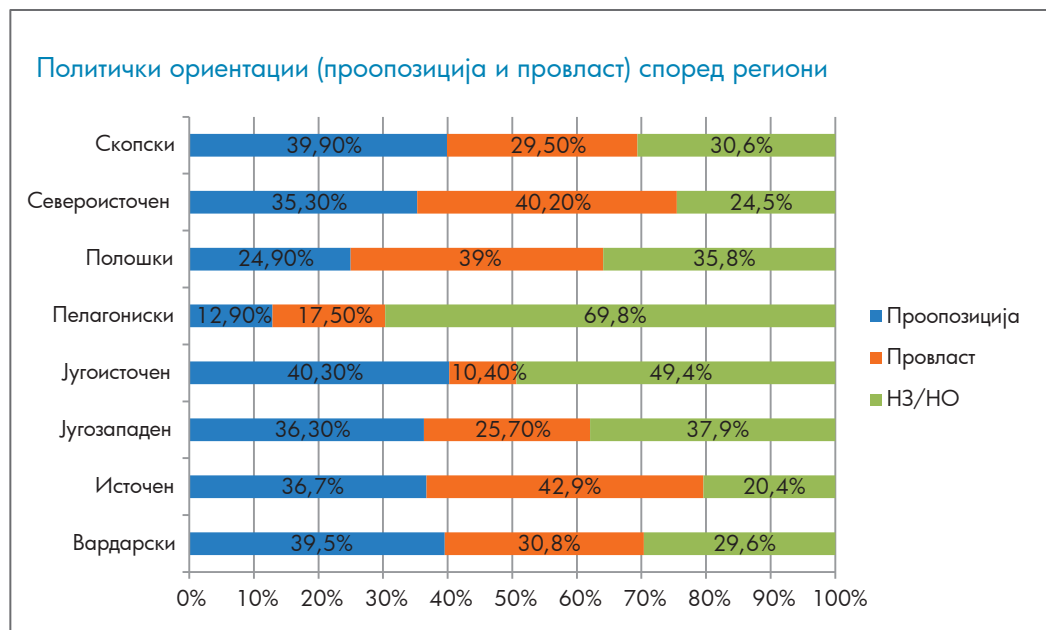

Најмладата група испитаници (15-19 години) помалку ги поддржува и власта и опозицијата и, истовремено, има највисок процент на испитаници, дури 45,5%, кои на ова прашање одговориле со „не знам“ или „немам одговор“. Најстарата возрасна група е поголем поддржувач на опозицијата, додека бројот на приврзаници на власта меѓу двете повозрасни групи испитаници е сличен.

Преминувајќи на анализа на регионалните разлики, очигледно е дека многу висок процент на млади од југоисточниот (скоро 50%) и особено од пелагонискиот регион (скоро 70%) се неопределени за својата наклонетост кон власта или опозицијата, додека најмал број неопределени има во источниот (20,4%) и североисточниот регион (24,5%). Опозицијата има поголем број приврзаници во југоисточниот регион (40,3%, во споредба со 10,4% поддржувачи на власта), во скопскиот регион (39,9% во споредба со 29,5% поддржувачи на

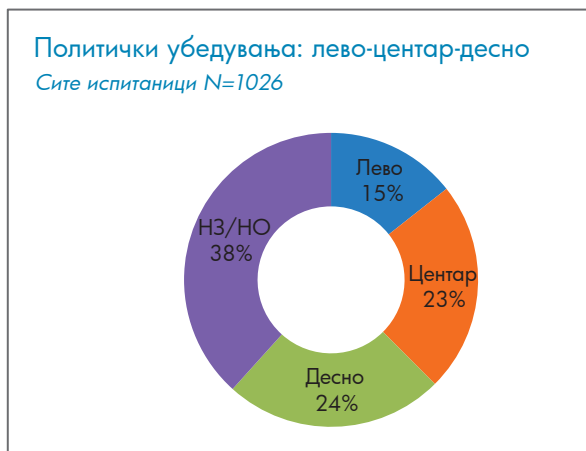
власта) и во вардарскиот регион (39,5% во споредба со 30,8% поддржувачи на власта). Власта има повеќе поддржувачи во источниот регион (42,9%, наспроти 36,7% поддржувачи на опозицијата), во североисточниот (40,2%, наспроти 35,3% поддржувачи на опозицијата) и полошкиот регион (39%, наспроти 24,9% поддржувачи на опозицијата).

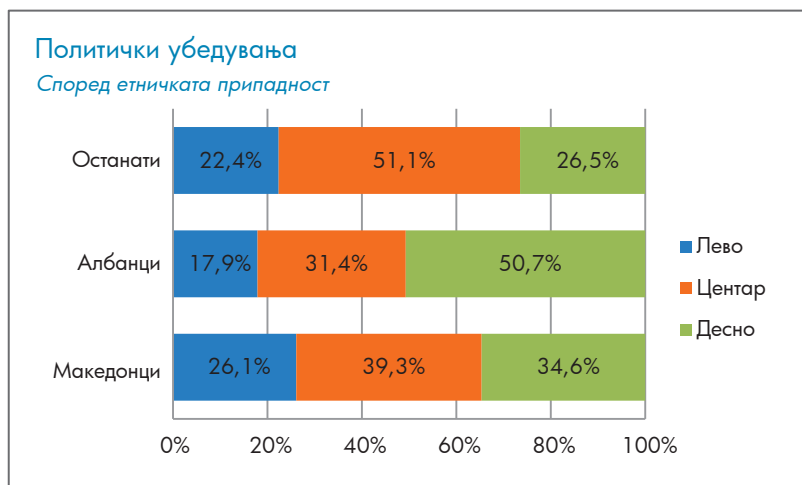
Идеолошки ориентации: лево-центар-десно

Следното прашање имаше за цел да го утврди односот на младите во Р. Македонија кон политичките идеологии. Пред да ги презентираме добиените податоци, треба да се истакне дека, според претходно спроведени истражувања, нивото на познавање на политичките идеологии меѓу граѓаните на Р. Македонија е недоволно. Во таа смисла, очекувавме и добар процент на младите да одговорат дека не знаат како да се позиционираат на идеолошкиот спектар кој им беше понуден. Според резултатите од анкетното истражување, овој процент е навистина висок и изнесува 38%. Од оние кои, сепак, одговориле дека знаат да се позиционираат, 24% се изјасниле како десноориентирани, 23% рекле дека му припаѓаат на центарот, а 15% одговориле дека се левоориентирани. Овие одговори не се во согласност со одговорите на претходното прашање каде опозицијата, која, барем во македонскиот политички блок, главно е составена од леви политички партии, имаше поголема поддршка. Причините за ваквите разлики во одговорите на овие прашања може да бидат: 1) младите, поради својата возраст, се почесто „опозиционо ориентирани“ во однос на општествените и политичките текови, па затоа изразиле поголема блискост до опозицијата; 2) постои конфузија во поврзувањето на идеологиите (лево-центар-десно) со идеолошките позиции на политичките партии во Р. Македонија; и

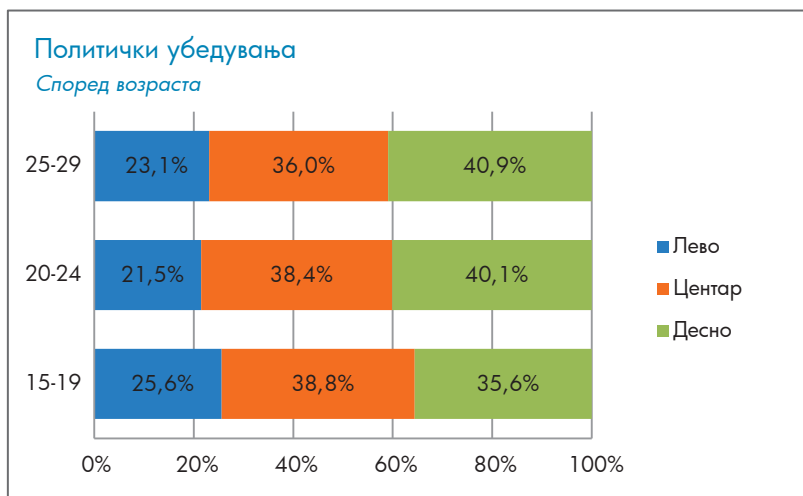
3) недоволно познавање на идеологиите. За жал, врз основа на прашањата поставени во анкетното истражување за оваа студија, не сме во состојба да дадеме дефинитивен одговор за причините за оваа неконзистентност.

Според резултатите од истражувањето, постојат значајни разлики во идеолошкото позиционирање на припадниците на различните етнички заедници во Р. Македонија. Така, од оние кои се изјасниле дека припаѓаат на некоја идеологија, половина од припадниците на албанската етничка заедница се идентификуваат со десницата (50,7%), 31,4% со центарот, а најмалку со левите политички опции (17,9%). Една половина, пак, од припадниците на помалите етнички заедници се позиционираат во центарот (51,1%), по што следува процентот на оние кои се идентификуваат со десницата (26,5%) и најмал е процентот на блиските до левицата (22,4%). Во случајот со Македонците, дистрибуцијата на одговорите е нешто порамномерна, со тоа што најмногу (39,3%) од младите се определиле за центарот, а десницата има повеќе од 8% предност пред левицата, 34,6% испитаници одговориле дека се десноориентирани, наспроти 26,1% испитаници кои рекле дека се левоориентирани.

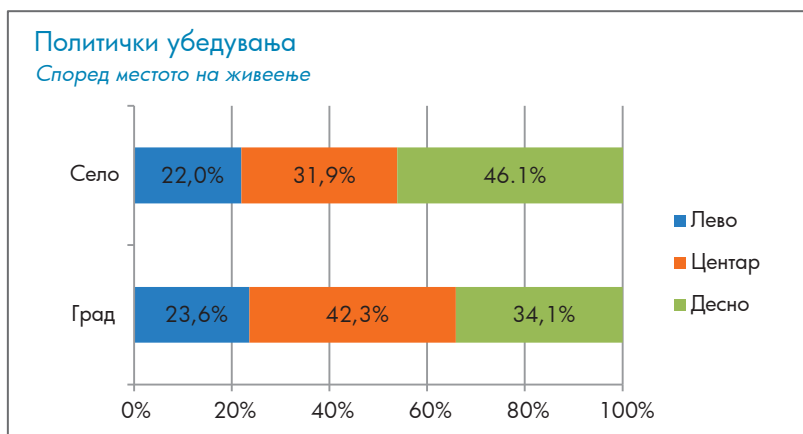

Во однос на возраста, од испитаниците кои се изјасниле дека имаат политички убедувања, најмладата група на испитаници (15-19 години) во поголем број се изјасниле дека ѝ припаѓаат на левницата во споредба со останатите две возрасни групи. Тие имаат повеќе приврзници на центарот, па потоа на десницата. Кај останатите две возрасни групи, распределбата е послична, а десницата преовладува со 40% испитаници.

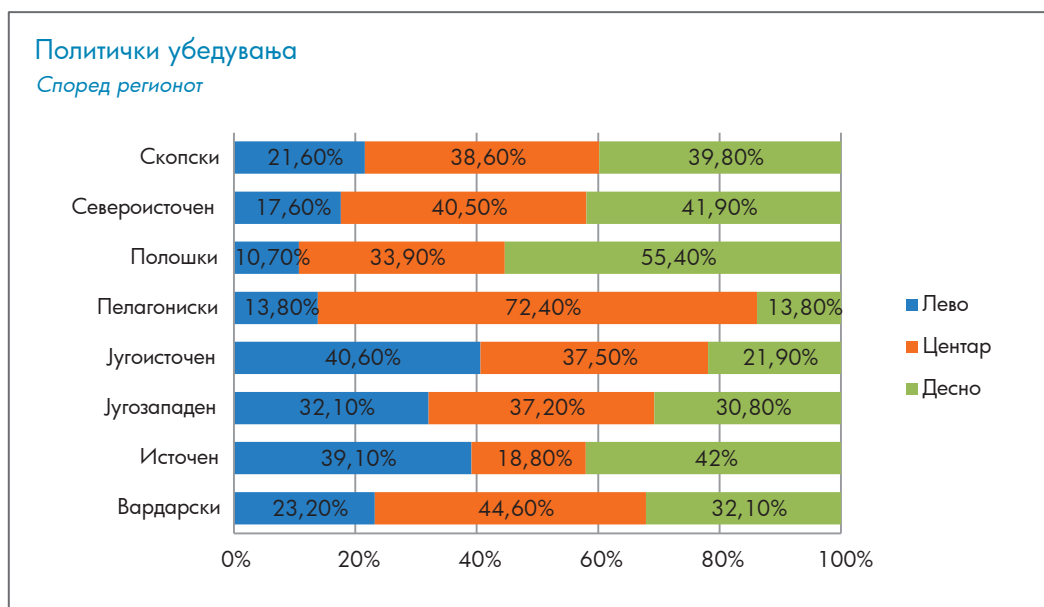

„Немам никакви политички убедувања. Воопшто, мислам дека младата генерација не треба да се преоптоварува со политика, но сепак, мораме да имаме минимални знаења за да знаеме што се случува во нашата држава.“ (Дина, 19, Скопје, нетипичен претставник)

Според местото на живеење, од добиените податоци се гледа дека младите од руралните средини во поголема мера се идентификуваат со десницата (46,1%), па со центарот (31,9%), додека младите од урбаните средини во најголем број изразуваат наклонетост кон центарот (42,3%), па потоа кон десницата (34,1%).

Разлики помеѓу регионите на испитаниците постојат и по ова прашање. Младите од полошкиот регион најмногу се определиле за десницата (55,4%), додека младите во пелагонискиот регион во огромно мнозинство се позиционирале на центарот од политичкиот спектар (72,4%). Најголеми поддржувачи левицата има во југоисточниот регион (40,6%), додека источниот и североисточниот регион имаат големи групи испитаници (околу 40%) кои се поддржувачи на левицата и десницата, т.е. на центарот и десницата. Значително мал број испитаници од оние кои се позиционирале на идеолошкиот спектар во пелагонискиот и особено во полошкиот регион, се сместиле во левиот камп.

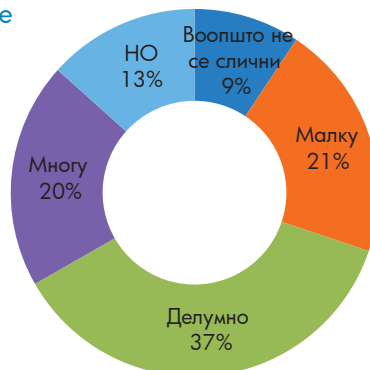

Сличности со политичките убедувања на родителите

На прашањето дали постојат сличности меѓу нивните и политичките убедувања на родителите, младите во голема мера одговориле потврдно. Имено, 57% од испитаниците одговориле дека нивните политички убедувања се многу или делумно слични со оние на нивните родители. Сепак, не е за потценување и бројот на оние кои мислат дека имаат различен светоглед во однос на политичките прашања од оној на нивните родители. Дека нивните политички убедувања се само малку слични со оние на нивните родители мислат 21% од младите, а дополнителни 9% дека воопшто не се слични. Не знаат или немаат одговор на ова прашање, 13% од испитаниците.

Сличност на политичките убедувања на родителите

Сите испитаници N=1026

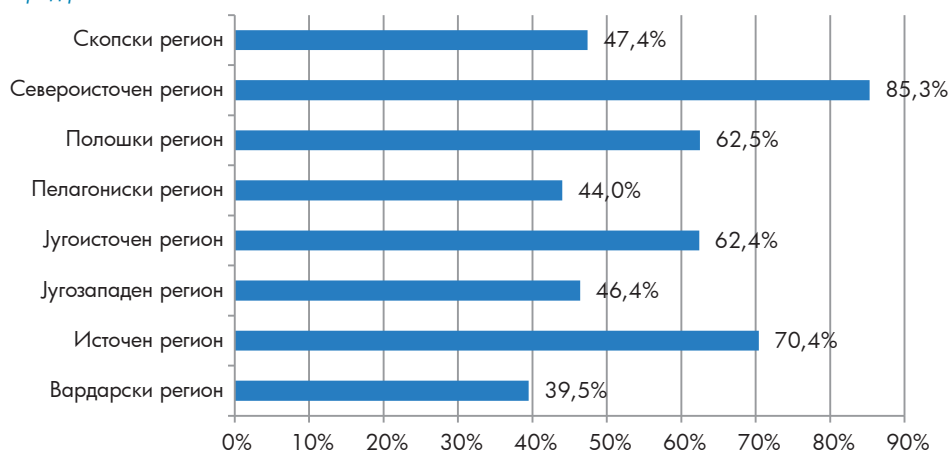

Статистички значајни разлики при вкрстувањето со независните варијабли се најдени само во случајот со етничката припадност и регионот. Имено, припадниците на помалите етнички заедници во Р. Македонија во најмал процент одговориле дека имаат делумно или многу сличности со политичките убедувања на своите родители (50,6%), Македонците одговориле вака во 55,5% од случаите, додека Албанците во најголем процент (59,5%) имаат сличности со политичките убедувања на своите родители.

Постојат значајни диспаритети во однос на ова прашање помеѓу географските региони во Р. Македонија. Тие се движат од 39,5% сличност со политичките убедувања на родителите на младите од вардарскиот регион, до 85,3% во североисточниот регион. Овој интересен податок може да значи дека младите во североисточниот, источниот и југоисточниот регион, се гледаат себе и својата генерација како различни од генерацијата на своите родители, покритични се и повеќе се подготвени за промени во споредба со младите во останатите региони. Причините, пак, за ваквиот став, секако, бараат натамошни истражувања.

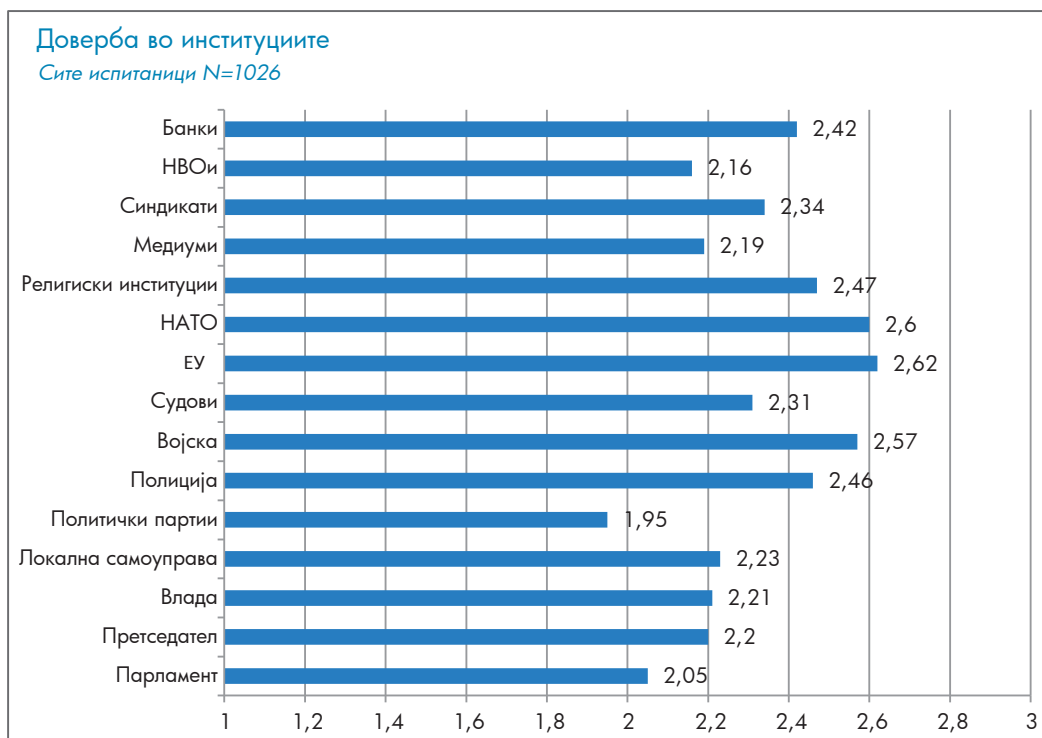
Сличност со политичките убедувања на родителите

Според регионите

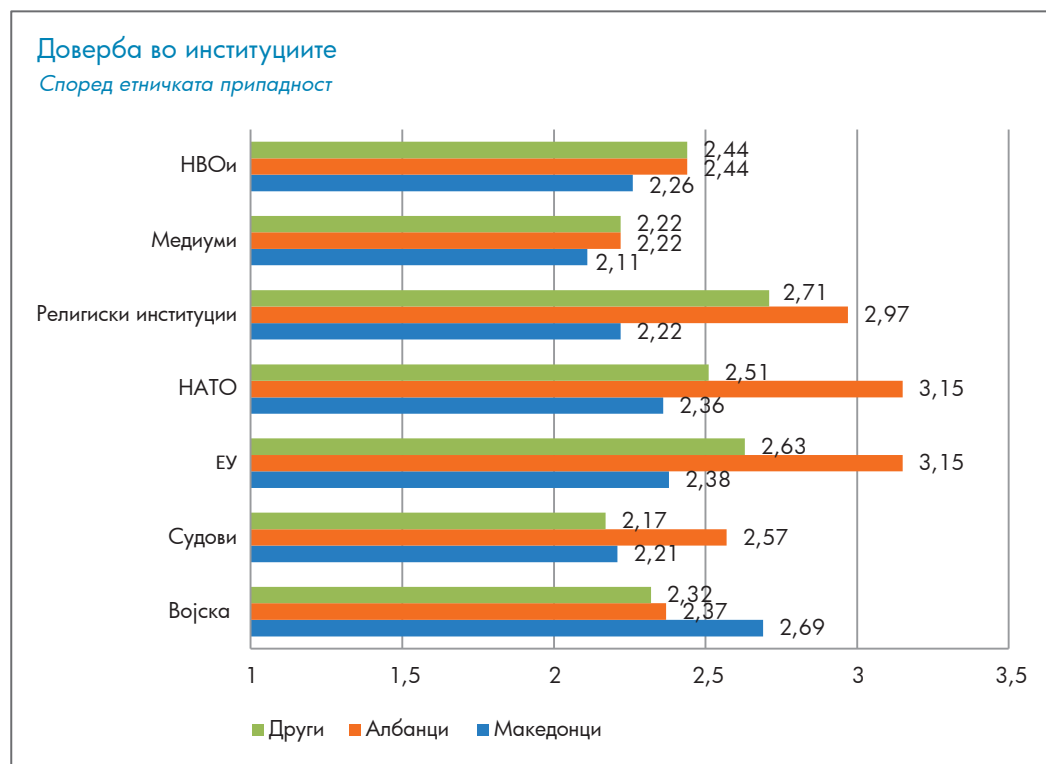
Во кои институции имаат (немаат) доверба младите?

Едно од важните прашања за легитимитетот и задоволството на граѓаните во демократското општество е и довербата во институциите. На младите им беше понудено да се изјаснат за довербата или недовербата кон вкупно 16 (јавни и приватни) институции, на скала од 1 до 4, при што 1 значи „воопшто не им верувам“, а 4 „многу им верувам“. Освен највисоките политички институции, листата на институции вклучуваше и меѓународни организации (ЕУ и НАТО), медиуми, НВО, религиски организации, синдикати и банки.

Според добиените резултати, најголема доверба младите од Р. Македонија имаат во меѓународните институции, Европската Унија и НАТО ($M=2.6$), до што е близу македонската војска ($M=2.57$). Овој податок според кој младите повеќе им веруваат на меѓународните политички институции во споредба со домашните институции, но и на медумите и граѓанското општество, е секако лош показател за состојбата на демократијата во Р. Македонија, погледната од перспектива на младите. Следна група на институции кои ја имаат довербата на младите се религиските институции ($M=2.47$), полицијата ($M=2.46$) и банките ($M=2.42$), по што следуваат синдикатите ($M=2.34$) и судовите ($M=2.31$). Блиски до средните вредности на корпусот политички институции, Парламент ($M=2.05$), Влада ($M=2.21$), Претседател ($M=2.2$) и локална самоуправа ($M=2.23$), се медиумите ($M=2.19$) и НВО ($M=2.16$). Довербата во Парламентот на Р. Македонија е најниска помеѓу последната група институции и е поблиска до довербата во политичките партии, која е најниска во истражувањето и изнесува $M=1.95$.

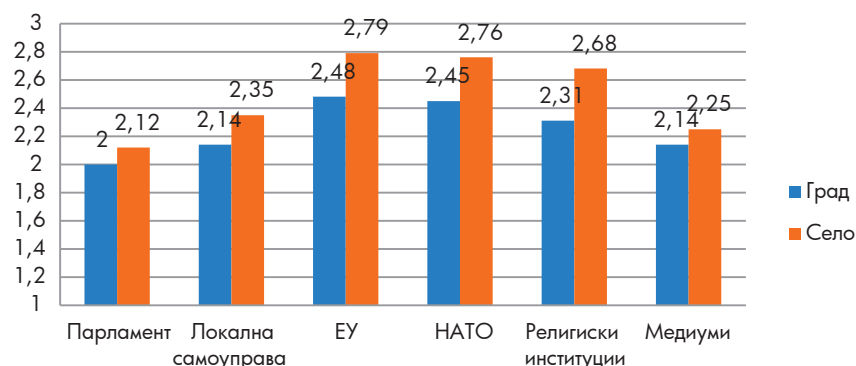
Статистички значајни разлики во одговорите на испитаниците од различните етнички групи се најдени кај вкупно 7 институции. Статистички значајни разлики нема во довербата кон домашните политички институции, што е од особено значење во мултиетничките општества, за кои ова е поволна состојба. Особено се издвојуваат разликите во довербата во ЕУ, НАТО и религиозните институции, која е значително повисока кај припадниците на албанската етничка заедница, во споредба со припадниците на помалите етнички заедници и етничките Македонци. Албанците и помалите етнички заедници имаат поголема доверба и во медиумите и НВО, во споредба со Македонците, кои, пак, имаат поголема доверба само во војската.

Обработката на податоците, со вклучување на останатите независни варијабли, покажа статистичка значајност уште во неколку случаи. Во однос на *полот*, постои разлика само во довербата кон невладините организации и таа е поголема кај девојките ($M=2.41$), отколку кај момчињата ($M=2.27$). Живеењето во *град или село* е значајно за довербата во следниве институции: Парламент, локална самоуправа, ЕУ, НАТО, религиозни институции и медиуми. Кај сите нив, довербата кај младите од село е поголема во споредба со довербата на младите кои живеат во град.

Доверба во институциите

Според местото на живеење

Задоволство од демократскиот развој на Р. Македонија

На крајот, младите беа прашани за мислење во однос на задоволството од демократскиот развој на Р. Македонија. На скала од 1 до 5, каде 1 значи многу сум разочаран/а, а 5 многу сум задоволен/а, средната вредност на одговорите за задоволство од демократскиот развој, за целокупниот примерок е $M=2.74$.

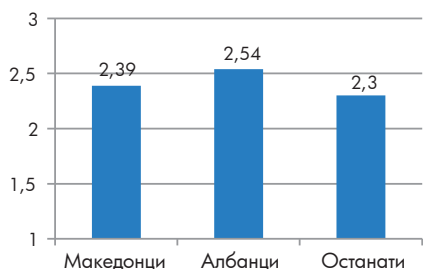
Статистички значајни разлики се јавуваат при вкрстувањето на податоците со независните варијабли: пол, етничка припадност, место на живеење и регион. Во однос на полот, девојките се позадоволни од демократскиот развој во Р. Македонија ($M=2.85$), од момчињата ($M=2.63$).

Во однос на етничката припадност, Албанците се позадоволни од демократскиот развој во Р. Македонија ($M=2.54$) во споредба со Македонците ($M=2.39$) и останатите ($M=2.3$).

Според местото на живеење, младите од руралните средини се позадоволни ($M=2.87$) од оние кои живеат во градовите ($M=2.65$). Најзадоволни од демократскиот развој се полошкиот и југоисточниот регион, а најнезадоволни од демократскиот развој се младите од источниот и вардарскиот регион.

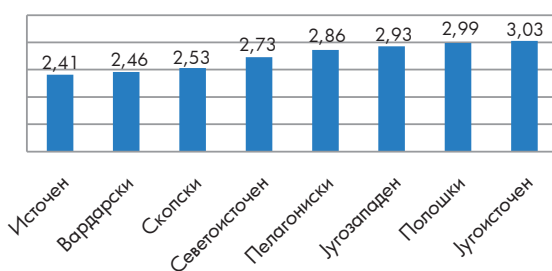
Задоволство од демократскиот развој

Според етничката припадност

Задоволство од демократскиот развој

Според регионите

ЗАКЛУЧОЦИ

- Постојат значајни разлики во интересот за внатрешната и надворешната политика меѓу младите во Р. Македонија. Додека 51% испитаници одговориле дека многу или делумно се интересираат за политичките настани во Р. Македонија, интересот за политички настани во регионот, или пошироко во Европа и светот, е околу двапати помал.
- За политичките настани младите во Р. Македонија најмногу се информираат од Телевизијата (87,9%), по што со доста висок процент следи Интернетот (75,9%), а потоа разговорите со пријателите (52,7%) и разговорите во семејното опкружување (52,5%).
- Гласањето на изборите го надминува процентот на заинтересираност за политика за повеќе од 20%, или вкупно 72% од анкетираниите млади одговориле дека секогаш (41%) или неколку пати имаат гласано (31%). Доколку се има предвид дека 19% од младите во примерокот немаат право на глас, остануваат само 7% млади кои одговориле дека никогаш не гласаат.
- Младите во доста мала мера сметаат дека влијаат врз политиката. На скала од 1 до 4, каде 1 „значи воопшто не влијае“, а 4 „многу влијае“, влијанието врз централната власт е оценето со $M=2.02$, а врз локалната власт со $M=2.22$.
- На скала од 1 до 4, каде 1 значи „воопшто не се чувствувам претставен“, а 4 значи „се чувствувам многу претставен“, младите одговорија со наклонетост кон негативниот дел од скалата, т.е. со средна вредност од $M=1.9$, за своето чувство за претставеност на младите во политиката.
- Во однос на наклонетоста кон политичките партии, 34% од испитаниците се изјасниле дека се проопозиционо ориентирани, 31% за ориентирани кон власта, додека високи 36% се изјасниле дека не знаат, или не одговориле на ова прашање.
- На идеолошкиот спектар лево-центар-десно, 38% од младите во Р. Македонија не знаат да се позиционираат. Од оние што одговориле дека знаат да се позиционираат, 24% се изјасниле како десноориентирани, 23% рекле дека му припаѓаат на центарот, а 15% одговориле дека се левоориентирани.
- Голем дел, односно 57% од испитаниците одговориле дека нивните политички убедувања се многу или делумно слични со оние на нивните родители. Сепак, не е за потценување и бројот на оние кои мислат дека имаат различен светоглед во однос на политичките прашања од оној на нивните родители - 21% од младите мислат дека нивните политички убедувања се само малку слични со оние на нивните родители, а дополнителни 9% дека воопшто не се слични. Не знаат или немаат одговор на ова прашање 13% од испитаниците.
- На скала од 1 до 4, каде 1 значи „воопшто не им верувам“, а 4 значи „многу им верувам“, младите од Р. Македонија имаат најголема доверба

во меѓународните институции - Европската Унија ($M=2.62$) и НАТО ($M=2.6$), како и во македонската војска ($M=2.57$). Следна група на институции кои ја имаат довербата на младите се религиските институции ($M=2.47$), полицијата ($M=2.46$) и банките ($M=2.42$), по што следуваат синдикатите ($M=2.34$) и судовите ($M=2.31$). Блиски до средните вредности на корпусот политички институции - Парламент ($M=2.05$), Влада ($M=2.21$), Претседател ($M=2.2$) и локална самоуправа ($M=2.23$), се медиумите ($M=2.19$) и НВО ($M=2.16$). Довербата во Парламентот на Р. Македонија е најниска меѓу централните институции на државата и е поблиска до довербата во политичките партии која е најниска во истражувањето и изнесува $M=1.95$.

- На скала од 1 до 5, каде 1 значи „многу сум разочаран“, а 5 „многу сум задоволен“, средната вредност на одговорите за задоволство од демократскиот развој е близу до средната оценка и изнесува $M=2.74$.

УПРАВУВАЊЕ И РАЗВОЈ

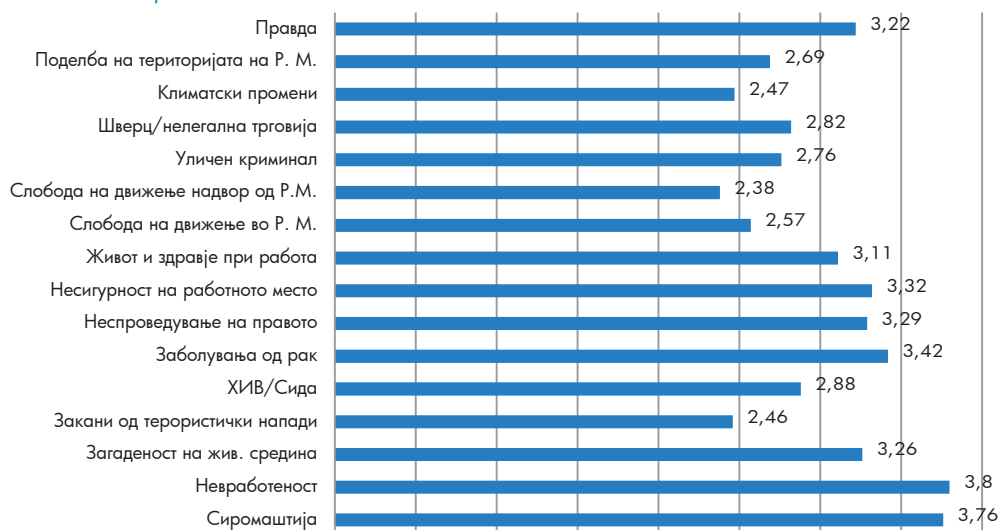
Следната група прашања се однесува на мислењата и ставовите на младите за одреден број општествени проблеми, како и мислења и прогнози за економската состојба.

Кои проблеми се загрижувачки за македонското општество?

На младите во оваа студија им беше понудено да оценат на скала од 1 до 4 (при што 1 - не се загрижувачки; 4 - многу се загрижувачки), колку се загрижувачки шеснаесет проблеми за македонското општество, и тоа: сиромаштијата, невработеноста, загаденоста на животната средина, заболувањата од ХИВ/сида, заболувањата од рак, неспроведувањето на правото, несигурноста на работното место, загрозеноста на животот и здравјето при работа, слободата на движењето низ Р. Македонија, слободата на движењето надвор од Р. Македонија, уличниот криминал, шверц и нелегалната трговија, климатските промени, поделбата на територијата на Р. Македонија и правдата. Според средните вредности на одговорите на испитаниците, најзагрижувачки проблеми за македонското општество се: невработеноста ($M=3.8$), сиромаштијата ($M=3.76$) и зголемениот број на заболени од рак ($M=3.42$), по што следуваат несигурноста на работното место ($M=3.32$), загаденоста на животната средина ($M=3.26$) и правдата ($M=3.22$). Значи, младите за најголеми проблеми на македонското општество ги сметаат проблемите од економска природа, една од најопасните видови болести на денешницата, како и еколошките проблеми. Висока средна вредност има општиот поим „правда“ кој, имајќи ги предвид длабинските интервјуа со младите, може да е израз на незадоволството и фрустрираноста на младите од личното искуство со некој или неколку од овие проблеми.

Проблеми кои се загрижувачки во Р. Македонија

Сите испитаници $N= 1026$

„Денешната младина ја нарекуваат ‚изгубената младина‘ или ‚изгубените генерации‘. Се нарекува така поради големата сиромаштија која владее во нашата држава, а и над 50% од младите се невработени.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

„Невработеноста е голема, тешко е за младите да дојдат до пристојно вработување. Сè е исполитизирано, корумпирано.“ (Зулем, 28, Струмица)

„Мислам дека невработеноста е голем проблем во Македонија, кој доведува до финансиски и здравствени проблеми.“ (Мартина, 18, Скопје)

„Имам замерка во поглед на вработувањата низ администрацијата, мислам дека има премногу вработувања преку партиски и пријателски врски и поради тоа некогаш не се вработуваат соодветни и квалификувани лица за таа работа.“ (Виолета, 29, Куманово)

„Невработеноста е огромна и мислам дека тоа ќе биде една од поголемите причини зошто еден ден би ја напуштила земјата.“ (Ермира, 24, Тетово)

Статистички значајни разлики меѓу мислењата на младите за овие проблеми се најдени во однос на сите независни варијабли. Според полот, момчињата се позагрижени од девојките за загаденоста на животната средина ($M=3.32$, наспроти $M=3.21$), а девојките се позагрижени од закани од тероризам ($M=2.54$, наспроти $M=2.4$), зголемување на бројот на заболени од ХИВ/сида ($M=2.97$, наспроти $M=2.81$), од закани од уличен криминал ($M=2.89$, наспроти $M=2.63$), како и од шверц/нелегална трговија ($M=2.9$, наспроти $M=2.74$).

Според возраста на испитаниците, постојат разлики само во перцепцијата на закани од тероризам и од зголемување на бројот на заболени од ХИВ/сида. Најмладата група испитаници (15-19 години) е најзагрижената за овие проблеми, по што следува најстарата група испитаници (25-29 години), а за овие проблеми најмалку се загрижени испитаниците на возраст од 20-24 години.

Местото на живеење се покажа како значаен фактор за перцепциите на закани од проблемите во 10 од посочените проблеми, при што како позагрижени секогаш се јавуваат младите кои живеат во урбаните средини.

Загриженост за проблеми во македонското општество

Според местото на живеење

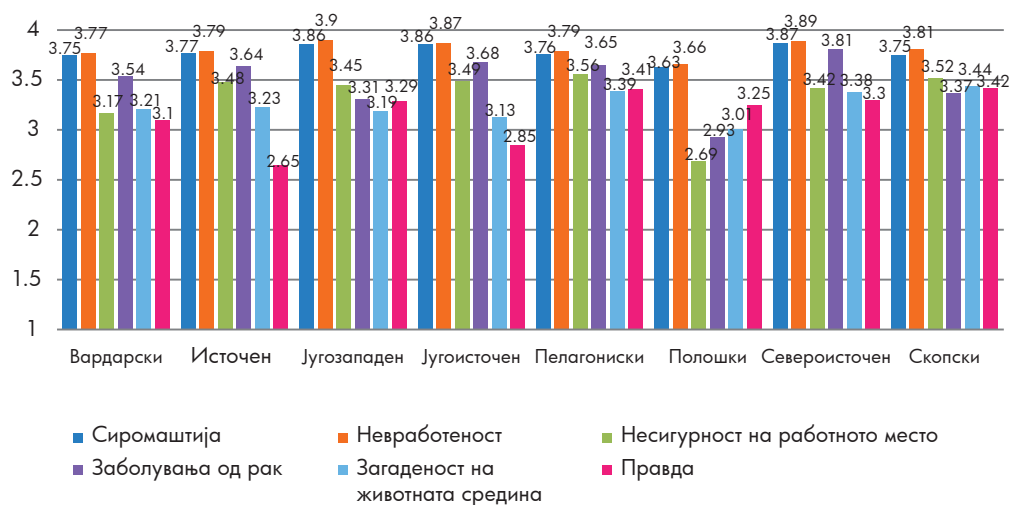
Статистички значајните разлики помеѓу етничките групи кои се јавуваат во 12 од вкупно 16 општествени проблеми, се претставени во продолжение. Од презентираните податоци се гледа дека Македонците и припадниците на помалите етнички заедници, освен за заболувањата од рак, се позагрижени од Албанците за сите останати проблеми, со приближно исти средни вредности. Неколкуте исклучоци се загриженоста за поделбата на територијата на Р. Македонија каде Македонците ($M=2.92$) се позагрижени од припадниците на помалите етнички заедници ($M=2.73$). Во случајот со слободата на движење надвор од Р. Македонија, состојбата е обратна - припадниците на помалите етнички заедници се позагрижени за ова прашање ($M=2.9$) од Македонците ($M=2.45$).

Постојат и регионални разлики и тоа кај сите 16 проблеми. Претставени се разликите во однос на 6-те најзагрижувачки проблеми во македонското општество, според одговорите на сите испитаници. Од вака селектираните податоци може да се заклучи дека сиромаштијата и невработеноста се најзагрижувачки проблеми за младите од североисточниот и југозападниот регион, а најмалку загрижувачки за младите од полошкиот регион. Несигурноста на работното место е помалку загрижувачка за младите од полошкиот, североисточниот и југозападниот регион, заболувањата од рак се помалку загрижувачки за младите

од полошкиот и југозападниот регион, а загаденоста на животната средина е помалку загрижувачка за младите од полошкиот и источниот регион. проблемот со правдата е позагрижувачки за младите од пелагонискиот, скопскиот и североисточниот регион.

Проблеми кои се најзагрижувачки во Р. Македонија
Според регионите

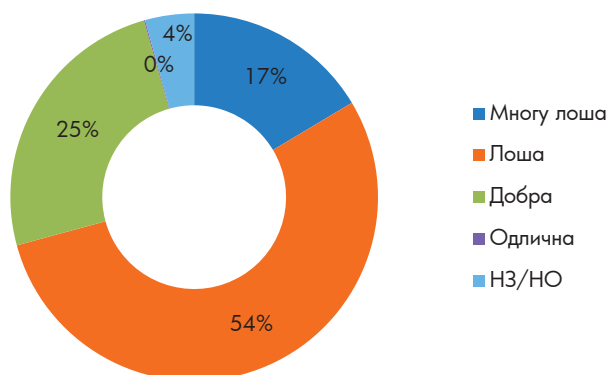
Каква е економската состојба во Р. Македонија?

Во посебно прашање младите беа замолени да ја оценат економската состојба во Р. Македонија. Според добиените одговори, оценката на младите за економската состојба е негативна, а е оценета како добра од само 25% испитаници. Имено, 54% од испитаниците истата ја оценуваат како лоша, а 17% како многу лоша, или огромно мнозинство од 71% испитаници имаат негативна оценка за моменталната економска состојба. Немаат одговор на ова прашање 4% од испитаниците.

Во однос на независните варијабли, етничка припадност и регионите, се покажуваат статистички значајни разлики. Во случајот со етничката припадност, станува збор претежно за варијација во негативниот степен - лоша или многу лоша, додека разликите меѓу географските региони се претставени во продолжение.

Оценка за економската состојба

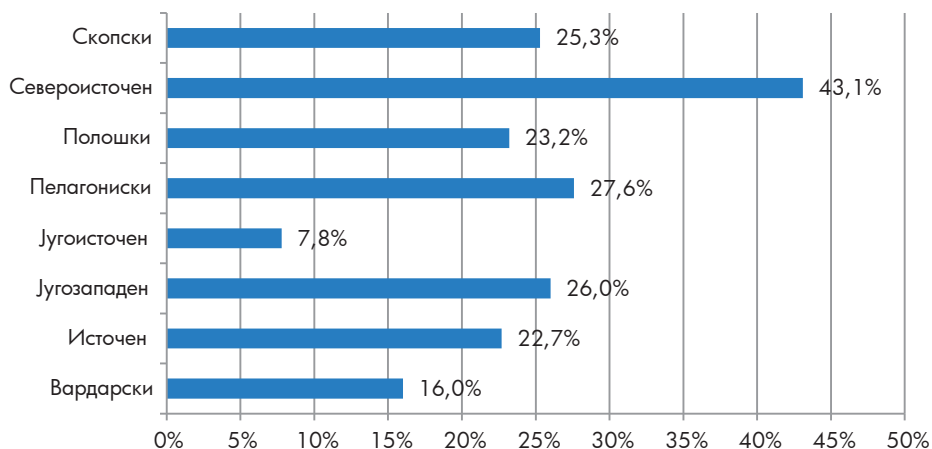
Сите испитаници N=1026

Највисок процент на испитаници кои економската состојба ја оценуваат како добра, има меѓу жителите на североисточниот регион (43,1%), по што следуваат жителите на пелагонискиот (27,6%), југозападниот (26%) и скопскиот регион (25,3%). Во најмал процент позитивна оценка за економската состојба имаат младите од југоисточниот (7,8%) и вардарскиот регион (16%).

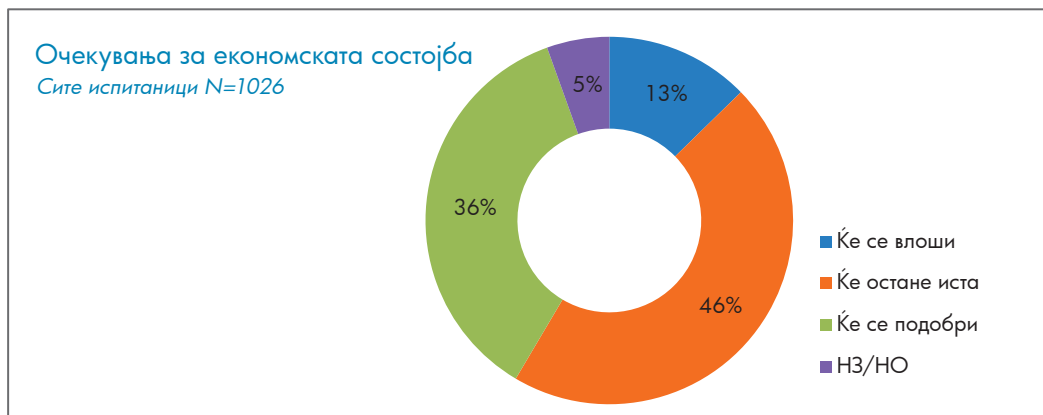
Оценка за економската состојба како добра

Според регионите

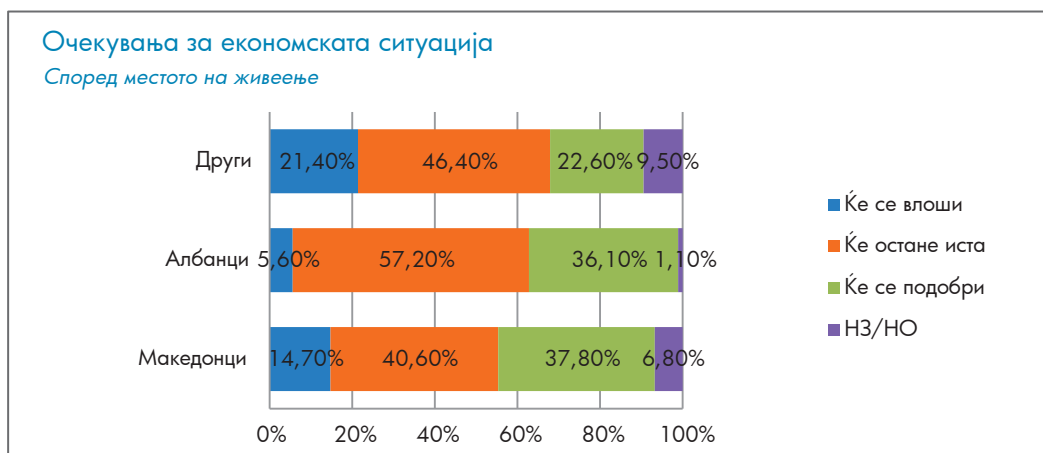

Очекувања за економската состојба

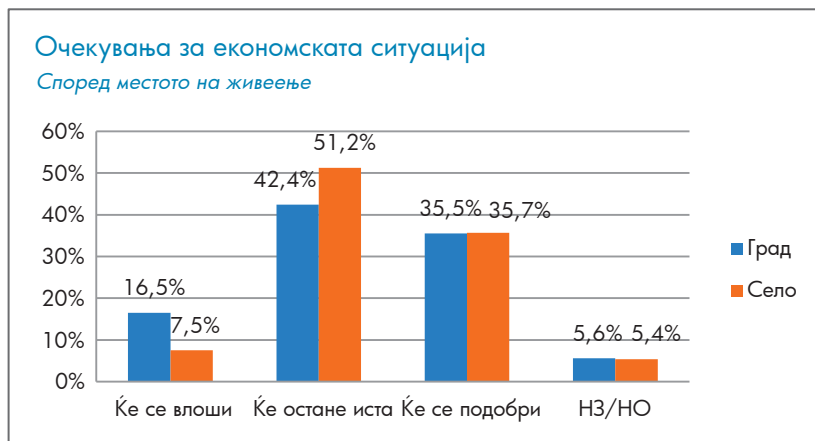
На крајот, младите беа прашани и за очекувањата за економската состојба. Најголем број од младите (46%) одговориле дека економската состојба ќе остане иста, што е негативна оценка, доколку се имаат предвид одговорите на претходното прашање. Дополнителни 13% одговориле дека економската состојба и натаму ќе се влошува. Дека таа ќе се подобри, сепак се надеваат 36% од младите.

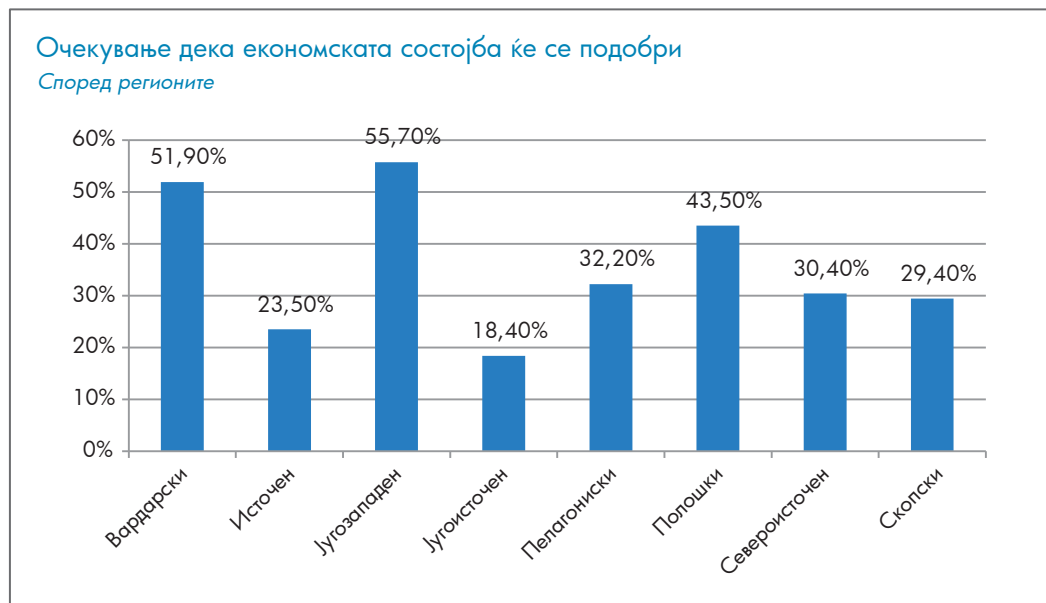
Статистички значајни разлики се забележани во случајот со етничката припадност, местото на живеење и регионите. Според етничката припадност, најпесимистички став имаат припадниците на помалите етнички заедници, од кои 21% имаат полоши прогнози за економската состојба, а најмалку во споредба со поголемите етнички заедници сметаат и дека таа ќе се подобри (22,6%). Резултатите кај етничките Македонци говорат дека тие се најголеми оптимисти (37,8%), но сепак, и меѓу нив скоро 15% испитаници сметаат дека состојбата во иднина ќе се влоши. Етничките Албанци се оптимисти скоро колку и Македонците (36,1%), но истовремено и високи 57,2% сметаат дека економската состојба ќе остане иста.

Младите од урбаните и руралните средини во еднаков процент мислат дека ќе има подобрување на економската состојба, додека поголем број млади кои живеат во градовите мислат дека таа ќе се влоши во споредба со оние кои живеат во село. Оние кои живеат во село во нешто поголем број, пак, мислат дека економската состојба ќе остане иста.

Постојат и регионални разлики. Најголем број на испитаници кои мислат дека во следните неколку години економската состојба ќе се подобри, се младите од југозападниот (55,7%), вардарскиот (51,9%) и полошкиот регион (43,5%).

ЗАКЛУЧОЦИ

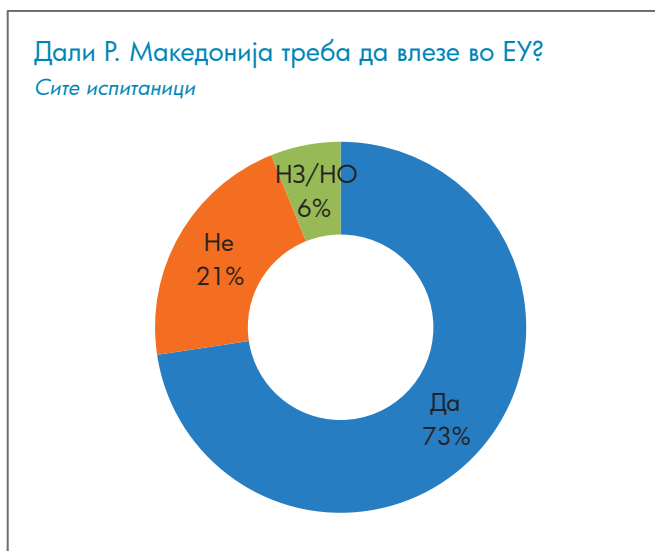
- Најголеми проблеми со кои се соочува македонското општество се проблемите од економска природа - невработеноста, сиромаштијата и несигурноста на работното место, една од најопасните болести на денешницата - болестите од рак, како и загаденоста на животната средина. Младите се загрижени, но во помал обем, и за неколку видови безбедносни закани.
- Огромно мнозинство од 71% испитаници имаат негативна оценка за моменталната економска состојба, односно истата ја оценуваат како лоша или многу лоша.
- Младите, главно, имаат негативни прогнози за развојот на економската состојба во земјата во следните неколку години. Дека економската состојба ќе остане иста, одговориле 46% од испитаниците, а уште 13% одговориле дека таа дополнително ќе се влоши.

НАЦИЈАТА И СВЕТОТ

Следниот блок прашања се однесуваат на надворешно-политичките ориентации на младите од Р. Македонија, поврзани, пред сè, со интегрирањето во Европската Унија.

Дали Република Македонија треба да влезе во Европската Унија?

Првото од оваа серија прашања е дали Република Македонија треба да влезе во Европската Унија. Од испитаниците опфатени во оваа студија, 73% одговориле потврдно на ова прашање, 21% одговориле со не, додека низок процент (6%) се изјасниле дека не знаат или немаат одговор. Иако е висок процентот на испитаници кои се за влез на Р. Македонија во ЕУ, овој процент е опаднат споредбено со претходните истражувања на генералната популација (опаѓа во последните 3-4 години). Причината, секако, е поврзана со несигурниот пат на Македонија кон Европската Унија и неотпочнувањето на пристапните преговори поради нерешениот билатерален спор за уставното име на земјата со Грција.

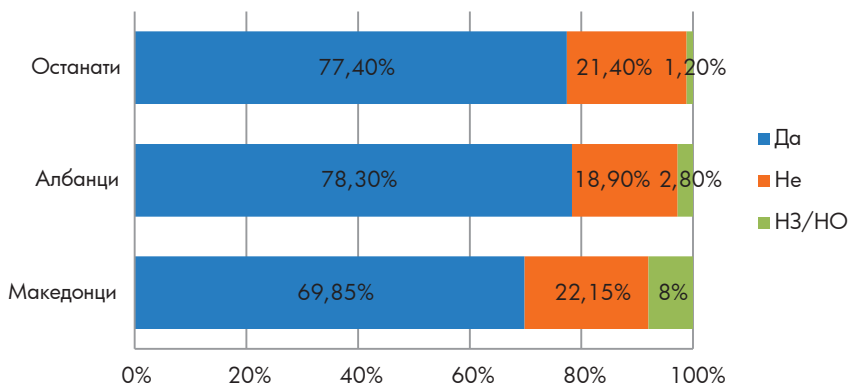

Постојат статистички значајни разлики во одговорите на ова прашање, во зависност од полот, етничката припадност и регионот во кој живеат испитаниците. Во однос на полот, момчињата и девојките во еднаков процент одговориле потврдно (72,7%), но има мали разлики во дистрибуцијата на одговорите „не“ и „не знам“, при што момчињата повеќе одговараат со „не“ (23,1%, наспроти 19,2%), а девојките со „не знам“ (8,2%, наспроти 4,2%).

Во однос на етничката припадност, мнозинското македонско население во овој момент е во најмал процент за влез во Европската Унија (68,85%), додека Албанците (78,3%) и припадниците на помалите етнички заедници (77,4%) со приближно еднаков процент одговараат потврдно на ова прашање, кој е за околу 10% поголем од процентот на Македонците кои одговориле потврдно, но сепак, не е толку висок колку што би се очекувало.

Дали Р. Македонија треба да влезе во ЕУ?

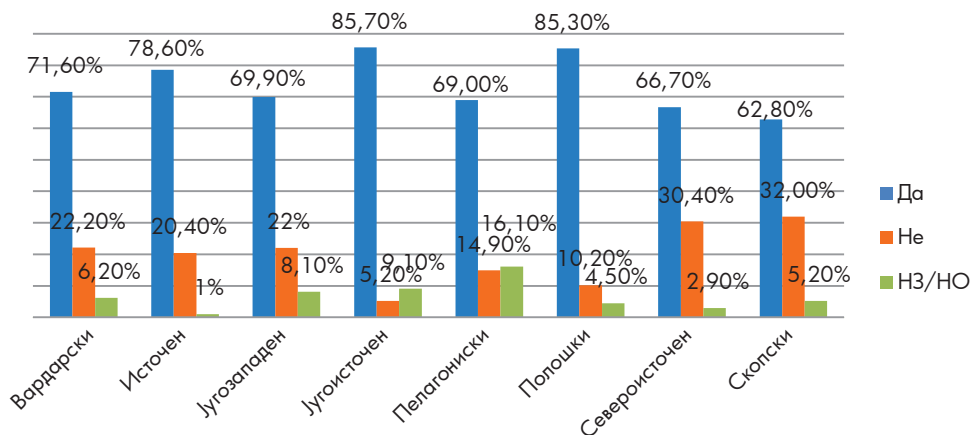
Според етничката припадност

Разлики постојат и во однос на регионите во кои живеат испитаниците. Младите од: југоисточниот, полошкиот, источниот и вардарскиот регион во поголем процент се за влез на Р. Македонија во Европската Унија, додека: скопскиот, североисточниот, пелагонискиот и југозападниот регион имаат понизок процент испитаници кои одговараат потврдно на ова прашање.

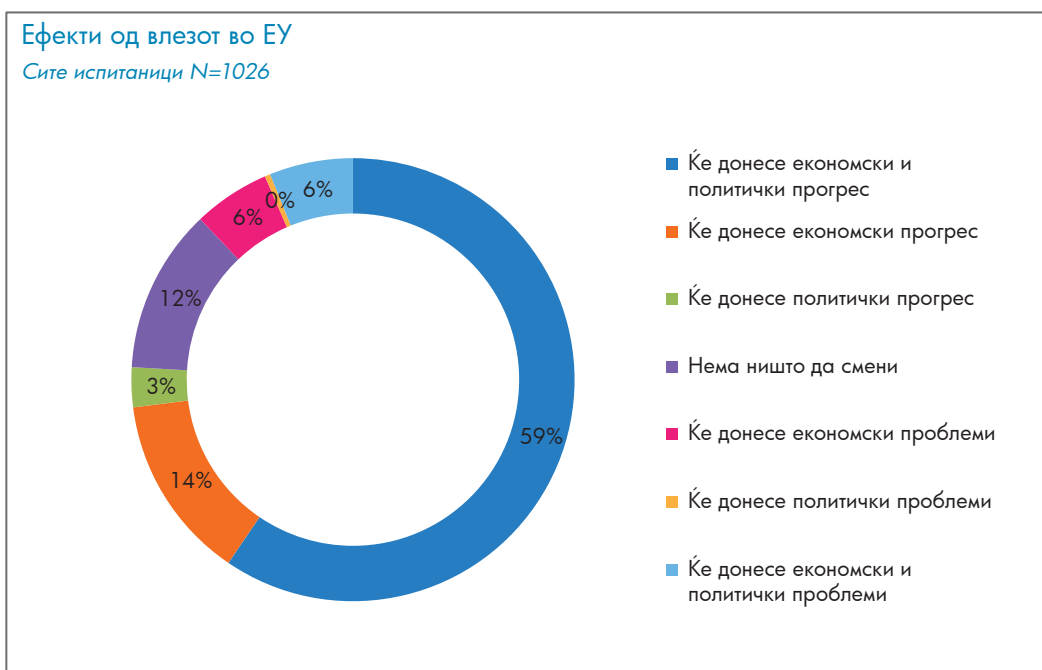
Дали Р. Македонија треба да влезе во ЕУ?

Според регионите

Какви ќе бидат ефектите за Република Македонија од влезот во Европската Унија?

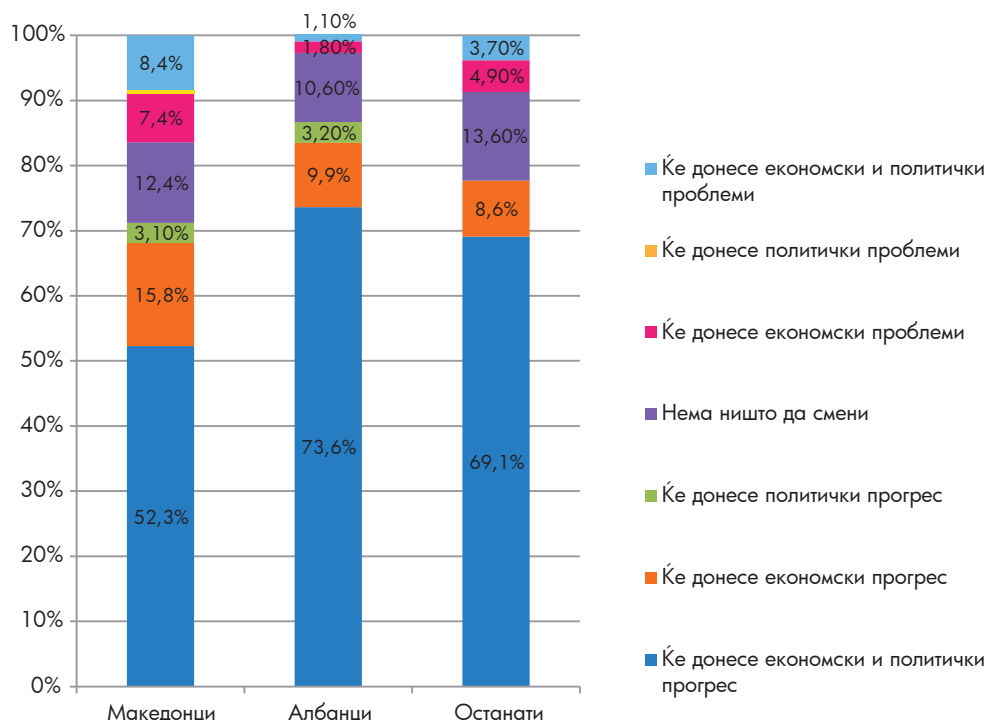
Следното прашање го испитуваше мислењето на младите за ефектите за Република Македонија од влезот во Европската Унија. На ниво на цел примерок, големо мнозинство од младите во Р. Македонија го избрале тврдењето кое вели дека влезот во Европската Унија ќе донесе економски и политички прогрес (59%). Втор најчесто избран модалитет од групата позитивни квалификации е „економски прогрес“ (14%), а за модалитетот „политички прогрес“ се одлучиле само 3% од испитаниците. По 6% испитаници сметаат дека членството на Р. Македонија во ЕУ ќе донесе политички проблеми, или ќе донесе и економски и политички проблеми. По пристапувањето на Р. Македонија во Европската Унија, 12% од испитаниците не очекуваат ништо да се смени.

Во однос на социо-демографските белези на испитаниците, статистички значајни разлики во одговорите на ова прашања се јавуваат во зависност од етничката припадност на младите, местото на живеење и регионите. Во однос на етничката припадност, Македонците во понизок процент ги избираат позитивните ефекти од влезот во ЕУ (вк. 71,2%) во споредба со Албанците (86,7%) или припадниците на помалите етнички заедници во Р. Македонија (77,8%). Истовремено, тие почесто ги избираат негативните ефекти од влезот (вк. 16,9%) во споредба со Албанците (2,9%) и останатите етнички заедници (8,6%).

Ефекти од влезот во ЕУ

Според етничката припадност

Според местото на живеење, испитаниците од руралните подрачја во малку повисок процент сметаат дека влезот на Р. Македонија ќе резултира со економски и политички прогрес, во однос на оние од урбаните средини (63,2%, наспроти 56,7%), но исто така, почесто одговараат и со „нема ништо да смени“ (15,1%, наспроти 10,1%). Истовремено, испитаниците од градот почесто одговараат дека влезот во ЕУ на Македонија ќе и донесе економски проблеми (7,7%, наспроти 2,7%), или и економски и политички проблеми (8,2%, наспроти 3,2%). Сумарно, младите од руралните средини имаат донекаде попозитивна слика за ефектите врз земјата од влезот во Европската Унија, во споредба со младите од урбаните средини.

Во однос на регионалната дистрибуција, жителите на полошкиот регион имаат највисок збир на позитивни одговори во однос на ефектите од влезот во Европската Унија (88,4%), по кој следуваат југозападниот регион (87,9%), југоисточниот регион (85,7%), источниот регион (78,5%), пелагонискиот регион (77,9%), вардарскиот регион (74,1%), североисточниот регион (67,6%) и скопскиот регион (61,5%).

Со што го поврзуваш влезот во ЕУ?

Според местото на живеење

„Мислам дека ќе има политички и економски прогрес, странски инвестиции, слобода на движење, развој на човековите права, ќе се отворат нови можности за младите, нови места и капацитети за работа. Ќе биде тешко за малите бизниси и стопански субјекти, ќе се борат со силна конкуренција, ќе треба да воведуваат посебни стандарди на производство, но секако, ќе биде подобро и поперспективно за младите.“ (Тома, 26, Крушево)

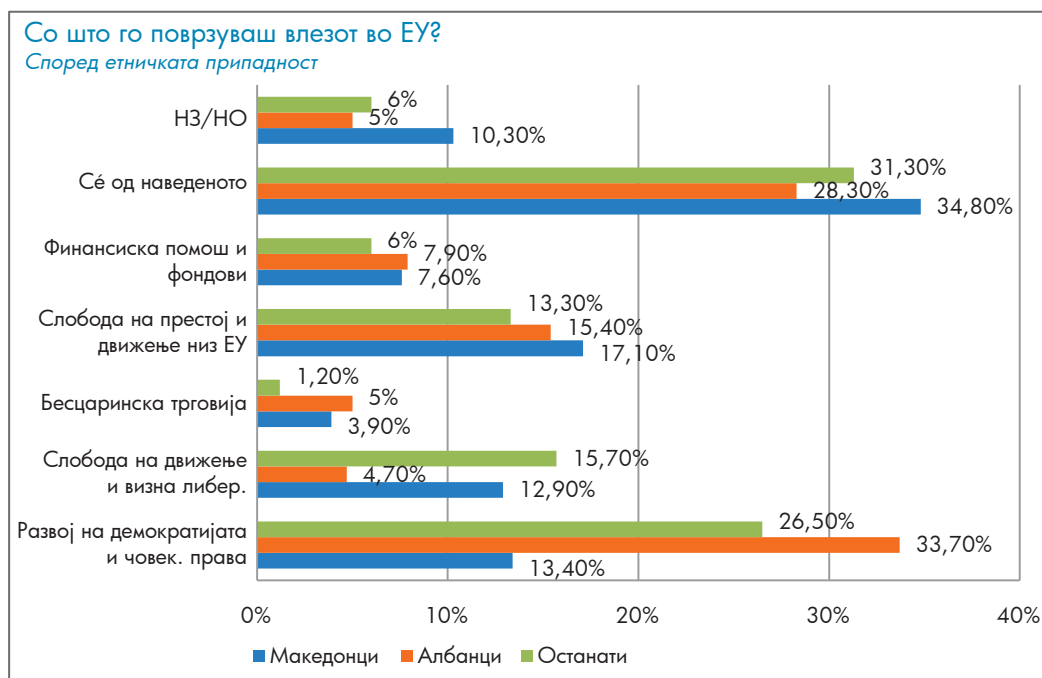
„Сега најголема цел е да влеземе во ЕУ, да се подобри економската состојба, да се вработат што е можно повеќе луѓе, секој да има подобри можности за живот, а не едни да бидат милионери, други да немаат за корка леб, струја, вода.“ (Миле, 24, Кавадарци)

Со што го поврзуваат младите влезот во Европската Унија?

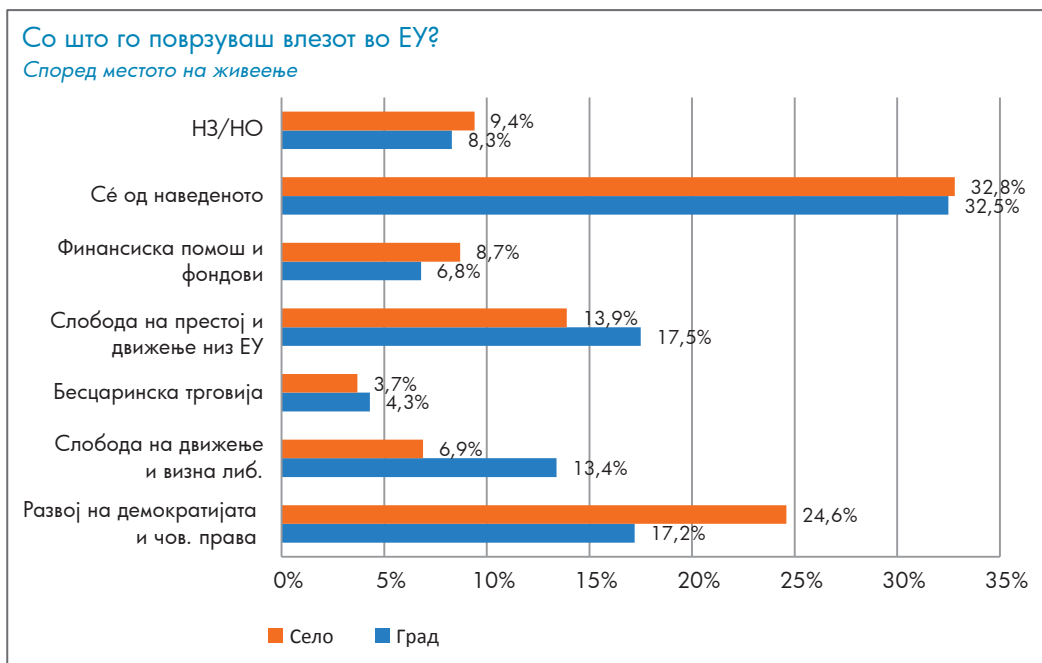
Околу една третина од младите, влезот во Европската Унија го гледаат како добар од повеќе аспекти, т.е. за нив е тој значаен поради сите понудени алтернативи. Останатите испитаници ја даваат предност на некоја од алтернативите поединечно, при што 20% од испитаниците влезот во ЕУ го поврзуваат со развојот на демократијата и човековите права, 16,2% со слободата на движење и престој во земјите-членки на ЕУ, 10,8% со слободата на движење и визна либерализација, 7,6% со пристапот до финансиска помош, само 3,9% го поврзуваат влезот во ЕУ со бесцаринската трговија, а 8,6% испитаници не знаат, или не сакаат да одговорат на ова прашање. Статистички значајни разлики се забележани во однос на етничката припадност, местото на живеење и регионот.

Кога ќе се споредат одговорите на младите според тоа на која етничка заедница ѝ припаѓаат, Албанците влезот во ЕУ најмногу го поврзуваат со развојот на демократијата и човековите права, додека најголем број од етничките Македонци (34,8%) и припадниците на помалите етнички заедници (31,3%) се определиле за модалитетот „сé од наведеното“. Втор избор за етничките Албанци е „сé од наведеното“ (28,3%), за етничките Македонци е „слобода на движење и престој во земјите на ЕУ“ (17,1%), додека за помалите етнички заедници тоа е „развојот на демократијата и човековите права“ (26,3%).

Во однос на варијаблата рурално и урбано население, најголеми разлики се појавуваат во изборот на модалитетите „развој на демократијата и човековите права“ кој е позначаен за испитаниците од село (24,6%), во споредба со оние од град (17,2%), како и во изборот на модалитетот „слобода на престој и движење во земјите-членки на Европската Унија“ кој повеќе го избираат испитаниците од урбаните средини (17,5%), во споредба со испитаниците од руралните средини (13,9%).

Анализата на резултатите по региони покажува дека „развојот на демократијата и човековите права“ е модалитет со кој се согласува највисок процент на испитаниците во полошкиот регион (54,9%), додека модалитетот „сé од наведеното“ го избираат повеќе, во споредба со другите модалитети, младите од југоисточниот (61%), југозападниот (51,6%) и источниот регион (38,8%), како и младите од вардарскиот (31,2%) и пелагонискиот регион (29,4%), иако со понизок процент. Жителите од североисточниот регион најмногу се определуваат за модалитетот „слободно движење во членките на ЕУ“ (45,1%).

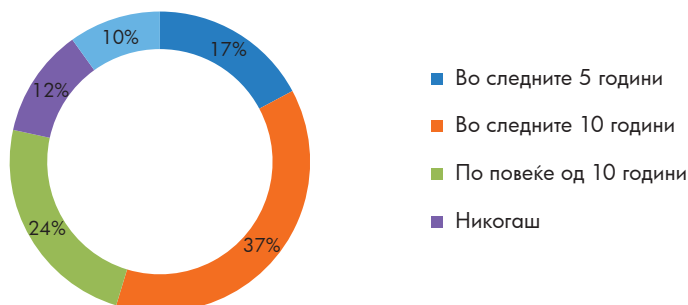
Кога Република Македонија ќе стане членка на Европската Унија?

Понатаму, младите беа прашани за мислење кога Република Македонија ќе стане членка на Европската Унија, при што можеа да одговорат со: „во следните 5 години“, „во следните 10 години“, „по повеќе од 10 години“ и „никогаш“. За 37% од испитаниците би можело да се рече дека имаат релативно реалистичен став и сметаат дека Македонија ќе стане членка на Европската Унија во следните 10 години, 24% од младите имаат оптимистички став и сметаат дека за тоа

ќе бидат потребни повеќе од 10 години, додека 12% сметаат дека тоа никогаш нема да се случи. По ова прашање, 17% од испитаниците се оптимистични и сметаат дека Македонија ќе стане членка на ЕУ во следните 5 години.

Кога Република Македонија ќе стане членка на ЕУ?

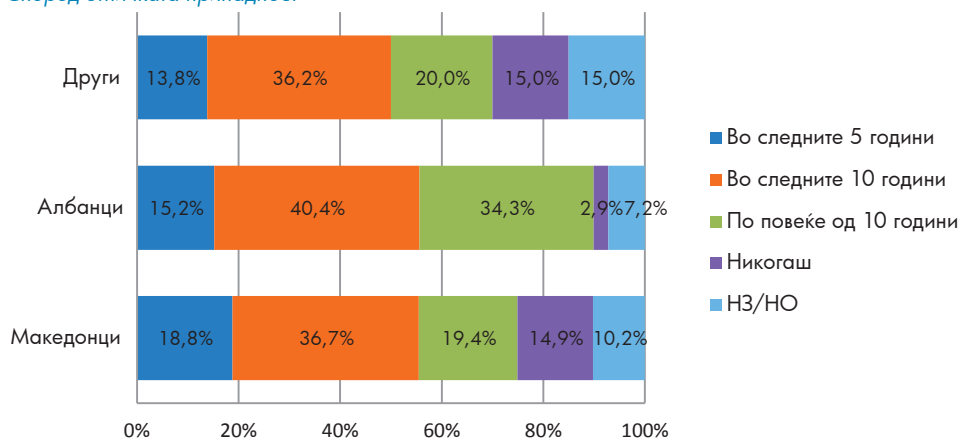
Сите испитаници N=1026

Статистички значајни разлики се забележани во случајот со етничката припадност, местото на живеење и регионите. Изненадувачки, етничките Македонци се пооптимистични и во повисок процент во споредба со останатите етнички заедници во Р. Македонија, па 18,8% одговориле дека тоа ќе се случи во следните 5 години. Најголем број од испитаниците од албанската етничка заедница одговориле дека тоа ќе се случи во следните 10 години (40,4%) или по повеќе од 10 години (34,3%). Околу 15% од испитаниците етнички Македонци и испитаниците од помалите етнички заедници, пак, одговориле дека тоа никогаш нема да се случи, во споредба со само 2,9% од Албанците.

Кога Република Македонија ќе стане членка на ЕУ?

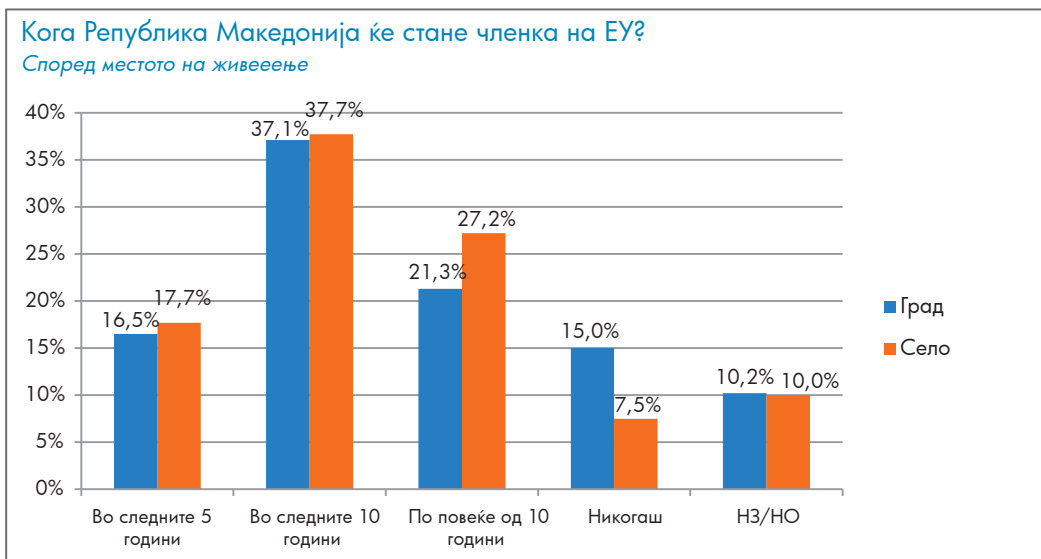
Според етничката припадност

„Влезот на Р. Македонија во ЕУ е исклучително тежок и за мене, речиси, невозможен во контекст на денешните политички односи. Што и да направиме на економски и социјален план е бескорисно, без решение за името кое Грција ни го наметнува и диктира.“ (Зулем, 28, Струмица)

„Поради проблемите со соседите, верувам дека Македонија во блиска иднина тешко ќе влезе во Европската Унија. Но, тука не се само соседите проблемот. Самата наша Влада не ги спроведува потребните реформи.“ (Сарита, 24, Шуто Оризари)

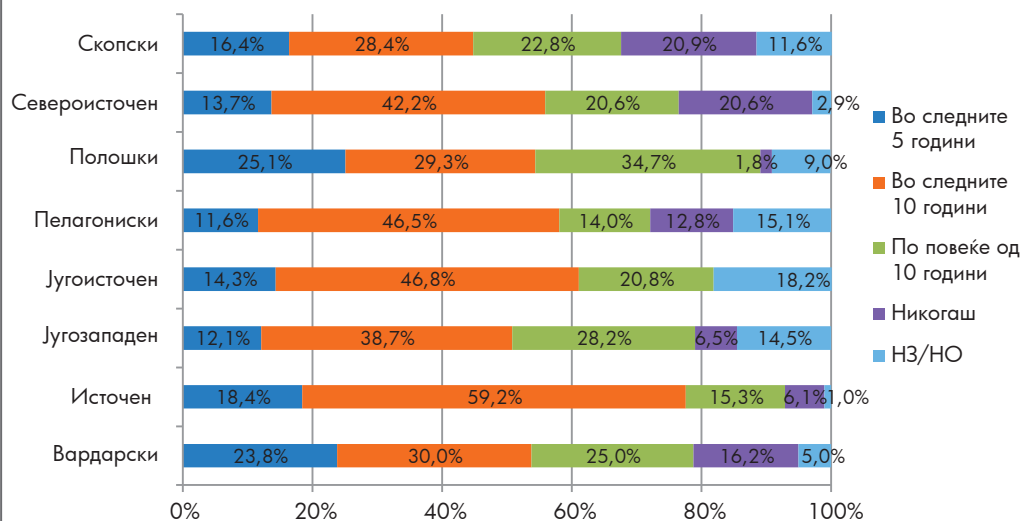
Разлики во однос на местото на живеење се забележуваат во одговорите на модалитетот „по повеќе од 10 години“ и „никогаш“. Младите кои живеат во градовите нешто почесто одговараат дека Р. Македонија никогаш нема да влезе во Европската Унија (15%) во споредба со испитаниците од село (7,5%). Тие, пак, во нешто поголем број се определуваат за модалитетот „повеќе од 10 години“ (27,2%, наспроти 21,3%).

Во однос на регионите, најоптимистични се младите од полошкиот регион кои најчесто, во споредба со младите од останатите региони, одговараат дека Р. Македонија ќе стане членка на Европската Унија во следните 5 години и, истовремено, има најмал број на испитаници кои оговориле со „никогаш“. Ним им се приклучуваат и младите од југоисточниот регион кои воопшто не го избрале модалитетот „никогаш“. Младите од скопскиот, североисточниот и вардарскиот регион се поподелени во однос на ова прашање, со повеќе од 15% испитаници кои го избираат модалитетот „никогаш“, додека младите од источниот и пелагонискиот регион се некаде на средина, со најголем број испитаници кои одговориле „во следните 10 години“ и југозападниот регион каде младите освен овој модалитет, во голема мера го избрале и „по повеќе од 10 години“.

Кога Република Македонија ќе стане членка на ЕУ?

Според регионите

Посветеност на Владата за влез во Европската Унија

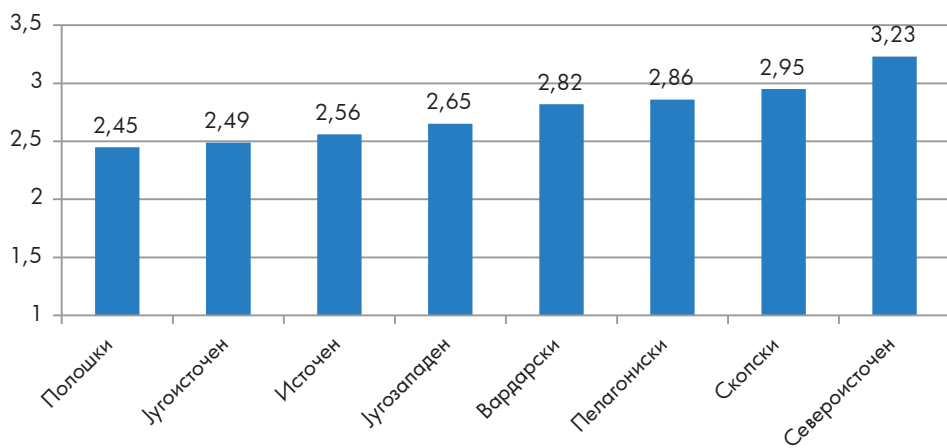
На крајот, младите беа прашани да ја оценат посветеноста на Владата за влез во Европската Унија. Оценките беа сместени на скала од 1 до 5, при што 1 значи „сосема недоволна посветеност“, а 5 „сосема доволна посветеност“. Средната вредност од одговорот на ова прашање на ниво на целокупниот примерок изнесува ($M=3.12$), што значи дека Владата, генерално, има добра оценка за својата посветеност за влезот на Р. Македонија во Европската Унија.

Статистички значајни разлики меѓу групите на испитаници се забележани во однос на етничката припадност, местото на живеење и регионот. Според етничката припадност на испитаниците, Македонците највисока оценка ѝ даваат на посветеноста на Владата ($M=2.88$), по што следат Албанците ($M=2.56$) и останатите етнички заедници ($M=2.54$) кои се скоро идентични во оценката. Младите од градовите, исто така, ѝ даваат доста повисока оценка на Владата ($M=3.24$) за посветеноста за влез во Европската Унија од младите од село ($M=2.97$).

Во однос на регионите, највисока оценка за посветеноста на Владата имаат младите од североисточниот регион ($M=3.23$), по кои следуваат младите од скопскиот ($M=2.95$), пелагонискиот ($M=2.86$) и вардарскиот регион ($M=2.82$).

Оценки за посветеноста на Владата за влез во ЕУ

Според регионот

ЗАКЛУЧОЦИ

- На прашањето „дали Република Македонија треба да влезе во Европската Унија“, потврдно одговориле 73% од младите во Р. Македонија, 21% одговориле со не, додека низок процент (6%) се изјасниле дека не знаат или немаат одговор.
- Големо мнозинство од младите во Р. Македонија им даваат позитивни квалификации на ефектите од евентуалниот влез во Европската Унија: 59% сметаат дека влезот во Европската Унија ќе донесе економски и политички прогрес, 14% дека ќе донесе економски прогрес, а 3% сметаат дека влезот во ЕУ ќе донесе политички прогрес. По 6% испитаници сметаат дека членството на Р. Македонија во ЕУ ќе донесе политички проблеми, или ќе донесе и економски и политички проблеми. Не очекуваат ништо да се смени по пристапувањето на Р. Македонија во Европската Унија 12% од испитаниците.
- Влезот во ЕУ, со развојот на демократијата и човековите права го поврзуваат 20% од испитаниците во студијата, 16,2% со слободата на движење и престој во земјите-членки на ЕУ, 10,8% со слободата на движење и визната либерализација, 7,6% со пристапот до финансиската помош, само 3,9% го поврзуваат влезот во ЕУ со бесцаринската трговија. Околу една третина од младите, на влезот во Европската Унија гледаат како добар од повеќе аспекти, т.е. за нив е тој значаен поради сите понудени модалитети. Не знаат, или не сакаат да одговорат на ова прашање, 8,6% испитаници.
- Донекаде имаат реалистичен став и сметаат дека Македонија ќе стане членка на Европската Унија во следните 10 години, 37% од испитаниците, 24% од младите имаат опесимистички став и сметаат дека за тоа ќе бидат потребни повеќе од 10 години, додека 12% сметаат дека тоа никогаш нема да се случи. Оптимистични по ова прашање и сметаат дека Македонија ќе стане членка на ЕУ во следните 5 години, се 17% од испитаниците.

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG
Office Skopje, Macedonia
"Kosturski heroj" br. 38
(Impeksel office building, floor II)
1000 Skopje, MK

T +389 2 3093181
+389 2 3093181
F +389 2 3093180

www.fes.org.mk
contact@fes.org.mk